

**OSMANLI'DA KONAK YAŞANTISININ MEKANA
YANSIMALARININ SAFRANBOLU ÖZELİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nurhayat YILMAZ

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KÜLTÜREL MİRAS VE MİRAS ALAN YÖNETİMİ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Taşkın DENİZ**

**OSMANLI'DA KONAK YAŞANTISININ MEKANA YANSIMALARININ
SAFRANBOLU ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nurhayat YILMAZ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Taşkın DENİZ

KARABÜK

Haziran 2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
DOĞRULUK BEYANI	4
TEŞEKKÜR	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	12
EVREN VE ÖRNEKLEM	12
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	13
1. SAFRANBOLU TARİHİ COĞRAFYASI	14
1.1. Safranbolu Coğrafyası.....	14
1.2. Safranbolu Tarihi	15
1.3. Safranbolu'nun UNESCO Süreci.....	17
2. OSMANLI KONAK YAŞANTISININ SAFRANBOLU KONAK YAŞANTISINA YANSIMASI	20
2.1. Osmanlı Konaklarının Mimari Özellikleri.....	20
2.2. Osmanlı Konaklarında Günlük Yaşam.....	25
2.3. Safranbolu Konaklarının Mimari Özellikleri	28
2.4. Safranbolu Konaklarında Günlük Yaşam	36

2.5. Osmanlı Konak Yaşantısının Safranbolu Konak Yaşantısına Yansımaları	40
3. OSMANLI KONAK YAŞANTISININ SAFRANBOLU KONAK YAŞANTISINA YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	43
3.1. Safranbolu Konaklarının Mimari Özellikleri	43
3.2. Osmanlı Konaklarında Günün İlk Saatleri.....	52
3.3. Osmanlı Konaklarında Gün Ortası	54
3.4. Osmanlı Konaklarında Günün Akşam Saatleri.....	57
3.5. Osmanlı Konaklarında Konuk Ağır lama	58
3.6. Osmanlı Konaklarında Bayramlar	59
3.7. Osmanlı Konaklarında Doğum Hadisesi.....	62
3.8. Osmanlı Konaklarında Düğünler.....	64
3.9. Osmanlı Konaklarında Cenazeler	69
3.10. Osmanlı Konaklarında Askerlik Uğurlaması	70
3.11. Osmanlı Konaklarında Özel Günler	71
3.12. Osmanlı Konaklarında Komşuluk ilişkileri	72
SONUÇ ve ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA	77
GÖRSELLER LİSTESİ	88
ÖZGEÇMİŞ.....	89

TEZ ONAY SAYFASI

Nurhayat YILMAZ tarafından hazırlanan “OSMANLI’DA KONAK YAŞANTISININ MEKÂNA YANSIMALARININ SAFRANBOLU ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Taşkın DENİZ

Tez Danışmanı, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 12/06/2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Taşkın DENİZ (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Ayşe KURTLU (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Berrin SARITUNÇ (SUBU)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Nurhayat YILMAZ

İmza :

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen süreçte her zaman destek olan ve gürüşleriyle araştırmamı şekillendiren değerli hocam ve tez danışmanın Prof. Dr. Taşkın DENİZ'e teőekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamın sonuçlanma sürecine katılan ve bu süreçte yaptıkları önerilerle çalışmamın niteliğini olumlu yönde artıran değerli tez jürisi üyeleri Doç. Dr. Ayşe KURTLU ve Dr. Öğr. Üyesi Berrin SARITUNÇ'a teőekkürü borç bilirim. Gerek ders döneminde gerekse tez çalışmalarında öğrencilerine her türlü imkânı sunan ve kaliteli eğitim almalarını sağlayan Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünün değerli çalışanlarına teşekkür ederim. Tüm eğitim ve öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili aileme teőekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZ

Safranbolu, Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Karabük iline bağlı, 2023 yılı verilerine göre 70.043 nüfusa sahip ilçelerden biridir. İlçe somut kültürel miras değerleri ve doğa güzellikleri ile turizm açısından önemli bir destinasyondur.

Araştırmanın konusunu Karabük ili Safranbolu ilçesinde bulunan ve kültürel miras bakımından önemli yere sahip konaklardaki günlük yaşamın, Osmanlı'da konak yaşantısının mekâna yansımaları kapsamında, Safranbolu özelinde ele alınarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı Osmanlı'da konak yaşantısının mekâna yansımalarının Safranbolu ilçesi ölçeğinde değerlendirilmesidir. Kültürel miras niteliğindeki konaklar mekân açısından ele alınmış ardından konak sakinlerinin yaşam biçimleri ve etkileşimlerinden elde edilen veriler ile konak yaşamının önemi ortaya konmuştur.

Kent - mesken - insan etkileşiminin zamana dayalı değişimini ortaya koyabilmek amacı ile bu çalışmada nitel (kalitatif) araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı kapsamında saha araştırması yöntemi kullanılmıştır. Saha araştırması yöntemi bünyesinde doküman incelemesi, yapılandırılmamış yerinde gözlem, betimleme ve grup görüşme (mülakat) veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Örneklem kapsamındaki çalışmaya esas oluşturacak geleneksel konakların yaşam biçimleri hakkında kaynak kişiler ile görüşülmüş, konu ile ilgili sunulan bilgiler -izin alındıktan sonra- önce ses ve görüntü kaydı ile kayıt altına alınmış ve ardından yazıya aktarılmıştır.

Araştırmanın ana kaynakların konuya ilişkin arşiv belgeleri, makaleler, tezler, dergiler ve kitaplar ile mülakat ve gözlem teknikleri sonucunda elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kültür; Kültürel Miras; Osmanlı; Konak Yaşantısı; Safranbolu.

ABSTRACT

Safranbolu is one of the districts of Karabük province, located in the Western Black Sea Region of the Black Sea Region, with a population of 70,043 according to 2023 data. The district is an important destination in terms of tourism with its tangible cultural heritage values and natural beauties.

The subject of the research is to evaluate the daily life in the mansions, which are located in the Safranbolu district of Karabük province and have an important place in terms of cultural heritage, within the scope of the reflections of the mansion life in the Ottoman Empire on the space, by considering Safranbolu specifically. In this context, the aim of the study is to evaluate the reflections of mansion life in the Ottoman Empire on the scale of Safranbolu district. Cultural heritage mansions were discussed in terms of space, and then the importance of mansion life was revealed with the data obtained from the lifestyles and interactions of the mansion residents.

A qualitative research approach was adopted in this research in order to reveal the time-based change in city - dwelling - human interaction. Within the scope of qualitative research approach, field research method was used. Document review, unstructured on-site observation, description and group interview data collection techniques were used within the field research method. Resource persons were interviewed about the lifestyles of the traditional mansions that will form the basis of the study within the scope of the sample, and the information provided on the subject was first recorded with audio and video recording - after permission was obtained - and then transcribed into writing.

The main sources of the research are archive documents, articles, theses, magazines and books on the subject, and information obtained as a result of interviews and observation techniques.

Keywords: Culture; Cultural Heritage; Ottoman; Mansion Life; Safranbolu.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Osmanlı'da Konak Yaşantısının Mekâna Yansımalarının Safranbolu Özelinde Değerlendirilmesi
Tezin Yazarı	Nurhayat YILMAZ
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Taşkın DENİZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	12/06/2024
Tezin Alanı	Sosyal Bilimler
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	89
Anahtar Kelimeler	Kültür; Kültürel Miras; Osmanlı; Konak Yaşantısı; Safranbolu

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Evaluation of the Reflections of the Mansion Life in the Ottoman Empire to the Space in Safranbolu
Author of the Thesis	Nurhayat YILMAZ
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Taşkın DENİZ
Status of the Thesis	Master Graduate
Date of the Thesis	12/06/2024
Field of the Thesis	Social Sciences
Place of the Thesis	KBÜ/LEE
Total Page Number	890
Keywords	Culture; Cultural Heritage; Ottoman; Mansion Life; Safranbolu.

KISALTMALAR

M. Ö. : Milattan Önce

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

ICOMOS : Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International
Council on Monuments and Sites)

ICCROM : Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Çalışmaları
Merkezi (The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of
Cultural Property).

yy : Yüzyıl

vd : Ve diğerleri

KARDEMİR: Karabük Demir Çelik Fabrikası

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu Karabük ili Safranbolu ilçesinde bulunan ve kültürel miras bakımından önemli yere sahip olan konaklardaki günlük yaşamın, Osmanlı'da konak yaşantısının mekâna yansımaları kapsamında, Safranbolu özelinde ele alınarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı, Osmanlı'da konak yaşantısının mekâna yansımalarının Safranbolu ilçesi ölçeğinde değerlendirilmesidir. Araştırmanın amacına uygun olarak çalışmada cevabı aranan sorular Őunlardır;

1. Osmanlı'da konaklar mekânsal anlamda neyi ifade etmektedir?
2. Osmanlı konaklarının genel özellikleri nelerdir?
3. Osmanlı'da konak yaşantısının özellikleri nelerdir?
4. Safranbolu konaklarının genel özellikleri nelerdir?
5. Safranbolu'da konak yaşantısının özellikleri nelerdir?

Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle kültürel miras niteliğindeki konaklar mekân açısından ele alınmış ardından konak sakinlerinin yaşam biçimleri ve etkileşimlerinden elde edilen veriler ile konak yaşamının önemi ortaya konmuştur.

Safranbolu'da konak yaşantısının mekâna yansımalarına ilişkin bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıŐtır. Bu kapsamda;

1. İnsan ve mekân bağlamında konakların sadece fiziki bir yapı olmaktan öte içinde aile yaşamını barındırıyor olması,
2. Konakların insanların yaşam biçimleri ve ilişkilerini anlatması,
3. Safranbolu'da konak yaşantısının mekâna yansımalarının ortaya konması amacıyla yapılan ilk çalışma olması,
4. Araştırmanın konusundaki bilgi eksikliğini kapatacak olması,
5. Ve gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalara kaynak teşkil edecek olması araştırmanın önemini artırmaktadır. Son olarak, araştırmada elde edilen sonuçların başta Safranbolu'daki yerel ve merkezi yönetim birimleri olmak üzere üniversite ve stk'ları kapsayan tüm paydaŐlara ulaŐtırılıp konak kültürü

ve yaşantısının korunarak gelecek nesillere aktarılması konusunda bir farkındalık yaratması da hedeflenmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın konusunu oluşturan kent - mesken - insan etkileşiminin zamana dayalı değişimini ortaya koyabilmek amacı ile bu çalışmada nitel (kalitatif) araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı kapsamında saha araştırması yöntemi kullanılmıştır. Saha araştırması yöntemi bünyesinde doküman incelemesi, yapılandırılmamış yerinde gözlem, betimleme ve grup görüşme (mülakat) veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Örneklem kapsamındaki çalışmaya esas oluşturacak geleneksel konakların yaşam biçimleri hakkında kaynak kişiler ile görüşülmüş, konu ile ilgili sunulan bilgiler -izin alındıktan sonra- önce ses ve görüntü kaydı ile kayıt altına alınmış ve ardından yazıya aktarılmıştır. Elde edilen bulgular gruplandırılarak tabloya aktarılmış, analizler yapılmış ve yorumları sunulmuştur.

Kaynak kişilerin seçiminde konakta doğmuş ve yaşamış olma, konak yaşantısını her yönü ile biliyor olma gibi kriter göz önüne alınmıştır. Kaynak kişiler Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3 ... şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın ana kaynakların konuya ilişkin arşiv belgeleri, makaleler, tezler, dergiler ve kitaplar ile mülakat ve gözlem teknikleri sonucunda elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın tasarımı; konunun ve amacın belirlenmesi, literatür taraması, araştırmanın sorularının tespiti, yöntem ve teknik belirlenmesi, evren ve örneklem tespiti, saha uygulaması, bulguların analizi, sonuç ve öneriler şeklinde düzenlenmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini mekâna yansımaları bakımından Osmanlı'da konak yaşantısı oluşturmaktadır. Araştırma evrenini Türkiye'de en iyi yansıtan kent olması sebebi ile araştırmanın örneklemini (çalışma gurubunu) Safranbolu'nun Tarihi Çarşı, Kıranköy ve Bağlar mevkiilerindeki konak yaşantıları teşkil etmektedir. Araştırma

örneklemini oluşturan Safranbolu konaklarının, Osmanlı konak yaşamının mekâna yansımalarına ayna görevi görebileceği varsayılmıştır.

Araştırmada amaçlı (yargısal) seçim yapılmasındaki hedef, evrenin soruna en uygun ve en iyi yansıtan kesimini gözlem konusu yapmaktır. Bu seçim sayesinde araştırma için gerekli bilgilerin direkt kaynak kişilerden hızla ve güvenilir bir biçimde sağlanması olanaklı olmuştur. Ayrıca gereksiz bilgi ve enformasyonun toplanılarak ayıklanması gereksinimi ortadan kaldırılmış ve kaynakların etkin kullanımı sağlanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın kapsamını, Karabük ili Safranbolu ilçesinde konak yaşamının sürdürüldüğü konaklar oluşturmaktadır.

Araştırma örneklerini kapsamında konakların yaşayan ilk sakinlerine ulaşma noktasında zaman zaman sıkıntılar yaşanmıştır.

1. SAFRANBOLU TARİHİ COĞRAFYASI

Çalışmanın bu bölümünde Safranbolu tarihi coğrafyası ve Safranbolu'nun UNESCO'ya dahil olma süreci açıklanmıştır.

1.1. Safranbolu Coğrafyası

Safranbolu, Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nde Karabük ili sınırları içerisinde bulunan ve denize kuş uçuşu uzaklığı 65 km olan bir ilçedir. 1013 km² yüz ölçümüne sahip ilçe Karabük ili kent merkezine 8 km mesafededir. Gerede ilçesi üzerinden Ankara - İstanbul otobanına bağlanan Safranbolu; Ovacık, Eflani, Ulus ve Araç ilçeleri ile çevrilidir.

Geneli itibari ile plato özelliğine sahip Safranbolu, 300 m - 1750 m arasında yükseltide yer almaktadır. Kentteki yükselti Tarihi Çarşı'dan Bağlar kesimine doğru artmaktadır.

Karabük, Kuzey Anadolu Fay Hattı'na yakın yerleşkede olması sebebiyle I. Derece Deprem Kuşağı'nda yer almaktadır (Karabük İl Çevre Durum Raporu, 2012). Sel yatağının etkisi ile derin vadilerin olduğu Safranbolu da farklı jeolojik özellikler görülür. Sel yatağının derin vadi içinde akmasından kaynaklı su baskınları nadir görülebilmektedir. Kent bu özelliklerin olduğu alanlarda konumlandırılmıştır. Tokatlı (Gümüş), Akçasu ve Bulak Dereleri derin vadi üzerinden Araç çayına bağlanmıştır (Aksoy vd., 2003).

Eski yerleşim yeri olarak nitelendirilen kent alanı, Gümüş ve Akçasu çaylarının bağlanması ile Tabakhane Deresi'ni de içine alan derin kanyon vadi üzerinde konumlanmıştır. Bu jeolojik oluşum ilerleyen zamanlarda yeni yerleşim alanlarının inşasına pek uygun olmadığı için bu alanda koruma sağlanmıştır. Kentte aktif olarak iş gücü yükünü oluşturan Kardemir'in etkinliği nedeniyle yerleşim alanları yeni bir kent merkezinde (Emek, Kıranköy ve Bağlar) oluşturulmuştur.

Safranbolu, ticaret yolu üzerinde yer alması ve hanlara sahip bir sahada kurulu olması sebebi ile medeni ve iktisadi açıdan Osmanlı Devleti zamanında önemli bir yerleşim olmuştur (<http://www.safranbolu.gov.tr/tarih.asp>).

Kent ve çevresinde yükseltinin olması çam ormanlarının, yaylaların oluşumuna da neden olmuştur. Bölgeni en önemli yaylaları Sarı Çiçek (1700 m.) ve Ulu Yayla (1100)'dir. Yükselti farkı bitki örtüsünün oluşumunda etkili olduğu için İğne yapraklı ağaç türleri mevcuttur.

Araç Çayı, Soğanlı Çayı ve Ovacuma Deresi Safranbolu'nun en önemli akarsularıdır. Akarsuların oluşturduğu bu koyaklar kireçtaşı tabakasının derin aşınması ile mağaralar oluşup bu mağara ağızlarından çağıldayan sular meydana gelmiştir. İklim bakımından Karadeniz ve Karasal iklim geçiş noktasında olup nemli ve ılıman iklim yapısına sahiptir. Kalkerli araziden elde edilen kireçtaşı küfink gözenekli hafif bir taş niteliğiyle ahşap çatki dolgusu ve baca yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Yapıların inşasında da genel olarak köknar, çam, ceviz ve kavak ağaçları kullanılmıştır (Günay, 1981).

Karasal ve Karadeniz iklimi etkilerinin görüldüğü ilçede yağmur en fazla sonbahar, en az ilkbaharda yağmaktadır. Söz konusu iklim çeşitliliği botanik ve yaban hayatı bakımından zenginliğe sebep olmaktadır.

Ortalama yağış mevsim döngüsüne göre değişmekte, bir yıllık yağış en çok yılın ilk yarısında olup aralık ayı itibariyle de kar yağışı yoğun olarak görülebilmektedir. Yağışın en sık görüldüğü zamanlar Ocak, Şubat, Haziran aylarıdır.

İklimin ve yükseltinin etkisi ile doğal güzellikleri barındıran Karabük'ün, Yenice ve Eskipazar ilçelerinde meşe, gürgen, kayın, akağaç türleri bakımından orman örtüsü zengindir.

1.2. Safranbolu Tarihi

Bölgenin tarihi süreci M. Ö. 3000'lerde Paflagonya olarak bilinen coğrafyada başlamaktadır. Kabaca batıda Filyos ve doğuda Kızılırmak vadileri arasında yer alıp bölge tarihi süreçte, Yontma taş devriyle beraber Hitit, Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorlukları olmak üzere farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Safranbolu işlenebilir tarım arazileri üzerine ve su kaynaklarına yakın olan vadilerde konumlanmıştır. Bölgeye ait yazılı kaynaklar Roma dönemine aittir. İlk olarak M.Ö. 15. yy' da Hititlerin Gasga kabilesi hüküm sürmüştür (Beyazıt, 2014). Frigler, Hititler, Lidyalılar, Helenistik Krallıklar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Çobanoğulları,

Candaroğulları ve Osmanlılar tarafından beylikler, krallıklar, devletler ve imparatorluklar kurulmuştur. Safranbolu, Roma İmparatorluğu döneminde “Dadybra1” olarak isimlendirilmiştir.

Bölgenin ismi roma imparatorluğu döneminde “Dadybra” olarak bilinmektedir. Candaroğulları beyliği ile yapılan savaş neticesi ve Osmanlı kültürü tesiriyle “Zalifre” adını almıştır. Zamanla Borlu, Taraklı Borlu, 18. yy’da Zağfiran-ı Bolu, 19. Yy’ da Zağfiranbolu, Cumhuriyet dönemi ile Safranbolu olmuştur. 10. Yy’ da meydana gelen ekonomik ve sosyal sıkıntılar karşısında yaşanan göçler sebebiyle Roma imparatorluğu Avrupa kökenli ve mücadeleci Türk topluluklarının Anadolu da iskânlarını sağlamıştır. Süleyman Şah’ın Çankırı’dan sonra Karabük’e ilerlemesi ile 1416 yılında Safranbolu Osmanlı toprakları içinde yer almıştır (Ulukavak, 2015). Bizans imparatorluğunun Anadolu üzerindeki hâkimiyetinde bayındır planlarının yanında mabet, çeşme, hamam gibi dönemin izlerini taşıyan eserler kalmıştır.

1964 yılında Bolu sancağının yürürlükten kaldırılması ile Bolu ve Viranşehir olarak iki idari yapıya dönüşmüştür. 1811’de bu iki sancak Safranbolu merkezinde birleşmiştir. 1870’te Safranbolu kaza yapılarak Kastamonu vilayetinde yer almıştır. Bölgenin 1600’lü yıllarda ipek yolu ticareti üzerinde olması ekonomik bakımdan gelişmesine sebep olmuştur (<http://www.safranbolu.gov.tr/tarih.asp>).

Günümüzde hükümet konağının bulunduğu saha ilk kez 1196 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçaslan’ın oğlu Melik Muhiddin Mesut tarafından fethedilmiştir (<https://safranboluturizmdanis.maburos.ktb.gov.tr>).

1100’lü yıllarda Danişmentoğulları Beyliği ile başlayan Türkleşme süreci 1300’lü yıllarda Candaroğulları ve ardından Osmanlı Devleti ile sürmüştür (Karacakaya vd., 2013). Safranbolu, 1354 yılında Orhan Bey’in oğlu Gazi Süleyman Paşa tarafından Osmanlı Devleti himayesine almıştır. Fetret Döneminde yaşanan sıkıntılı süreçte tekrar Candaroğulları Beyliği kontrolüne giren kent, Çelebi Mehmet döneminde tekrar Osmanlı yönetimine geçmiştir (Aksoy, Kuş, 1998). Osmanlı

¹ Osmanlı Devleti ile “Zalifre” ismini alan kent zamanla Borlu, Taraklıborlu, Zağfiran-ı Bolu, Zağfiranbolu ve Safranbolu isimlerini almıştır (Bayvas, 2009: 222).

zamanında kent, “Medine-i Taraklı Borlu” ve “Yörükân-ı Taraklı Borlu” olarak iki ilçeden ibaret olup Kastamonu iline bağlı bir sancak olmuştur. Zaman içerisinde yaşanan mülki idari sistemdeki değişikliklerden etkilenen kent, 1927 yılına kadar Kastamonu’ya bağlı kalmıştır. Safranbolu, 1927 yılında Zonguldak Vilayeti’ne bağlanmıştır. Safranbolu’ya bağlı bulunan Ulus Bucağı 1945’de, Eflani ve Karabük Bucakları 1953’de Safranbolu’dan ayrılarak ilçe haline getirilmiştir. Ancak 1937 yılında Türkiye’nin ilk ağır demir sanayinin Karabük’te kurulmasıyla Karabük hızlı bir gelişme göstermiş ve Karabük 1995 yılında Türkiye’nin 78. İli olmuş, Safranbolu da Karabük’e bağlanmıştır (<http://www.safranbolu.gov.tr/tarih.asp>).

Osmanlı mimarisinin küçük bir yansıması olan Safranbolu, 1700 ve 1800’lerde yaşamını sürdüren halkın günlük yaşam biçimini ve kültürel özelliklerini orijinali bozulmadan sadece gerekli düzenlemeler ve yenilemeler yapılarak günümüze dek taşıyabilmiştir (Somuncu, Yiğit ve Bölükbaşı Ertürk, 2009). Bu özelliği Safranbolu’nun UNESCO Mirası olma serüveninin de temel sebebini oluşturmuştur.

1.3. Safranbolu’nun UNESCO Süreci

Bir bölgenin tarihi var olunan zaman diliminde yaşayan toplumun iktisadi öğeleri, toplumsal gelişimi, medeniyet faktörleri ve mevcudiyetinin gerektirdiği şartlara göre meydana gelmiştir. Bütün olgular tarihin oluşmasına kaynaklık eden değerlerin korunarak gelişmesini sağlamıştır. 1900’lü yıllarda bu yaklaşım değişikliğe uğrayarak mevcudiyet özelliklerinden “yapı stoku” şeklinde kültürel zenginlik ve değerlerin korunması, aktarılmasının önemli olduğu görülmüştür (Ahunbay, 1999). Somut, Soyut ve doğal varlıklar olarak aktarılan kültürel miras birikimlerinden sonraki kuşakların fayda görebilmesi için bu değerlerin her türlü zarar görecektür durumlar karşısında emniyete alınması önemlidir (Keles, 1998).

Bir kentin veya bölgenin tarihi alanı kent hüviyetinin oluşmasında ve sonraki kuşaklara aktarılmasında da korumanın önemli olduğunu gösterir. Dünya üzerinde devletlerin tarihi çevrenin korunmasına yönelik sorumlulukların kurumlara verilmesi ile hukuki boyutta düzenlemeye gitmesini sağlamıştır. Türkiye’de de bu sorumluluk devlete aittir. Bir bölgedeki kültür öğelerinin kuşaklar boyu devam etmesinden ziyade devralınan birikimin sonraki kuşakların yaşam biçiminin kaynağını oluşturması bakımından önem arz eder. Ülkelerin kültürel hüviyetleri oluştururken yeni yaşam

tecrübelerinin, önceki yaşam tecrübelerini sentezlenmesi ile toplumun şahsiyet kazanmasında temel oluşturmaktadır (Kuban, 2000).

UNESCO Dünya Miras Kenti Safranbolu, alışla gelen kültür yapısı ve tarihi yapılarıdaki yaşam biçimi, örf ve ananeleri yansıması bakımından önemli bir yerleşkedir. Bu özellikleri ile Osmanlı geleneksel mimarisinin devamı olması ile “Korumanın Başkenti” övgüsünü almıştır (Arca, 2010). Bir kentin tarihi hüviyetini tabiat özellikleri ile bu özelliklerini görsel zenginliğe dönüştürmesindeki katkısı mühimdir. Geleneksel Türk evi modelinde “han, hamam, cami, köprü ve konaklar” turizm açısından miras niteliği taşıyan eserlerdir. Osmanlı mimari modeli taşıyan şehir aynı zamanda mimari güzelliği ile “Müze Kent” özelliğindedir (Koçan, 2012).

Kültürel miras alanlarına dair 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 3. maddesinde geçen kısaltmalar ve tanımlamalara göre (2863 sayılı kanun, 1983);

- *Kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.*

- *Tabiat varlıkları; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.*

- *Sit; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.*

- *Koruma ve Korunma; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.*

- *Korunma Alanı; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.*

- *Değerlendirme; kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.*

Geçmişten aktarılan kültür öğelerinin kaybı ile bu öğeleri yerine koymak mümkün olmadığı için toplumumuzda var olan “emanet” kavramı ile sonraki kuşaklara aktarma yükümlülüğünü taşımak önemli yer teşkil eder (ICOMOS, 2013).

Safranbolu'nun UNESCO serüveni, sahip olduğu tarihi değerlerin bozulmadan aktarımı için yapılan meşru düzenleme ile 1973 yılında başlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Safranbolu, 8 Ekim 1976 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun aldığı karar ile koruma altına alınmıştır (Beyazıt, 2014). Söz konusu kararda gerekçe şu şekilde ifade edilmektedir: Safranbolu, 17. Yüzyılda ürün alım, satımında ehemmiyet kazanmış bir yerleşim olup geleneksel Osmanlı Türk evi geleneğinin değişmeyen yüzünü de tarihi süreçte yansıtmış ve yansıtmaya da devam etmektedir. Kentin konakları ve ibadethaneleri, ağaç işçiliğinin sivil mimari üzerindeki tesiri ile bir bütün olarak dokunulamaz kabul edilip koruma altına alınmıştır (Albayrak, 2013). 1985 yılında kentin Bağlar ve Çarşı bölgelerinde bulunan “kentsel” ve “doğal sit” alanı olarak kabul edilen 810 mimari yapı, 165 tarihi varlık Taşınmaz Kültür Varlıkları Yüksek Kurulunca tescillenmiştir. İlk koruma planı ise 1991 yılında yapılmıştır (Bayvas, 2009: 230). Koruma altına alınma ile korumanın gerektirdiği çalışmalara devam edilmiş ve Safranbolu 17 Aralık 1994 tarihinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. UNESCO kapsamında dünyada en iyi korunan 20 kentten biri olan Safranbolu, kültürel coğrafya açısından adeta yaşayan bir kültür kentidir. Safranbolu'nun kültürel zenginliği yerel kıyafetlerden halk oyunlarına, mimariden yemek türlerine hemen her toplumsal alanda kendisini hissettirmektedir. (UNESCO, 2011). Günümüze Safranbolu'da yaklaşık 2000 adet Osmanlı mimarisi özelliğini yansıtan ev bulunmakta olup 800 tanesi yasal olarak korunuma alınmıştır (<http://www.safranbolu.gov.tr/safranbolu-evleri-ve-mimari-zellikleri>).

Kültürel mirasın korunmasına yönelik uluslararası kapsamda hazırlanan çok sayıda düzenleme ile bu öğelerin korumasına yön vermiştir. UNESCO, Avrupa Konseyi, ICCROM ve ICOMOS gibi kurumsal yapılar yönetmelikler, tebliğler ile uluslararası koruma yasalarını biçimlendirmiştir.

2. OSMANLI KONAK YAŞANTISININ SAFRANBOLU KONAK YAŞANTISINA YANSIMASI

Bu bölümde Osmanlı dönemi konaklarının tarih sürecinde fiziki görünüşü, konakların farklı bölgelerdeki plan tipolojisi ve konaklarda yaşayan insanların yaşam deneyimleri ile ilgili araştırma yapılacaktır.

2.1. Osmanlı Konaklarının Mimari Özellikleri

Göçebe yaşamdan kurulu yaşama geçildikten sonra Türkler'in Orta Asya ev geleneğinde olan "kule ev" biçimindeki yüksek cepheli müstakil evler zamanla Osmanlı geleneksel Türk evi modelinde birkaç katlı kasırlar olarak inşa edildiği görüşü savunulmuştur (Günay, 1998: 32). Orta Asya mimarisi, Osmanlı mimarisini zaman içerisinde tarihi değerler kapsamında da etkisi altına almıştır. Arel'e göre, bir sofa etrafında konumlanmış odaların "Horasan evi" tasarımı, Selçuklu dönemi İslam ilimleri eğitimi verilen okullarında planlanıp devamında Osmanlı konak mimarisine yansımıştır. Konut mimarisinin uygulanması ile "dış sofalı evden iç sofalı" ev planına ağırlık verilmiş 18. ve 19. yy. resmi konutlarının değişmez planı olan "orta sofalı" tarihi yapı inşasının temeli olarak yer almıştır (1999: 40).

Osmanlı dönemi yapılarını belirleyen en önemli özellik ön çalışmadaki tasarımın, mimari çerçeveyi belirleyen taşıyıcı, örtü ve süsleme unsurlarından, kullanılan malzeme ve uygulama aşamalarındaki süreçte dahil bir bütün olarak meydana gelmiş ve 16. yy'da evrensel seviyeye ulaşmıştır (Kuban, 1998: 57).

Konaklarda kullanılan malzemelerin; yağmurun çok olduğu bölgelerde bitki örtüsünün orman olması sebebiyle daha çok ahşap kullanılmış. İç kısımlarda taş, taşın olmadığı yerlerde ise kerpiç malzemeler ile evler inşa edilmiş (Bektaş, 2014).

Küçükerman da konakların yapımında konağın yeri, inşasında kullanılacak olan ana madde, hangi yöntemle yapılması gerektiği vb. konularda iklim önemli yer tutmuştur. Ilıman iklimin hâkim, bitki örtüsünün zengin olduğu bölgelerde ahşap evlerin, Bozkırın hâkim olduğu bölgelerde "taş ve kerpiç", Akdeniz ikliminde "taş", karasal iklimin hâkim olduğu bölgelerde daha çok "kerpiç" ev mimarisi yapılmıştır. Bu yapı tasarımlarının tümünde etkili olan ve değişmeyen "yaz odası" - "kış odası" plan tipi mevcuttur. Bu sebeple mevsim etkeninde konaklarda yazlık ve kışlık ev

kullanım alanları oluşturulmuştur. Konak inşa edilirken duvara bitişik, ahşap malzemeden oluşan musandıra, havluluk, aydınlatma feneri ve sarkılık gibi belirli eşyaların konulduğu dolaplar yapılmıştır (1995: 30). Evlerin inşasında kullanılan malzemeyi belirlemeyle birlikte, yaşanan coğrafyada etkilenilen kültür dinamikleri de önemli yer tutar (Günay, 1998).

İnsanların barınma ihtiyacı doğrultusunda, yaşanan bölgenin coğrafi özellikleri, kültürel yansımasına bağlı olarak ve yaşam koşulları göz önüne alınarak ev mimari yapısı değişiklik göstermektedir (Kutlu ve Soyluk, 2021). Tüm uygarlıkların yaşadığı iklime, örf-adet, ananelerine ve toplumun ihtiyacına yönelik ev mimarisi bulunmaktadır (Arseven, 1984). Mimarinin şekillenmede diğer bir durum ise, çevresel etkenlere karşı oluşabilecek olumsuz durumlar için sağlık ve korunma ihtiyacıdır. Özellikle güney bölgelerde evlerin mavi renk ile boyanması zehirli haşarat olan akrep için bir önlem teşkil etmiştir. Konutlardaki dış görünüm ve bir bütün olarak yapının inşasının hangi biçimde olacağına, bulunulan Coğrafyanın iklim öyküsü etki etmektedir (Gürel, 2010).

Resmi kurum yeri olarak inşa edilen konaklar da “mamur bir kente yakışan” varlıklar olarak iç ve cephe planlanmasına özen gösterilmektedir. Resmi konaklar başta merkezi ve Anadolu da birçok yerde hükümeti simgelediğinden dolayı, Osmanlı ahali ile hükümet arasında görsel bir bağ oluşturur (Çelik, 2008: 228; Avcı, 2017: 48).

1839'dan önce hükümet konaklarındaki görevleri, bu görevlerde olan üst makamdaki önemli kişiler tarafından ikamet ettikleri büyük konaklarında en üst makamdan en alt kademedeki idari hizmetlerdeki resmi görevli diğer kişilerle birlikte icra etmişlerdir (Kala, 2000). 1839 yılından itibaren mimari yapılanmada resmi konak inşasına ağırlık verilmiş. Planlamada “adliye, zaptiye, umur-u nafia, ticaret ve ziraat, maarif, umuru ecnebiye” birimleri sıralanmıştır. 1876 sonrasında birkaç katlı olarak inşa edilen yapılarla resmi kurum birimleri bu konaklarda bağımsız olarak işlerlik kazanmıştır. Özgün olarak tasarlanmış bu yapılarda ön cephe açık alanı görecekte şekilde planlanmıştır (Yazıcı, 2008).

Osmanlı şehirlerinde meydan kavramı resmi konakların varlığı ile ortaya çıkmıştır. Yapılardaki görsellik ve planlama şehre itibar kazandırması bakımından önemlidir (Yazıcı Metin, 2019b: 175). Hükümet konakları aynı zamanda hükümetin

siyasi düşüncesini yansıtmıştır. Konakların tasarımında geleneksel ve tek düzen ile küp biçimli düz olmayan T çıkımlarla bir enginlik sağlanmıştır (Aslanoğlu, 2010).

Yapılardaki malzeme seçimi genel olarak, eski konaklarda ahşap tercih edilmiş; fakat yangınlar sebebiyle daha sonra kerpiç, tuğla gibi malzemeler kullanılmıştır (Metin, 2019: 217). Osmanlı döneminde yapılarda, daha çok binanın dış görünümün cephesel boyuttu önem kazanmıştır (Çobanoğlu, 2007: 580).

Osmanlı dönemi resmi konaklarda yapı tasarımı, yapının kaç kat olacağı ve alan üzerine planlanmıştır. Alandan kasıt her katta kaç tane “oda” olacağını belirtir. “İnebolu, Kastamonu, Cide, Sinop, Bolu, Çankırı, Sivas, Manisa, Mardin ve Tekirdağ” resmi konakları Sofa ve iç Sofalı olarak bu şekilde planlanmış konaklardır (Yazıcı, 2019: 298-300).

Topçubaşı'na göre, resmi konaklar “dikdörtgen” görünümlü ve daha çok konak giriş kısmının ön planda olduğu, cephelerinde tarihi doku vurgusunun hâkim olduğu çıkımlar, kat çatkıları, çatı çıkımları vb. mimari tasarımı görülmektedir (2009: 547, 549, 577). 1800'lü yıllarda “gümrük” binaları, yatay bir zeminde bölümlenmiş ambar, denetim odası, yönetim odaları şeklinde planlanmıştır (Kaya, 2010: 84).

Hükümet konaklarının, konumu ve planında zamanla toplumsal, siyasi farklılıklar oluşturularak, planlama anlayışında yenilikler yapılmıştır. Konaklardaki görünüm, cephe ve duvar süslemeleri “devletin gücünün ve modernliğinin” yansıması olarak görülmüştür. Yönetim sisteminin değişiklikler ile yurdun her yerinde görülen “hükümet konakları” merkezi yönetimde konum ve “mekân” bakımından yeni bir durum oluşturmuştur (Aktüre, 1985: 896).

Osmanlı döneminde, konaklarda ailenin evlenmiş çocukları, aile büyükleri ve düzeni sağlayan yardımcılarıyla birlikte yaşanırdı. Bu tür konaklarda oda sayısı az, iki veya üç katlı olarak planlanmıştır. Konak isimlerin de konakta yaşayan kişilerin veya aile büyüklerinin toplumsal rolleri etkili olmuştur. Mevkilerdeki değişme ve aile varlığının da artmasıyla konaklar “yalı” ve “saray” biçimini alır. Bu yapı biçiminde, erkek ve kadınlar için konak girişinin ayrı olduğu, hayat içinde aş evi, erzak odası, taş banyo, müştemilat, hayvan barnakları ve çalışanlar için odalar planlanmıştır. Deniz kenarına konumlanmış yalılar ise Haziran, Temmuz, ağustos aylarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır (Kuban, 1998: 191, 192).

Geleneksel Türk evi oda, sofa ve avlu olarak üç kısımdan oluşur. Oda girişi köşeden olur (Burkut, 1998). Orta boş alanda çocukların vakit geçirdikleri, sofa kurulup yemek yenildiği, uyuma, ibadet etme gibi ev halleri gerçekleşir. Odalarda oluşturulan musandıralar ile uyku sonrası odanın derlenip toparlanması sağlanır. Musandıraların bir kapakla ayrılan bölümü banyo olarak da kullanılmaktadır. Odalar da sadece hacet giderme ve yemek yapılamaz.

Konaklarda sofalar, bugünkü anlamı ile oda kapılarının açıldığı bir hol işlevindedir. Sofa geleneksel Türk aile hayatının bir parçası olan ve aile büyükleriyle birlikte birçok kuşağın, ananelere göre bir arada yaşaması kültür aktarımına yansımıştır. Avlu konakların sokak kapısından içeriye girilen, ön bahçe de denilen ilk kısımdır. Işıktan faydalanmak, hava sirkülasyonunu sağlamak nedeniyle odalara geçiş kapıları, camlar avluya açılır. Konakta duvarların yüksek olması özel yaşamın gizliliği ile konaktaki günlük işlerin tümü bu alanda yapılmıştır (Kutlu, 1999). Geleneksel Türk evi modelinin merkezi yapılanmanın dışında kalan yerlerde de iç içe odaların olmadığı, bütün oda kapılarının büyük “sofaya” açıldığı görülmüştür (Arel, 1999: 37).

Anadolu veya İstanbul'daki konakların inşasında çalışmalar yapan kişilerin de ortak kanısı Türk mimarisinde en önemli unsur olarak adlandırılan ve her türlü yaşamsal eylemi içinde barındıran “Türk odası” geleneğidir. Bu tasarım “hayatlı ev” düzenlemesi ile aynı zamanda bir otağı anımsatmıştır. Türk konut mimarisinin en belirgin özeliğinde giriş genellikle odanın köşesinden yapılır. 1800’lü yıllarda batı mimarisinden esinlenilerek girişlerin orta duvardan da açıldığı görülmüştür. Oda da “seki altı” denilen döşeme, iki duvarda çok sayıda pencere ve oturmak için düzenlenmiş arkalıksız divan, yüklük (bu kısım aynı zaman da banyo amaçlı da kullanılmıştır), ocak bulunmaktadır (Kuban, 1998: 185, 186). Osmanlı mimari geleneği, 1600’lü yıllara kadar görülen değişmemiş oda, kat sayısı, dış cephe ve üst kısım olarak belirgin bir özelliği yansıtmıştır. Maddi durumu iyi olan konak sahiplerinin kışın kullandıkları ve ara katta yer alan bir oda bulunur (Kutlu, 1999). Avrupa mimarisi etkisi ile pencerelerde cam kullanılmış, ilerleyen yıllarda aşağıya kaydırmalı cam, pencere sistemi kullanılmıştır. Yapılardaki bir diğer özellikte yapıyı örten dört yöne eğik ve dış cepheyi güneş ve yağmura karşı korumak için geniş tutulmuş saçaklardır. Bu özellik de konağın işlevselliği hakkında bilgi vermektedir (Burkut, 1998).

Türk odası özel bir tasarım ünitesidir. Bu özelliğini, hayatlı ev kimliğini yitirip, iç sofalı eve dönüştükten sonra da uzun süre korumuştur. Ahşap hayatlı ev geleneğinin İstanbul konut mimarisine bıraktığı bazı özellikler vardır. Evlerin zemin katlarının servis alanı olarak kullanılması ve sokağa kapalı olması, mutfakların bahçe ya da avluda bulunması, evlerin üst katlarının zemin katlar üzerinden sokağa taşması, pencere düzenleri, az katlılık, yatay gelişme gibi özellikler başkent konut mimarisinin de özellikleridir.

Sofa, taşlık ve odalardan oluşan Osmanlı Türk evleri zamanla mimaride önem arz eden ve işlevsel özellikleri ile ön plana çıkan divan, yataklık, eşya koyma için kullanılan ahşap dolap, gömme duvar dolabı vs. yanında hacet yeri, abdesthane, günümüz tabiriyle banyo kullanım açısından, olması gereken yerini alarak evler bu özelliklerde planlanıp yapılmıştır (Eldem, 1984: 14).

Şenel'e göre, konaklarda elit ve maddi durumu iyi olan kişiler, Konaklarda toplanma bir raya gelme davetleri düzenler. Bu davetlerde âşıklık geleneği icra edilir. Davetleri organize etmek ve katılmak onur vesilesidir. Âşıklık geleneği "perde" veya "perde âlemi" olarak adlandırılır (2007: 54).

Osmanlı geleneğindeki konutlarda özel yaşamın gizliliği ilkesi ile konağın taşlık olarak adlandırılan kısmının sokaktan görülmemesi için duvar ile çevrilmiştir. Bu bölümde küçük havuz, su kuyusu, pekmez yapımı için ocak vb. kısımlar bulunmaktadır. Bir üst katta sokak cephesine doğru "cumba"sı vardır. Konakların yapımında ahşap ve kerpiç kullanılmıştır. Odalarda ocakta yemek yapma, yemek yeme, uyuma, yüklük, gusülhane gibi alanlar mevcuttur. Aşevi olarak nitelendirilen yerde tabak tencere için teçhizat düzeneği bulunmaktadır (Daldaloğlu, 2005; Saluk, 2014). Evlerde yapılması gereken işler, kenarları yüksek duvarlarla örülü, üstü açık taşlık denilen kısımda yapılır. Bu alan güvenlik, dışardan gelecek tehlikelere karşı savunma açısından önemlidir. Taşlık ya da hayat olarak nitelendirilen yer duruma göre istirahat etme, çocuklarının vakit geçirebileceği, bitişik konakların sakinleriyle kısa süreli sohbetlerin yapıldığı, kış erzakının hazırlandığı, bahçe sebze ve meyvelerinin üretildiği, hayvan koronalarının, dut şıra hanesinin, dokuma işliklerinin olduğu ve aynı zamanda sokağında gözlemlendiği bir mekandır (Reis, 2003: 40, 13; Jurkow, 2000: 3-7).

Geleneksel Türk evi mimarisi inşası için şehir merkezleri tercih edilmiş. Yapılar genellikle medrese, ibadethane, aşevi vb. etrafında çevrelenmiştir. Evlerin kullanım planı sofa, misafir odası, hayat ve hayvan barınağı şeklindedir. Bazı evlerde de ocaklık, mabeyne, odunluk, hayat içinde bulunan kuyu ve bahçe bitkileri yer

almaktadır (Oğuzoğlu, 1987: 6). Eldem'e gore Turk evi, Osmanlı imparatorluğunun ele geçirdiği “Anadolu ve Rumeli” topraklarda ve hukum surulen zaman içinde Osmanlı'ya ait ev mimarisinin değişmeden yansımadır (1968: 10). Turk Anadolu insanının yaşam ykusu orf ve ananelere gore genel kaideler çerçevesinde bu evlerde yaşayan ailelerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmıştır (Kuban, 1998: 192).

2.2. Osmanlı Konaklarında Günlük Yaşam

Geleneksel evler, bulunduğu bölgenin mevsimsel ve fiziki koşullarıyla beraber, yaşam biçimi, ananeler, yaratıcılık, beceri ve hayal ürününün birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bu evler “Osmanlı sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş” tasarım boyutuyla ne çıkmış yapılarıdır. Yapılar, mevsim özellikleri, fiziki durum ve kültür unsurlarıyla zenginleşerek devam etmiştir. Farklı bölgelerde, koşulların n gördüğü şekilde inşa edilse de yapılarıdaki temel tasarım ilkelerine sadık kalmıştır (Eldem, 1984). Geleneksel Turk evleri kullanım şekli, işlevselliği ve amacı bakımından farklılık gösterir. Konaklar ailenin ve konak çalışanlarının ikamet ettiği, kültürel ve politik konuların da görüşüldüğü yerler olmuştur (lger, 2008).

Hasol'a gore de konakların selamlık olarak ayrılan bölümlerinde yaşanılan şehir' in yönetimi hususunda, politik konularının da ele alındığı hükümet konağı işlevini de grmştir (2012).

Osmanlı konaklarının bir diğer özelliği de “harem-selamlık” olarak farklı bir oda düzenlemesinin olmasıdır. Bu oda “başoda” olarak da nitelendirilip bulunduğu katta sokağı iyi görebilmek için genişletilmiş cumbalı odadır. Evlerin giriş bölümünde erzak odası, ocak, konak çalışanlarının odaları vardır. “Harem” kısmındaki oda sayısı konakta yaşayan ailenin üstünlüğü ve gücüne göre oluşturulmuştur (şahsuvaroğlu, 1951).

Konakların mimari özellikleri, “dini inançlar, kültürel farklılıklar ve bulunduğu coğrafya ile iklimin etkisine bağlı olarak değişiklik göstermiştir”. Bahçe duvarlarının, evin taşlık veya hayat kısmının görünmesini önleyecek düzeyde planlanması kapalı bir yaşam biçiminin olduğunu göstermiştir. Bu yaşam biçimi halkın inanç sistemindeki

“haremlık-selamlık” bölümlerini oluşmasına zemin hazırlamıştır (İpşirli, 1997). Eldem’e göre kalabalık, yaşanan evlerde “haremlık-Selamlık” olarak ayrılan alanlar bitişik olarak veya evin farklı bir yerinde, kullanım alanları ise evde yaşayanların çokluğuna göre planlanmış olabilmektedir (1986). Faiz Büyükçam ve Zorluya göre bireylerin iç dünyaları, inanç sistemleri, gelenekler vb. gereksinimlerle özel hayatın gizliliği, sosyal ilişkiler; yapıların planlanmasında ve inşasında önemli bir yer tutar (2018).

Konaklardaki “selamlık” olarak kullanılan odalar, aile büyüklerinin ev ve iş yaşamıyla ilgili çalışması, toplanılması ve “harem” odalarında da kadın ve çocukların vakit geçirebilmesi konaklardaki yaşamı canlı kılmıştır. 1839 sonrası hükmet konaklarının yapılması ile bu konaklarda idari işlerin görülmesi bu konaklarda işlerlik kazandırmıştır (Ortaylı, 2006). Ayverdi, Ataların yaşadıkları mekânları, evleri yurtları gibi gördükleri için; düşlerini, anılarını önemle gözetmiş ve mevcut konakların tabiatıyla, kişiler ruhen var olmuştur. Konakların aynı zamanda insanların karakterlerine göre her konuda; özellikle “sanatta, edebiyatta” eğitim gördükleri bir okul yerini almıştır (1999: 37, 318). Gürçayır’a göre, “gelenek” özetle, toplumlarda her yeni gelen neslin alışılmış kaide ve yaşam biçimlerini irdeleyip yeni öğrenilenle harmanlayarak yaşama aktarması olarak tanımlanmıştır. Ecdattan aktarılan yaşanmışlıkta güçlü bir bağ olsa da koşullara göre uyarlamayı gerektirir (2013: 38). Mimari yapılarıdaki kendine has tabiatı, devralan kuşaklar tarih ve yaşanmışlığı güncelleyerek bütünsel olarak yaşatır (Arntzen, 2001). Ayverdi’ye göre bu durum gelenek ve göreneklerin uygulanabilirliğinde vefanın, alçak gönüllüğün, hürmet göstermenin etkili olduğunu kabul eder (1985: 20).

Ertürk, kişilerin hayat tarzı ve buldukları sosyal statüleri, içinde buldukları kültüre göre farklılık göstererek ifade bulur. Var olan gelenek-görenek yaşanan yerin özellikleriyle de harmanlanıp aktarılarak tekrar eder. Kişiler ile yaşanan alan, kendi arasında “diyaloji” etki yaratır. Bu durum her defasında yenilenecek devam eder (2013: 17). Yaşanılan yer de topluluklar, beraberinde getirdikleri kaidelerle beraber “mekân” unsurunu da kullanarak anlamlı iletişim kurarlar (Erol, 2008: 31). Geleneksel Türk evleri var olduğu topraklardaki yaşayış biçiminin, aynı zamanda mimariye olan etkisi ve katkısından dolayı gözle görülür nitelikte bir kültürel birikimi de yansıtır (Mardan: 2006).

Her bir Türk evinde sosyo-ekonomik denge bakımından ayırım olsa da Osmanlı geleneğinden de kaynaklı ayırım gözetilmeksizin mevcut mekânda birlikte yaşamışlardır (Okan, 2002: 200). Yaşanılan alanları anlamlı hale getiren fertlerin ve içinde bulunulan toplulukların birbirleriyle etkileşim içinde olmalarındandır. Bu etkileşim yaşanılan evlerde ananelerin aktarımını sağlamıştır (Rapport, 2004: 27).

Osmanlı konaklarının fiziki görünümü ve iç mimari yapısı, konak sakinlerinin yaşam biçimi ve ekonomik gücü hakkında da bilgi vermiştir. Maddi durumu iyi olan sakinlerin evleri “konak, köşk, yalı” olarak isimlendirilirdi. Evin düzenini sağlayan çalışanlarının ayrı odaları bulunurdu. Aşevleri gürültü ve kokunun yayılmaması için konağın dışında inşa edilmiştir (Anonim: 1995).

Konak mimarisinde, tüm oda kapılarının açıldığı yer olan sofa, evin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Kırsalda “Sayvan, Segâh, Hayat vb.” isimler alan kullanım yeri kullanım biçimi ve ev içindeki yerine göre “Dış, Köşe ve Orta” şeklinde farklılık gösterir (Özgen: 2007). Burkut, Eldem’in konakta var olan “odaları”, küçük bir yaşam alanı olan büyük bir yapıya, “sofaları” da bu yapıların kapılarının açıldığı sosyal yaşam alanı olan “sokaklara” benzetir. “Sofa aslında bir geçittir, ancak aynı zamanda ev halkının toplandığı düğün ve eğlencelerin düzenlendiği ve mahremiyet açısından genel bir alandır. Çok amaçlı kullanım sofada da geçerlidir” (Burkut: 1998).

Küçükerman, konakların kullanım alanlarında zemin döşemesinde, “halı, kilim, hasır” duruma göre “keçe” serilip yerde oturma, ibadetleri yerine getirme gibi yaşamsal kaideler vardır. Burada geleneksel Türk evinin şöyle bir ayırımı vardır: Küçükerman’a göre, doğada malzemeye oluşturulan yapının, yapı içinde yaşayan insanlar üzerindeki etkisinin çok önemli olduğudur. Hemen hemen bütün evlerde bu döşemelerin, sadeliği ve bir gün boyunca her bir malzemenin kullanımındaki işlevselliği gereği kullanıldıktan sonra tekrar yerine konulması ile döngü şeklinde devam etmiştir (1995: 87).

Türk evi gelenek ve göreneklerinde birlikte yemek yeme ve “yemek kültürü” önem arz eden bir konudur. Yemek yeme adabına göre evin yaşça saygı gösterilmesi gereken kişilerinden önce yemeğe oturmamak gelenek ve görenek kaidelerine göre uygun bir durumdur. Bu kurallar konaklarda möble kullanmaya başlayınca kadar devam etmiştir. Yemek yeme anında oda içindeki musandıralardaki sofa örtüleri,

yuvarlak büyük tepşiler alınarak sofralar hazırlanır, sonrasında bütün eşyalar tekrar yerlerine yerleştirilirdi Geleneksel Türk evlerinde kullanılan bir diğer eşya da Kur'an okumada ve İslam ilimlerinin okutulduğu eğitim kurumlarında ve ibadethanelerde kullanılan "rahle" dir. Yerde veya sedirde kullanabilmek amacıyla, "oyma, kafes, sedef kakma, boyama" şeklinde tasarlanmıştır (Koca, 2021).

Baytara göre konaklardaki günlük yaşam geleneğini simgeleyen, yemek pişirilen alan, yatak sermede kullanılan eşyalar, duvardaki oyma bölümler, oturma alanları konak içindeki odaların yaşamsal elemanları olarak önemlidir. "Ocak" aynı zamanda geleneksel evlerde hayatın canlı olarak devam ettiğinin de bir ifadesidir ve evde odanın fiziki durumuna göre yerleştirilir. Evdeki düzenliliği oluşturan ve yatakların toplanarak üst üste konduğu yer odanın köşesindedir. Oda, fiziki konumuna işlevselliğine göre yemek yeme, namaz kılma, "oturma, uyuma" gibi bir alanı temsil etmiştir (2017: 295).

Osmanlı döneminde oturma alanı olarak sedirler kullanılırdı. Tüm pencere önü boyunca konumlandırılırdı. Üzerindeki "mindere, esendir" denilirdi. Minderler ince sık dokunmuş kumaş ile kaplanırdı. Bu sedir döşemeleri kullanım işlevine göre "sedir, yan, köşe, sofa, koltuk vs. olarak isimlendirilmiştir (Uğurlu, 1999). Döşemeler uyuma ve oturma yeri olarak, yıpranmasın diye "halı ve hasırda oturulup uyku vaktinde de döşeme üzerindeki örtü kaldırılarak yatak hazırlanmıştır (Uğurlu, 2000).

1500 ve 1600'lü yıllar da yapıtlarda dışarıyı izlemek amaçlı tasarlanan pencereler kafesli olduğundan sokaktan geçenlerin ev içini görmesini engellenmiştir ve "perde" gereksinimi olmamıştır. İç mekânda kullanılan döşeme ve örtüler de "renk, desen" uyumu gözetilmiştir (Uğurlu, 2000). Evlerin "üst örtü" tavan kısmı Osmanlı konak geleneğinin gerektirdiği şekilde önemli tasarım öğesi olarak yerini almıştır. İşlevselliği bakımından "alt örtü" ile bütünlüğü sağlayıp Anadolu Türk evi geleneği olarak uzun yıllar bu biçimde devam etmiştir (Küçükerman, 1995: 123).

2.3. Safranbolu Konaklarının Mimari Özellikleri

Safranbolu'nun yerleşim alanı "Çarşı, Bağlar ve Kıranköy" olarak üç bölgeye ayrılır. Sosyoekonomik olarak durumu iyi olan bölge insanı mevsim ve iklimle bağılı olarak bu alanlara kısa süreli göç yaşamıştır. Günümüzde "eski çarşı" olarak

nitelendirilen, alım-satımın yapıldığı ve yöre insanının kış mevsiminde ikamet ettiği alandır. “Kıranköy” olarak adlandırılan yer de Rum halkı ikamet etmiştir. Yer olarak yüksekte olup bağ ve bahçelik olan Bağlar, bölge insanının yaz sıcaklığının etkisiyle göç ettiği yer olmuştur (Ertürk, 2010).

Safranbolu mimarisini orijinal yapan konakların, geleneksel Türk evi modelinin devamı niteliği taşımasıdır. Kalabalık ailelerin yaşayabileceği şekilde planlanmış bu evler, bahçe içinde, birden fazla katı olan ve birden fazla çekirdek ailenin yaşayabileceği kadar odaları olan yapılardır (Uysal vd, 2010).

Tarihi süreç bakımından, Safranbolu'nun bir mekân olarak seçiminde, bulunduğu konum etkili olmuştur. Sulak arazi yapısına buna bağlı olarak verimli topraklar da tarım faaliyetleri ve hayvancılığın yapılması, güvenlik açısından müdafaa edilebilir olması bu bölgeyi yerleşime açık hale getirmiştir (Hacısalıhoğlu, 1995: 43). Bu verimlilik ve refah, Safranbolulu halkının varlıklı duruma gelmesine katkı sağlamıştır (Aktüre ve Şenyapılı, 1976: 63).

Engebe arazi yapısından dolayı tepelik kayalar kış mevsiminin soğuktan evleri koruma görevi görmüştür (Günay, 2003). Konaklarda bahçe duvarının çok yüksek olması sebebiyle genellikle üst katlarda pencere sistemi görülür. Evin üst katının daha geniş olması ve Sokağın daha iyi görünebilmesi için çıkmalar yapılarak evler planlanır. Evin bahçe girişi çift kapılıdır. Komşuların geldiğini haber veren kapı üzerindeki çiviye vurularak ses çıkaran “tokmak” diğer bir tabirle “şak şak” lar bulunur. Kapıya gelen komşu tokmağa vurur hane sahibi içerdeki ipi askı yaparak kapıyı açar. Evin ilk bölümü “hayat” tır. Çoğunlukla toprak baskılıdır. Taş döşenmişe “taşlık” olarak da geçer. Ayakkabılar “pabuçluk” denilen merdiven başında çıkarılarak konağa girilir. Bu kısım kaynatma yapılan ocak, depo olarak kullanılan “ambar”, hayvan barnaklarının olduğu ve yiyeceklerinin saklandığı bölümdür. Konaklarda oda bölümü, kullanım amacına göre uyuma, banyo yapabilme, yemek yapma ve yeme bakımından önemlidir. Orta katlarda oturma, aşhane gibi hane işlerinin yapıldığı, üst katlarda ise konuk yatma odası ve ev halkının istirahat ve uyuması için ayrılmış kısımlardan oluşur (Günay, 1981: 20, 62, 63, 64).

Safranbolu evleri konumlandırılırken, derinde olan bir çarşı etrafına bir ev diğer evin görüş açısını kapatmayacak şekilde (Tuncel, 1980), resmi konaklara yakın ve bu yapıları görebileceği biçimde planlanmıştır (Yurdakul, 2007: 15, 16).

Konakların üst kat bölümünde, (çıkmalar) sokağa taşmış görünüm, pencerelerin boydan boya uzayarak sokağı görmesi ve çatalı cumbalar konağın dış cephesine ayrı özellik katmıştır. Özellikle ağaç malzeme kullanılmış pencerelerde “muşabak” denilen çatalı cumbalar vardır. Pencerelerin adeti, konağın, büyüklüğü ve oda sayısına göre farklılık gösterip çoğunlukla pencere adeti iç mekânın kullanımı ve dış görünümü açısından ayrıcalık kazandırmıştır (Karaman, 2005: 11).

Safranbolu konakları plan tipolojisi, merkezi yapılanmanın kırsal da tezahürü olarak, yapının giriş kısmını takip eden kısım kullanıma uygun orta kat ve kişisel odalardan oluşan bir üst kat şeklindeki bir plan tasarımından oluşmaktadır. Geleneksel Türk evi plan tipolojisinde daha sık rastlanan “Orta sofalı plan”, Safranbolu evleri tasarımında daha az görülür. Bura da görülen ve “çardak” olarak nitelendirilen geniş alan kalabalık ailelerde tüm ailenin hem iş alanı hem de muhabbet alanı olarak şekillenmiştir. Sofalarda dinlenme, sedir alanları güneş cephesine ve sokağın görülebilir olmasına göre ayarlanmıştır (Bayazıt,2014).

Bozkurt, yaptığı çalışmada, iki türlü plan olduğu otaya çıkarılmıştır. ***Dış/Köşe sofalı plan tipi:*** Bu plan tipi çoğunlukla 1299’lu (erken dönem) yıllarda oluşturulmuştur. 1789’lardan (geç dönem) sonra odaların açıldığı geniş alanın sonuna yine ihtiyaca göre oda eklemeleri yapılarak “köşe sofalı” plan tasarımını oluşturulmuştur. ***İç orta sofalı plan tipi:*** Bu plan tipi 1789-1808 yılları arasında ve inşada çok tercih edilmemiş sadece varlıklı ailelerin konaklarında açık olmayan “sofa” biçiminin tasarlanmış bir plan olarak görülmüştür. Özellikle kapı girişlerinin kenarı eğik “pahla” olması ve sofalardaki oturma alanının “eyvan” çoğalması ile “orta sofalı” yapı tasarımı gelişmiştir (2009: 84). Eldem, Geleneksel Türk evi mimarisini. “*Sofasız plan tipi, Dış sofalı plan tipi, İç sofalı plan tipi, Orta sofalı plan tip*” olarak dört başlıkta incelemiştir. Planların kategorisi yapılan tüm planların derlemesi gibi düşünülüp biçimsel şemaya göre oluşturulmuştur. (1984).

Bayazıt’a göre, yapılarda “sofa, Çardak” kullanım özelliğine göre çok amaçlı olarak konak yaşamının merkezini oluşturur. Daha çok oturma alanı olarak tercih edilir. Ailenin bir araya geldiği vakit geçirilecek bir alandır. Duvar dışına taşırılmış çıkmalar sayesinde ve cam kenarındaki divanlara oturularak çevreyi izleme olanağı sağlanmıştır. Her yapıda olmamakla birlikte bazılarında “simetrik plan”, “orta sofalı”

evlerde görülür (2014). Açık sofaların bir özelliği de yer sergisinde oturularak yaz mevsiminde sıcaktan korur, kış mevsiminde de gün ışığında fayda sağlamak amacıyla vakit geçirilirdi. Açık alan olduğu için yıkanmış kıyafetler kurutulur, yüklükte olan yatak eşyaları, sandık içi çıkarılıp güneşte havalandırma yapılarak kullanılmıştır (Günay, 1999, 145).

Devininle değişerek farklılaşan yerleşme alanı süreç içinde kırsal da daha yavaşlayan bir yapı ile etki altına girmiştir. Bu yerleşme alanındaki farklılık Güneydoğu Anadolu'nun geleneksel yapılarında "açık orta alanları", Akdeniz kıyılarında "açık odalar ve hayatlar" zaman zaman da Kuzey ve Orta Anadolu yapılarında "camlı örtülü sofalar" şeklinde kendini göstermiştir (Küçükerman, 1995, 26)

Mimari yapı genel olarak birden fazla ailenin bir arada yaşayabileceği şekilde planlanmıştır. Evlerin inşasında çoğunlukla ağaç malzeme ve bir tür tuğla olan "kerpiç" malzeme birlikte kullanılmıştır. Konakların iç tasarım ve "tavan" süslemesinde ağaç işçiliğine önem verilmiştir. Özellikle oda içinde kullanılan kapaklı malzeme dolapları, rafları, ocak etrafı, "kapılar" ağaç oyma tekniği ile bezenmiştir. (Acar, 2011). Özköse'ye göre, kadınların ekmek, tereyağı hamur yayma, çamaşır yıkama, "üzüm ezdiği oluk", toprağı sürme, "erzak ambarı", "at arabaları", çatı çatkısı, kapaklı banyo alanları, divanlar, cumbalar, taraçalar, "nişler", vb. Ağaç malzemenin işlenmesi ile Safranbolu geleneğinde günlük yaşamın bir parçası olan ahşap, farklı alanlarda kullanılarak özgünlüğünü yansıtarak yer edinmiştir (2001: 41, 44).

Evlerin inşasında kullanılan bir diğer malzemede taş olmuştur. Taş daha çok evlerin giriş bölümü zemin döşeme ve merdiven çıkımlarında, hayvan barınak duvarlarında, odalarda yemek pişirme ve ısıtma alanlarında, kapı üstü tahta sar kısımlarında, evin temeli vb. alanlarda çoğunlukla uygulanmıştır (Pamuk, 2010: 23).

Safranbolu mimarisinde evlerin giriş kapısı iki kanatlı olup bir kanadından "insan ve binek hayvan" girer. Diğer kanadın da açıldığı durumlarda ise düğün kalabalığı ve yüklü hayvan geçişi için imkân sağlar. Geleneksel ev mimarisinde temel tasarım modeline uygun şekilde odaların açıldığı geniş alan, sokak kapısından girince insan ve hayvanın geçişinin sağlandığı alan, katlara çıkışı sağlayan merdiven ve evin

ihtiyaç için ayrılmış diğer kullanım alanları odaların açıldığı geniş alanın en uzak noktasında tasarlanır(Günay, 1998: 136).

Erencin'e göre, konak yapılanmasındaki en önemli unsur oda kavramının varlığıdır. Bu unsurun varlığı sadece bir yaşam alanı sunmasından ziyade somut anlamda sembolik yönüyle beraber inanç faktörünü de etkin kılmasıdır. Bu konudaki tüm araştırmacılarında aynı fikirde olduklarını belirtmiştir (1979: 20). Safranbolu konaklarında ağaç işçiliği ile oluşturulan odalardaki üst döşemeler (tavanlar) mimaride önemli bir değerdir. Alt döşemeler işlevselliği ile ön planda yer alırken, üst döşemeler güzellik ilmi ile konaklara değer katmıştır. Tavanlar, odaların önem sırasına (baş oda, köşk oda), usta maharetine, konak sahibin isteği ve maddi varlık durumuna göre farklılık göstermiştir. (Yıldırım ve Hidayetoğlu, 2006: 333). Konak süslemesinde yer edinen "kalem işleri" en önemli odalarda "baş oda ve iç sofalar da" daha farklı ve ayrıcalıklı, diğer odalarda ise pencere üstü ve köşelerde çalışılmıştır (Pamuk, 2010: 50).

Bölgedeki evler, genel itibariyle iç tasarım ve plan tipolojisiyle, odaların köşeli sofa özelliği gereği geniş "hol'e kavuşması, her oda da iki duvarda pencere olması, tavan süslemesinin evin her alanında farklılık göstermesi, oda içi "ocak, yüklük, gusülhane, dolap sergen", "oyma", "çiçeklik" gibi kısımlarının olması sebebiyle aydınlık özelliği göstermiştir (Ulukavak, 2007: 39).

Geleneksel Türk evi modeli, pencere kapanma sisteminin Anadolu'ya yansımada, mevsimin koşullarına göre kapaklı veya daha birbirine geçmiş kapakların olduğu görülmüştür (Küçükerman, 1995: 143).

Safranbolu konaklarının mimari yapısının tipolojisini belirleyen yapı içeriğindeki kullanım alanları; *geleneksel değerler olarak sedir, eyvan, seki, dolaplar, gusülhaneler, oymalar, sergenler bu kapsam içinde sayılabilir. Safranbolu'da bunların ötesinde ev cepheleeri, pencereler, ev planları, ev çeşmeleri, kazan ocakları, kapılar, kilitler, sofalar, eyvanlar, oda girişleri, ocaklar vb. geleneksel yaşamı belirleyen değerlerdir. Ayrıca iç mekânların görkemli tavanları, çiçeklikleri, dolapları, bölmeleri, ocakları ve yanlarındaki oymalar dönemin yapısal ve mimari özelliklerini taşıyan sanatsal öğeleridir. Tavan, dolap kapakları, ocak davlumbazları, cephe üzerine yapılmış siva desenleri ile süslemeler artistik değerler kapsamında ele alınabilir* (Bayazıt, 2014). Evler özellikleri bakımından girişte, avlu, erzak deposu,

hayvan barınakları, “kazan ocağı” vardır. Orta katta, aile fertleri özel alanları ve aşhane. Diğer katta ise sadece “odalar” bulunmaktadır. Evin giriş kısmı ”yarı açık” toprak alansa “hayat”, zemin taş ile döşenmişse “taşlık” ismini almıştır. Yukarı katlara çıkmak üzere ağaçtan yapılmış basamakların başlangıç yeri “ pabuçluk” tur (Günay,1999: 138).

Safranbolu konakları ağaç işçiliğini çok iyi yansıttığından, konakların inşasında “Ahşap Kargas” yöntemi, *yapı yüklerinin ahşap dikme, taban, kiriş, kuşak, çapraz ve diğer yardımcı elemanlarla oluşturulan iskelet sistemi yardımıyla temele kadar aktarıldığı taşıyıcı sistemdir.* “Yeğdene” (sık direk) uygulaması, *80cm taş duvardan yapılmış yapı temeli üzerinde kalın ahşaplar çatılarak ev oluşturulur* (Özköse, 2022).

Konaklar kış mevsimi koşullarına göre, bir konak diğer bir konağın bitişiğine olacak şekilde planlanmıştır ve sosyoekonomik farklılıklar yaratmayacak şekilde konumlandırılmıştır. Kadınlar ev işlerine, erkeler ise çalışma alanına hâkimdir. Konakta sokak ile olan bağ orta kat ve yukarı katlardaki pencere sokağa doğru genişletilmiş çıkmalarla kurulur (Barlas, 1982: 13).

Safranbolu yerleşkesi üç kısımda incelenir. “Çarşı, Kıran köy ve Bağlar. Çarşı alanında Müslüman halk yaşamaktadır. Kıran köy alanın da ise Rum azınlık yer almıştır. Bu özellikle inanç sistemlerinin konak yaşamına etki ettiği görülür. Şöyle ki, Rum konak kapısı hayat içinden sokağa açılmazken, Müslüman konaklarında hayat içinden sokağa çıkış yapılmıştır. Üretimin artması ticareti hareketlendirdiği için Bağ evleri konutlarını oluşmasını sağlamıştır (Bozkurt, 2009: 16). 1800’lü yıllarda sosyoekonomik bakımdan iyi olan “Safranbolu evleri” halkı dönemin sosyal dengesine de işaret etmektedir. “1858 yılında Arazi Kanunnamesinin çıkmasının ardından toprakta özel mülkiyete geçiş, yasal bir boyut kazanmıştır. 1868 tarihli kanunda Türk vatandaşı olmayanların da Anadolu’da yerli halk gibi mülk ve toprak edinmesi Safranbolu’da zengin ve konforlu Türk ve Rum evlerinin oluşumunu hızlandırmıştır” (Aktüre, 1976).

11. yy’da yerleşke olarak yurt edinilen Safranbolu, 13. yy’ da İpek Yolu güzergâhında olması sebebiyle ticari akışın sağlandığı, kervansaraylarında olduğu bir kent olma özelliği taşımıştır (Canbulat, 2016: 218). Mevcut kervansarayların beraberinde ekonomik iyileşmeler olmuştur. Tarım üretiminde arazinin verimli

kullanılması maksadıyla “bağcılık işleri”, yaz mevsiminde kullanılan “bağ evleri” yazlık olarak ikamet edilmeye başlamıştır. (Böke, 2020:143).

Yaz mevsiminde geçilen bağ evleri geleneğini bazı konaklar uygulamaya ihtiyaç duymamıştır. “Hacı Hüseyinler” konağının bahçe alanının bağ üretimine uygun olması ve “Akçasu deresinden” sulama yapılması sebebiyle mevsimler arasında göç etme mecburiyeti yaşanmamıştır. Bu yapı büyük ailelerin yaşama düzenine göre oluşturulmuş fakat aile üyeleri bir arada yaşamamıştır (Bayazıt, 2014: 28).

Evlerin mimarisinde civar ormanlardan alınan ağaçların, işlenerek ahşap malzemeye dönüştürülmesi ile yapılar oluşturulmuştur. Bölge insanı mimari geleneği ile gösterişsiz bir yaşam tarzını evlerinde kullandıkları ahşap malzemeyle yansıtmıştır. Buna bağlı olarak da bir evin ahşap özelliği ile “100- 150” sene ayakta kalabilmesini öngörmüşlerdir. Yapılardaki planın en önemli özelliği olan odaların birbiri ardına sıralandığı “köşeli ev” düzeni çağlar boyunca da süregelmiştir (Akın 2008; Akın 1985).

Odaların sayısı ve şekilleri, tatbik edilecek plan tipinin meydana gelmesinde en fazla tesiri olan unsurlardır. Odalar fazla veya az olduklarına göre, plan tipi değişmekte veya inkişaf etmektedir. Bazı plan tipleri ancak muayyen oda sayıları ile elde edilebildiği gibi bazı plan tiplerinin de fazla odalı olmalarına tahammülleri yoktur. Mesela orta sofalı planda, en az dört oda lazımdır. Hâlbuki köşe sofalı evlerde, oda adedi iki veya üçten fazla olamaz (Eldem 1955).

Meskenlerin çevresi, insan boyunu aşan yüksek duvar örülerek dar ve kısa yol ile sınırı belirlenmiştir. Yapının yola uyumu noktasında planlama uygulanmıştır. Yandaki mesken ile iletişimde ise avludan avluya geçişi sağlayan küçük tahta kapılar tasarlanmıştır. Burada konaklardaki kadının giyim kuşamda rahat hareket etmesi öngörülmüştür (Günay, 1998: 124).

Konakların sokağa açılan kapı ardındaki avlu biçimi, mahremiyeti koruması amacıyla çoğu zaman kafesli yapıdadır. Bu alanda aşhane, kazan kaynatmalığı ve abdesthane gibi kullanım alanları bulunup aynı zamanda konuk ağırlama yeri olarak da işlev görmektedir (Kuban, 2017). Az rastlansa da bu evlerde, “havuz” lu odalar vardır. Suyun havuz içine akarken çıkardığı ses havuz etrafında oturanlarda rahatlatıcı etkisi ve bununla beraber evlerdeki günlük yaşam belirtisi olan sedanın dışarıya yansımını engellediği kanısı ifade edilmiştir (Temel ve Türkyılmaz, 2018). Yapılardaki bu düzen gerek odalarda gerekse hayat içinde farklı ve hoş görseellik sağlamıştır (Karamağalı, 2003: 171).

Konak yapılanmasında, konakların fiziki konumu, işlevselliği, sıcaklık / ısınma rahatlığı da düşünülerek daha rasyonel şekilde inşa edilmiştir. Bu sebeple yapının cephesine göre mevsimsel geçişlerde “kışlık” ve “ yazlık oda” planı kullanılmıştır (Ulukavak, 2010). Safranbolu ev planının işlevselliği yanında sadeliği dikkat çekicidir. Sadeliği ile içinde yaşayan insanların huzur bularak sosyal ilişkiler kurduğu yapılar halini almıştır. Konaklarda büyükler için odaların zeminde planlanması, oda içinde tasarlanan yüküklerin aynı zamanda hamam, oturma yerlerindeki “sedir” lerin aynı zamanda saklama alanı olarak kullanılması evin işlevselliğini belirleyen önemli alanlardır. (Kuban, 2017).

Safranbolu evlerinde zemin kısımda taş döşemeler mevcut ise, buna karşılık diğer katlar ahşap ve çıkmalı olup geniş ailelerin yaşayacağı, geleneksel birikim, doğa şartları konakların yapısını, cephesini oluşturan önemli öğeleridir. Coğrafi yapısı ve iklim koşulları sebebiyle çatı kenar paylarının daha uzun ve muntazam olmasını gerektirmiştir. Bu sebepten dolayı bu yapılar “beş cepheli mimari eser” olarak ifade edilmiştir. Mimari eserin diğer bir özelliği de evlerin birbirinin görüş açısını kesmeyecek şekilde planlanmış olmasıdır (Karabük il Çevre Durum Raporu, 2011).

Hayattan yükselen duvarlar ev yaşamını sokak ile sınırlamıştır; fakat burada konak ya da yapılar belirlenen sokak yerini oluşturmada belirleyici olamaz, mülk sahibi sokak plan yapısına uyar (Beşikçioğlu, 2002: 71), ev dışındaki yaşam ile sosyal bağ ancak diğer katlardaki “çıkma ve pencereler” ile sağlanmaktadır. Üst katlar kişisel odalardan ibarettir. Odaların kapısını açıldığı “sofa”lar görülür. “Anne-baba, oğul, gelin, çocuk” ve aile büyükler için ayrılmış “başoda” mevcuttur (Bayazıt, 2014).

Yapılardaki evin içinin aydınlanmasını sağlayan pencereler odanın bulunduğu pozisyona göre farklılık gösterir. Pencerelerdeki “cumba” konağa girip çıkan kişileri daha görebilmek için tasarlanmıştır (R. Günay, 1981: 164) Yapıların sokak kapısı hane halkı ve komşuların, yük hayvanlarının girebileceği şekilde çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kapıların üzeri yoldan geçenleri ve kapıya gelenleri yağış ve güneş sıcağından koruyacak sundurmalar vardır (Bektaş, 1996: 79).

Özköse’ye göre, konakların inşasında kullanılan temel malzeme ağacın işlenerek hem işlevsellikte hem de görsellik de ön plana çıkmasını sağlamıştır. Öyle ki Safranbolulu, gelecekteki kuşaklar için yapılacak olan evin ağacını alıp kurutmuştur. Yıllarca bekletilerek kurutulan bu ağaçlarla yapılan evlerde haşarat, rutubetten

kaynaklı küf çok az olmuştur (2001: 43, 48). Geleneksel Türk evi modeli, bölge köylerinde de “cephe” ve görsellik bakımından mimarinin belirleyicisi olmuştur. Tüm köylünün kullanacağı Ambarlar, ibadet yerleri, okul ve evler olarak köylerde önemle yer almıştır (Özköse, 2022: 115).

2.4. Safranbolu Konaklarında Günlük Yaşam

Küçükırca'ya göre, insana özgü nitelikleri, yaşanmışlıklar ve yaşam biçimlerini oluşturan kaideler belirlemiştir. Yaşadığı toplumun iletişim dili, gelenek ve göreneğinin yansımalarıyla gerçekte yaşam alanı ile arasında kuvvetli bir bağ oluşturur. Bu durum, kendi içinde değişime uğrayarak ve eklemeler yapılarak süreğen devam etmiştir (2011: 115) Sarı da “kültür” ün yalnızca bizden önce yaşamış gelenek ve göreneğin temsilcileri tarafından aktarılmadığı bununla beraber toplumun var olma uğraşında siyasi etmenlerle birlikte, toplumların birbirine tesirinin önemli etkeni olmuştur (2010: 81).

Başaran'a göre, zamanın içinde yer edinmiş anılar meskenden ve yaşam alanından izler taşımıştır. Olay örüntüsü Yaşanılan yerde, meskenle birlikte anımsanır. Toplumdaki her bir bireyin varlığının, kim olduğunun bilincini de yine yaşanılan yerdeki hatıralar ile akılda izler bırakmıştır (2021: 643).

Yapılar, civardaki orman alanlarda bulunan ağaçlar işlenerek inşa edilmiştir. Daha sade bir hayat süren halk ahşap malzemeye yapılmış bu yapıların yüz yıldan fazla dayanıklılık göstermesi beklentisini taşımışlardır. Evler “eyvan” sayılarına göre değişiklik göstermektedir. Büyük aile yaşam biçimi içinde, yeni evlenmiş küçük ailelerin her bir için ayrılmış odalar ve bu odaların içinde her türlü yaşam olanağı sunulmuştur. Konakta “selamlık” erkek misafirlerin ağırlandığı aynı zaman da iş görüşmelerinin yapıldığı odadır (Bayazıt, 2014).

Safranbolu evlerinin yaşam biçimi ve evlerin görünüş itibariyle avlu veya bahçe içinin sokaktan görünmemesinin temel nedeni, inanç ve kaidelerin tezahürüdür. Bazı evlerde “haremlik ve selamlık” olarak ayrılmış bir yaşam biçimi hakimdir. Misafir odası gibi kullanılan evin bu bölümü döşeme bakımından ihtişamlı olup özellikle tavan daha özenlidir. Kadının erkek misafire görünmeden odalar arasından ayrılmış duvar arasına yerleştirilmiş ikramlıklarının hazırlanıp elle döndürülerek

sunulduğu “dönme dolap” sistemi mevcuttur. İlbaharda meyve ağaçlarının yeşermesi, çiçeklenmesi ile (mayıs ayı itibariyle) sayfiyeye geçiş hazırlıkları yapılır. Götürülecek eşyalar toplanıp bir araya getirildikten sonra katırlara yerleştirilip evdeki bütün hayvanlarla birlikte daha yukarılarda konumlanmış bağ evine doğru yol alınır. Bu kısa süreli göç ile bağ evinde ailenin kışın tüketeceği kurutmalık yiyeceklerin hazırlığı da yapılır. Yazlıkta kalınan sürede eldeki ziynet eşyaları ve yangın olma ihtimaline karşı yere serilen yaygı, “sandık” vb. eşyalar “Cinci Han” da ki odalarda muhafaza edilir. Bölge halkının geçim kaynağına bakıldığında; kendi kullandığını ekip biçerek ve sanatsal olarak ortaya çıkardığı ürünü pazarlayarak aynı zamanda evlerde yapılan dokuma faaliyetleriyle hem kıyafet hem de evin ihtiyacı olan kumaşı da üreterek geçim refahını oluşturur (Günay, 1981: 20, 21, 84).

Konak halkının inanç gereği yapması gereken ibadetleri öncesinde yıkanmak ve abdest almak için ayrılmış küçük bölümleri vardır. Bu bölümler mahremiyetin önemi bakımından odalar içinde yer almıştır. Evlerde günlük yaşam, gün aydınlanmadan ezan vaktiyle başlar. Daha sonra evdeki hayvanların ihtiyaçları kontrol edilip, bahçe işleri yapılır. Oda içindeki ocakta pişirilen, günün ilk öğünü olan “tarhana çorba, sulu yayım, sebze yemeği, pekmez, ceviz” ile güne başlanır. Sabah öğünü geç yendiği için öğlen yenmez. Erkekler işlerine gider. Kadınlar evi düzenleme ve temizlik işlerine yönelir. İşler bitince evlerde komşu muhabbetleri olur. Sonrasında akşam yemeği hazırlığı yaparlar. Akşamları namazdan sonra fener ile hısımlara misafirlığe gidilir (Günay, 1981: 22).

Safranbolu evlerinin üçüncü üst bölümünde konak sahiplerine kullandıkları “odalar” bulunur. Bu kısımlar da sadece dinlenmeye geçilir. Odalarda kullanım amacına göre ayrılan dolaplar vardır. Dolaplardan biri yüklük olarak kullanıldığı gibi gusülhane olarak da inşa edilmiştir. Bu alan aynı zamanda konak kadınlarının el becerilerini “Dikiş dikilen, nakış işlenen, halı dokunan alan olan çulhalık,” geliştirdikleri yerdir (Bektaş, 1996). Kadınlar günün bütün zamanını” konak” içinde geçirirler. Bu sebeple gün içinde yapılan işlerde kadınların yaptıkları ürünler ile kendi aralarında sosyal iletişime geçmişlerdir. Safranbolu konakları planında büyüklerin giriş alanında olması konak misafirlerinin ziyaret ilk önce büyükleri görmesi onların bilgi birikiminden istifade edilmesi ile toplumsallaşmayı da sağlamışlardır (Karatop ve Karatop, 2021).

Konakların iç düzeninde, oturma alanı olarak sedirler göze çarpar. Bu alan muhabbetlerin yapıldığı, yapılacak işlerin olmadığı zamanlarda istirahat edildiği, kadınların geleneksel el işlerini yaptıkları alandır. Pencere duvarlarının tamamı boyunca sedirler yerleştirilmiştir. Sedirlerin pencere önü veya “çardak çıkarması” kısımlarında olmasının sebebi hem aydınlık olması hem de sokağın bu şekilde daha iyi izlenebilmesi sağlanmıştır. Bahçe de ise; yaz sıcaklığında serinlik sağlamak amacıyla havuzlar yapılmıştır. Bazı konaklarda oda içinde de havuz yapılmıştır. Yiyeceklerin hazırlığı konağın orta katında “Aşevi” olarak belirlenen bölümde yapılır. Konak hanımı günün büyük bir bölümünü burada geçirir. Yemek hazırlığında kullanılan bütün malzemeler bu oda da mevcuttur. Aynı zamanda hane halkının akşam yemek için toplandığı odadır. Konakta misafir varsa “haremlik selamlık” düzeninde “çardak”ta yemek ikramı yapılır. Yemek pişirmede kullanılacak yiyecekler “Aşevin” de tutulmaz. Erzak dolabı veya depo gibi farklı bir bölümlerde muhafaza edilir. (Günay, 1981: 82, 84).

Geniş aile yapısı konakların plan ve tasarımını belirlemiştir. Ailede en büyük erkek kişi aileyi toparlayan idareyi elinde tutan kişidir. Çocuklar büyüyüp yuva kurup çocuk sahibi de olsa danışılacak ve en son sözü söyleyen kişi aile büyüğüdür. Bu denli büyük ailelerde evlendirilen erkek çocukların konakta kalması ve ekonomiye destek olması sağlanmıştır. Evlilikler Safranbolu kendi içinde gerçekleşir dışarıya kız verilmez (Bayazıt, 2014).

Konaklardaki yaşam alanlarından birisi de “baş oda”dır. Bu oda diğer odalara göre daha geniştir. Aynı zamanda evin büyüklerinin özel yaşam alanı konumundadır. Konağın diğer odalarına göre daha özenli hazırlanmıştır. Konaktaki bütün misafirler burada ağırlanır. (Bektaş, 1996: 115)

Geleneksel Türk evi modelinde görülen pencere tasarımı Safranbolu mimarisine de yansımıştır. Pencereilerin ara katlarda daha fazla olması günün tamamını ev içinde geçiren kadının sokakla bağlantı kurabilmesini, cam önüne boydan boya yerleştirilen oturma alanları sayesinde dışarıyı izleyebilmesi sağlamış ve bununla birlikte özel yaşamın gizliliğinin de önemli olduğu görülmektedir. Evlerin pencere şekilleri tek bir modelle sınırlı değildir. Bununla ilgili izlenen araştırmada ahşap kapaklı veya "muşabak"lar ile tasarlanmıştır (Bayazıt, 2014). Konaklardaki pencere düzeni odanın konumuna göre pencere sayısına göre değişmektedir. Pencereilerin dış

kısmına yapılan “cumba” ile evin her yönünden gelen kişiyi görebilmek mümkündür. Bu kafesli alan dışarıya bakan ev hanımını kamufle eder. Konağın dışında ve sokak yönündeki köşesine asılmış geyik boynuzları o hane için şans getireceği inancı taşımıştır (Günay, 1981: 164,179).

Geniş aile yapısı konakların plan ve tasarımını belirlemiştir. Ailede en büyük erkek kişi aileyi toparlayan idareyi elinde tutan kişidir. Çocuklar büyüyüp yuva kurup çocuk sahibi de olsa danışılacak ve en son sözü söyleyen kişi aile büyüğüdür. Bu denli büyük ailelerde evlendirilen erkek çocukların konakta kalması ve ekonomiye destek olması sağlanmıştır. Evlilikler Safranbolu kendi içinde gerçekleşir dışarıya kız verilmez (Bayazıt, 2014).

Konaklardaki geniş aile yaşam tarzı ile düğün gelenekleri de sonraki kuşaklarda devam ettirmiştir. Evlilikler Safranbolu içi, akraba arasında kız alıp vermeler şeklinde olmuştur. Evin genç erkeği aile kurma fikrini aile büyüğüne direkt söylemez. Ananelerden alışıla gelen girişteki ilk basamağa kundurasını ters döndürerek aile büyüğüyle iletişim kurmaya çalışır. Aile büyüğü bu isteği göz ardı ettiğinde, aile kurmak isteyen genç kundurasını basamağın yanın yere çivileyerek dile getirmeye çalışır. Düğün kaidelerinde düğüne çağırma, "okumak" olarak tabir edilir. Çağırma olayını gerçekleştiren kişiye “okuyucu” olarak adlandırılır. Düğünlerdeki kadın giyim kuşamı, kadife kumaş üzerine sırmalarla çiçek motifleri işlenmiş “tefebaş (bindallı)” gümüş kemerlerle ve oyali başlıklarla bütünleştirilmiştir (Acar, 2007). Konaklarda yöre kültürü giyim kuşam, geleneksel el sanatları şeklinde yaşatılmaya çalışılmıştır. Kıyafetler ev içinde “Yazma, Entari, içlik” ve hususi zamanlarda “bindallı” giyinilmek üzere ayrılmıştır. Erkeklerde ince kumaştan olan pamuk “diril” gömlek mavi renkte şalvar, yöreye ait pabuç ve dokuma kuşak kullanılmıştır (Acar, 2011: 30-39).

Konak hanımları ev işlerinden arta kalan zamanlarda el becerilerini kullanarak sanatsal ürünler tasarlamışlardır. Bölge insanı özellikle “sanat”, zanaat ve alım satım işleriyle meşgul olmuştur. Hanımların ürettikleri el becerileri ürünler, “delik işleri, kanaviçe işleri, sırma işleri, telli işler, simli Türk işi dantel (oya ve yazma), kıl dokumacılığı (harar, kıl heybe, çuval, kebre), ahşap işleri” kurulan pazarlarda pazarlanmıştır (Kuban, 1966). Konak eğlencelerinde genelde akşamları kadınların bir araya geldiği el işi, dantel yaptıkları ve bir yandan da sohbet muhabbet ettikleri, radyo dinledikleri olmuştur. Bu bir raya gelmelerde mevsimine göre meyveler, kurulmuş

meyveler, ceviz, fındık, buğday “kavurgası”, patlamış mısır, kış mevsimi ise kar üstü pekmez vs. ikramlıklar verilmiştir (Ulukavak, 2007: 104).

2.5. Osmanlı Konak Yaşantısının Safranbolu Konak Yaşantısına Yansımaları

Geçmişin izlerini gelenek ve göreneklerle aktaran ve bu coğrafyada yaşamış olan varlık, “insanoğlu” yaşayarak öğrendiklerini toprağın emanetçisine miras olarak bırakmıştır. Geleneksel “Osmanlı” hayatı tüm coğrafya üzerinde bölgesel, “yöresel” farklılıkların bütünsel, ahengi kültürle çoğalarak yol almıştır (Bektaş, 1996: 22). Birçok dönemde filizlenip tutunarak süregelen hars, her bir dönemde yeniden keşfedilip çoğalarak aktarılan miras olarak devam etmiştir (Karabekir, 2016).

Mimari geleneğin, Anadolu üzerinde ki tezahürüne bakıldığında çağlar boyunca devam eden konak ev mimari yapısında sıralı şekilde yer alan yaşam alanlarında “odaların” bütünleşip duvarların birleştiği “köşeli” ev mimarisi oluşmuştur (Akın, 2008; Akın, 1985) Geleneksel mimarinin kırsal alandaki yansımalarında, mimari yapıda bölgenin hava koşulları kullanılan malzemenin niteliğini önemli ölçüde etkilemiş olmasına rağmen yapıların planında ki pencere tasarımı hiçbir farklılık olmadan tatbik edilmiştir (Küçükerman, 1995: 143).

Safranbolu’yu özgün kılan özelliklerinden biri geleneksel Türk mimari stilini yansıtan tarihi ahşap konaklarıdır. Geniş ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tasarlanan bu yapıların büyük çoğunluğu geniş bahçeli ve 2-3 katlı, 6-8 odalı olarak planlanmıştır (Uysal vd., 2010).

Geleneksel Türk evi kimliğinin Safranbolu’ya yansımaları ile Osmanlı kentinin devamı niteliğini taşımıştır. Mimarideki yoğunluk sadece konaklarla sınırlı kalmamış bölge insanının katkıları ile ortaya çıkan “camiler, kahveler, türbeler, çeşmeler” Anıt değeri taşıması bakımından “kentsel sit” olarak değer görmüş ve korumaya tabi tutulmuştur. Konaklardaki yaşam biçimleri ile de Osmanlı değerlerini de aktarmıştır. (Madran, 2007).

Payaslıoğuz ve Aksulu’ya göre bir bölgedeki mimari yapı, o mekânın örfü, geleneği ve bunlara bağlı olan yaşam biçiminin mekândan çıkarak yansıyan en önemli öğelerinden birisidir. Belirli bir zamanda o topluma ait alışlagelen kaideler, örf ve

geleneklerin mimariye aktarılması hem görsel hem işlevsel olarak hayat bulmuştur. Mimari eserlerdeki birikim aynı zamanda “kültürel kimliğin” ilerlemesini de sağlamıştır (2013).

Geleneksel Osmanlı mimari yapısı hars’ın ve iktisadi geleneğin temelini oluşturur. Evlerdeki mimari plan, kullanım ve görsellik bakımından yapıda yaşayan bireylerin ruh iklimine de etki etmesi bakımından önem arz etmiştir (Kuban, 2017: 3).

Karabekir, mimari yapıları bakımından anıtsal değeri olan yapıların bireylerle olan bağımlı şu şekilde ifade etmiştir:

İnsanın yaşamını kolaylaştırmak, güzelleştirmek, güvenli kılmak ve anlamlandırmak için meydana getirdiği maddi ve manevi yapıların tümü birer kültür unsurlarıdır. Aklını kullanan tek varlık olan insan, düşüncesinin, ellerinin hatta tüm bedeninin yeteneklerini kullanmak ve geliştirmek ihtiyacı duyar. Üretmek, verimli olmak insanın varlığının özünde vardır. İnsan bu özelliğini toplumsal bir yapı ile içinde bulunduğu gruplara, topluluklara, kitlelere yayan bir kimliktir. Bireysel boyuttan toplumsal ve ulusal boyutlara yayılan kültür öğeleri ulusların kültürlerini meydana getirir (2016).

Osmanlı konaklarının genel plan tipolojisini belirleyen avlu (hayat)’lı ev şekli, konakların içinin de planlanması konusunda bütünlük açısından bir yol izlemiştir. Planlamadaki bu yaklaşım öncelikli olarak günlük yaşamın küçük bir bölümünün yaşandığı odaları işlevsel özellikleriyle oluşturarak geleneksel yapının karakteristik özelliğine yön vermiştir (Küçükerman, 1995: 65). Bu sembolik yaşam alanları (odalar) bir sofa etrafında birbiriyle geçişe müsaade etmeyecek şekilde konumlanmıştır. Geleneksel Türk evi modelinde de oda içlerinden başka bir alana geçiş yapılacak şekilde planlanma yapılmamıştır (Bayazit, 2014).

Akbay ve Oktay’a göre, anıtsal değeri olan alanlar, değerler kimliğini belirleyen unsurlardır. Bir arada yaşayan insanlar yaşam alanlarını da birlikte oluştururlar. “Dolayısıyla mekân tüm detaylarıyla kültürel belleğe ait bir değerdir”. Bu özellik fertlerin ait olduğu kurumsal yapı (aile) içindeki hayat biçimi, örf ve ananelerinin hakkında bilgi verir. Zamanla bu birikimin süregelen bir şekilde devam ettiğinin kanıtıdır. Tarihle yordlanmış mimarideki bu birikim, yapı içinde yaşayan insanlar tarafından yansıtılmadıkça yok olmayla karşı karşıya kalmıştır. Yok olan sadece somut kültürel mirasın izini taşıyan evler değil aynı zamanda evlerde zamanı ve yaşanmışlığı yansıtan “ruh” unda yok olmasına sebep olmuştur (2020: 179). Anıt değeri taşıyan yapıların, geçmişi ve geçmişten aktarılan yaşam şekli, içinde var olunan zamanın sembolik yansımalarının, şu an ve gelecek kuşaklara devredilmesi bakımından

önem arz etmektedir (Enlil 1992: 196, 202). Lefebvre'ye göre, yaşanılan bölge, alan; bölgenin parçası haline gelen insanlarla farklılık yaşar (2019: 25).

Osmanlı yansıması olan konakların genelinde mimari unsurun dönüşmediği görülmüştür. Yaşam alanları “odalar sofalar ve hayat bölümlerinden oluşmaktadır”. Bu unsurları yaşantı içindeki ihtiyaçlar belirlemiştir (Özköse, 2001: 83). Konakların planlanmasında “sofa”nın, konakta yaşayanların özel yaşam alanlarına (oda) geçişini sağlayan bu geniş alan var olma bilinci ile dönüşmeden devam etmiştir (Küçükerman, 1995: 183).

Geleneksel Osmanlı mimari yapılarında sofra adabı ve çeşitliliği varlıklı olma özelliğini yansıtmıştır. Yemeklerde kullanılan malzemenin farklı ve çok olması, hayvansal ürünlerin fazlaca kullanılması, her yemekte mutlaka pılav olması sofra çeşitliliği için önemli sayılmıştır. Yine konak yaşamındaki kültürlülüğün ve ihtişamın bir başka özelliği de “el yazması” eserlerin olmasıdır. En önemli eserlerin “Kuran’ı Kerim” in birinci sırada yer alıp daha sonra “imzalı hat levhaları”, “ebru sanatı” önemli yer tutmuştur. Bahçede kurulmuş göze ve kulağa hitap eden “selsebil” ler eşliğinde divan oluşturulup “tanbur” ve “ney” icra edilmiştir. İcralar vakit ezanlarının makamına göre yapılmıştır (<https://istanbul tarihi>).

Geleneksel mimariye göre yapılar, 1800 -1900’lü yılların devamında erkek otoritesine dayanan, iktisadi olarak kendi ev halkına göre üreten, yetiştiren ve aynı çatı altında birkaç ailenin yaşadığı birleşik aile yapısına göre planlanmıştır. Bu evlerde sosyoekonomik durumu iyi olan kültürlü aileler yaşamıştır (Ulukavak, 2007).

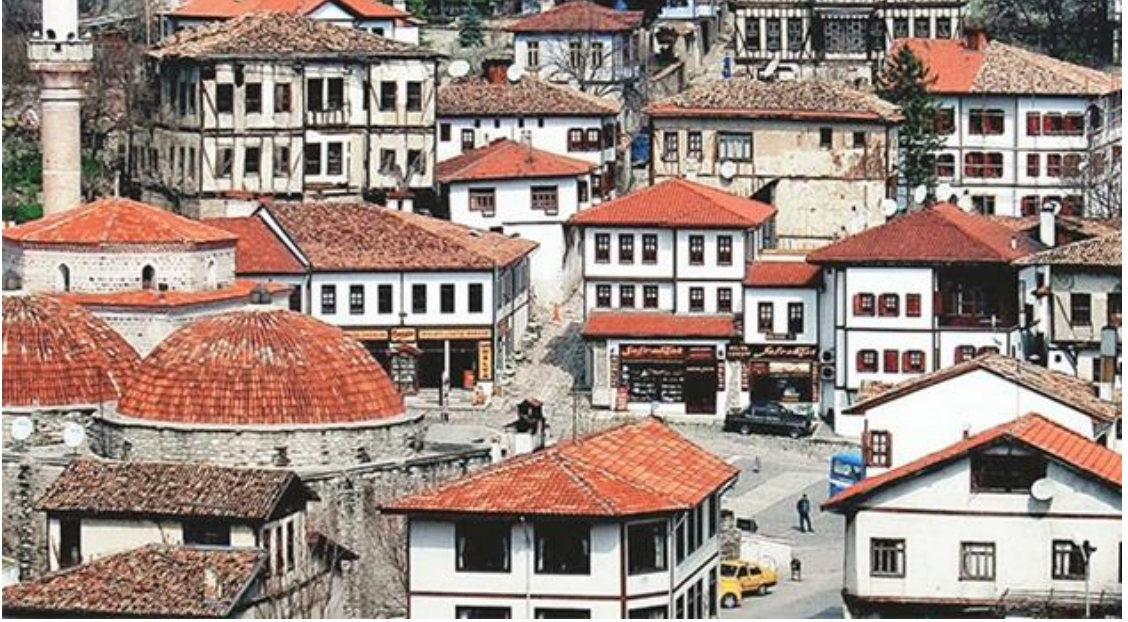
Osmanlı konak planı tasarlanırken İslami geleneğin yaşam biçimi dikkate alınmıştır. Kapalı bir hayat biçiminde, konak dışındaki yaşamı da oldukça sınırlayacak ve mahremiyeti önemli kılacak şekilde inşa edilmiştir (Küçükerman, 2007: 51) Osmanlı konak yaşantısının Anadolu da ki yansımasında, ilk katta sokakla iletişim daha sınırlı; fakat kat sayısı çıktıkça tam aksine soka ile sosyal bağ güçlenmiştir. İlk katta sınırlılığın sebebi hem emniyet hem de mahremiyetin öneminden kaynaklanmıştır. Bu hassasiyetler çerçevesinde mimaride kapaklı pencere ve muşabak (pencere kafesi) gibi farklı özellikler uygulanmıştır (Küçükerman, 1995: 99). Osmanlının geniş aileli hayat biçimi, Osmanlı mimarisinin devamı olan Safranbolu yapılarına da görsellik ve işlevsellik kazandırmıştır (Günay, 2003).

3. OSMANLI KONAK YAŞANTISININ SAFRANBOLU KONAK YAŞANTISINA YANSIMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı'da konak yaşantısının mekâna yansımalarının Safranbolu ilçesi ölçeğinde değerlendirildiği bu bölümde konak yaşantısı farklı başlıklar altında ele alınmıştır.

3.1. Safranbolu Konaklarının Mimari Özellikleri

Safranbolu denilince öncelikle Tarihi Çarşı ve Bağlar kesiminde mevsimsel olarak kullanılan konaklardan söz etmek gerekir. Tarihi Çarşı'daki konaklar kış, Bağlar'daki konaklar ise yaz mevsimlerinde kullanılırdı. Kışlık evler yapılırken araziden en fayda sağlayacak şekilde inşa edilirdi. Şehir kurulurken bir ev diğer evin ışığını, güneşini kesmeyecek şekilde konumlandırılırdı. Evlerdeki çıkmalarla geçiş yolları rahatlatılırdı (Katılımcı 10).

Görsel 1: Safranbolu Konakları (<https://www.safranboluevleri.>)

Evlerin büyük giriş kapısı “cümle kapısı”dır. Safranbolu evlerinde ata erkil bir yaşam biçimi benimsendiği için büyük evler inşa edilirdi. Bir oda gusülhanesi, yatak dolabı, giyim dolabı, ocağı olan odalar şeklinde çok işlevsel olarak planlandığı için her bir çekirdek aile kendi odasında rahat ederdi (Katılımcı 6).

Görsel 2: Cümle kapısı

Odalarn köşeli olmasının sebebi, kapı açıldığında oda içinin mahremiyetinin görünmemesidir. Merdivenle bir kat çıkıldığında sofa, mutfak, kiler kısımları görülürdü. Çardaktan odalara geçiş yapılırdı. Her odanın kendi içinde hem ocağı, gömme dolabı, nişleri, yüklüğü, gusülhanesi ve yataklığı bulunurdu. Çardak alanı kışlık yapılan yiyeceklerin kurutulması, tarhanaların yapılması bazı sebzelerin kurutulması bu kapalı alanda yapılırdı. Çıkmalı alan yani sofalar kapısızdı ve orada küçük bir sedir vardı. Sofalar bütün odaların açıldığı ortak mekânlardı. Kalabalık toplantılar ya da börek baklava gibi hamur açmalı yemekler sofa da yapılırdı. Pencereler daha çok çıkmalarda ve sofalarda olurdu. Hiçbir Konak diğer konağın görüntüsünü, manzarasını kesmez ve konaktan dışarıya baktığı zaman da diğer konağın mahremiyetini göremeyecek şekilde inşa edilirdi (Katılımcı 3).

Görsel 3: Ocak

Görsel 4: Oda kapı girişi

Sipahioğlu konak sahibi Katılımcı 3, konaklardaki odaların yazlık ve kışlık olarak planlandığını, yazlık odaların çok sayıda pencereyle köşelerde olduğunu, kışlık odaların ise pencere sayısının az bununla beraber tavanlarının alçak olduğunu ifade ediyor. Konaktaki ısınmayı kolaylaştırdığı için bu şekilde yapılmış. Tüm konaklarda evlerin giriş kapısı taşlığa çıkar, Yörük köylüleri buna “eyvan” deniyordu. Bu yapıların merkezi ögesini eyvanlar oluşturuyordu. Sofaların dış yüzey cephe uzantıları hem içeri ışık girmesini sağlarlar hem de içerdeki sedirler de oturularak sohbet benzeri toplumsal işlevler için kullanılırdı. Konakların oda cepheleri mevsim geçişlerine göre ayarlanmış olduğu için günün farklı saatlerinde farklı cephelerde oturma gerçekleştirilebilirdi. Yapıların alt tarafı kâgir evin temelini oluşturup hayvan barinaklarının ve tahıl ambarlarının olduğu kısımlardı. Üst tarafları ahşap çatıklı olup çıkma ve cumba mimari öğeleriyle de tasarımda farklılıklar olurdu. Yörük köyünün bazı konaklarında çatı katında konumlandırılmış bütün köyü görebilecek bir görüş alanına sahip odaları vardı. Evlerde Ahır kokusunu önlemek içinde evin taban kısmı saman ve çamurla kaplanıp sonra tahta serilmiştir.

Görsel 5: Barok ve Rokoko süslemeleri

Görsel 6: Yörük köyü çatı katı odaları

Eşi ile evlendiklerinde bir süre konakta yaşadıklarını ama kış şartlarının konaklarda çok zorlu olmasından dolayı ve aile de yaşayan kişi sayısının az olması bakımından daha küçük bir evde yaşama isteği ağır basardı (Katılımcı 5).

Safranbolu Konakları'nın hemen hemen hepsi aynıdır ama hiçbir ev birbirine benzemez, görünüm ve yapım tarzı olarak aynı idi. Her bir evin içi farklı şekilde planlanmıştı. Büyüklüğü, kat yüksekliği, pencere, sofa ve eyvan sayısı farklıydı. Her evin kendi ihtiyacını karşılayacak şekilde hayvan beslediği ve bunlardan elde ettiği ürünlerle günlük yaşamını idame ettirdiği bir durum vardı. Birinci kata çıkıldığında Çardak, çardağa açılan odalar, kiler bir de mutfak vardı. Mutfakta tencere ve tabakların konduğu ve yemeğin piştiği bir ocak vardı. Yemek pişirme malzemesi genelde kilerde bulunurdu (Katılımcı 14).

Görsel 7: Ocak (Aşhane)

Görsel 8: Çardak

Görsel 9: Mutfak

Görsel 10: Kiler

İkinci kata çıktığımda yine herkesin bütün aile fertlerinin ayrı ayrı odaları vardı ve her odanın işlevi kendi içinde bir bütündü. Başodaya (misafir odası) çok fazla girilmez kullanılmaz ve hazırda bekletilirdi. Her oda kendi içinde işlevsel bütünlüğe sahip olduğu için, oda uyuma, aynı zamanda oturma, banyo yapma ve yemek yapma gibi ihtiyaçların karşılandığı bir yerdi (Katılımcı 14).

Görsel 11: Başoda

Safranbolu eski yaşamını ve insanın yaşamı aslında bir okul niteliği taşırdı. "Evlerin her bir odası bir insanın meşakkatli yaşam hikâyesini anlatır. Doğumundan ölümine kadar Çocuklarımın torunlarımın o yaşama şahit olmasını o evlerde kısa süreli de olsa yaşamalarını o havayı solumalarını istiyorum, çünkü bu çocuklarımıza bırakılacak en büyük miras" ve ekliyor "evleri bir insan gibi görüyor anılarla var olan, yaşayan, nefes alan bir varlıktır" diye dile getiriyor (Katılımcı 14).

Görsel 12: Yeydana Sistemi

Safranbolu mimarisi oluşturulurken 1924 yılına kadar konakların taş işçiliğini Rumlar, ahşap işçiliğini Türkler yapmıştı. Her kat ahşap direklerle dik ve çapraz olarak giydirme usulü ile desteklenmişti. Yeydana sistemle çapraz ahşapların arası çamur ve taşla doldurulmuştu. Bu sistemin çivilemeden ziyade giydirme özelliği ile depreme karşı dayanıklılık sergiliyor olmasıydı (Katılımcı 8).

Bazı konaklarda haremlik selamlık bölümleri olduğu için buralarda dönme dolap sistemi misafirlere ikramlıkları taşımak için kullanılmış. Erkekler selamlık bölümünde misafirlerini ağırlar. Kadınlarda haremlik bölümünde ağırlama yaparlardı. Konaklarda evin en ağır işlerini gelinler yapardı ve bu zorluğun mükâfatı gelinlere en güzel o da verilirdi. Evde ocaklarda kullanılacak odunlar hayat bölümündeki ahırlarda muhafaza edilirdi. Ahırdan kokunun evler yayılmaması ve odunların kuruması için hayat bölümünde daraba pencere sistemi (tahta parmaklık) inşa edilmiştir (Katılımcı 8).

Görsel 13: Daraba Sistemi

Görsel 14: Dönme Dolap

3.2. Osmanlı Konaklarında Günün İlk Saatleri

Sabahları evin reisiyle birlikte evin kadını erkenden kalkar bir yandan sabah yemeğini hazırlar diğer yandan hayvanların bakımını yapardı. Yetişkin erkekler sabah namazı için camiye giderler döndüklerinde sabah yemeği(kahvaltı) ya da kahvaltı etmeden iş yerine giderler sabah yemeği tarhana çorbası, sulu yayın, pekmez ve cevizden oluşurdu. Sabah

yemeğinden sonra üretim ve ticaretle uğraşan konağın erkekleri ve kadınları iş bölümü yapmaksızın, (herkes yapacağı işi bilirdi) işlerine yönelirdi. Konakların büyüklüğü ve ailenin kalabalık oluşu nedeniyle ev işleri oldukça fazlaydı (Katılımcı 4).

Sabah çocuklarda evin diğer kişileriyle birlikte erkenden uyanırdı. Küçük yaştan itibaren ibadet etmeyi, saygı göstermeyi, hürmeti etmeyi her şeyi öğrenmesi gerekirdi. Safranbolu konaklarında oda sayısı fazla olduğu için, çocuklar ortaklık yerde çok görünmezdi. Bir de eskiden çocuğun eğitimini terbiyesini ailede yaşayan büyükler (dede, nine) verirdi. Çocuk böyle bir ortamda saygıyı öğrenirdi. (Katılımcı 2).

Safranbolu da günün ilk saatleri Osmanlı konak ve saraylarında olduğu gibi sabah çok erken sabah namazına kalkma ile başlardı. O zamandan gelenek olduğu üzere günün ilk öğünü sulu yayım çorba pekmez, ceviz ile başlardı. Evin hanımları da evin erkekleri ile birlikte sabah namazı ile kalkarak sabah kahvaltısı olarak sulu yayım, bazı evlerde tarhana çorbası, pekmez hazırlanırdı daha sonra evin erkekleri kundura, Semer, nalbant, tabakhane gibi mesleklerin yapıldığı üretim ve ticaret iş yerlerine uğurlanırdı. Konaklar çok kalabalık olduğu için kadınların evde yapılacak işleri çoktur. Kadınlar önce odaların odun ihtiyacını temin eder, hayvanların bakımını yapar, su taşımak için çeşmeye giderlerdi. Evin gelini orta katın üst katın su kaplarını doldururdu (Katılımcı 10).

Safranbolu'da günlük yaşam, çok küçük çocuklar dışında sabah ezanıyla birlikte başlamıştır. Evdeki gelinler suluklarda ısıtılıp hazırlanmış su ile aile büyüklerinin abdest almaları için su dökerlerdi. Bu görevden sonra evi gelini günün ilk öğünü hazırlamak üzere ocak başında çorba kaynatıp sofada hazırlanan sinirler başında öğün yenmiştir. Meslek erbabı olan erkeklerin evden ayrılmaları neticesinde kadınlar hayvanların yemlenmesi, sütlerinin sağılması ve bakım işlerini gerçekleştirmişlerdir (Tunçözgür, 1999:117).

Safranbolu evlerinde kışın yaşam koşulları çok zordu. Bu sebepten evde terlik giyme alışkanlığı yoktu. Sabah namazında ilk abdest alınır ve gün içinde akşam yatıncaya kadar mest giyilirdi. Mestler Arasta çarşısındaki yemenicilere yaptırılırdı. İnsanlar günün ilk saatinden itibaren evlerine çeşmelerden su taşımaya başlarlar evin su ihtiyacını karşılardı. Osmanlı dönemi III. Selim'in sadrazamı İzzet Mehmet Paşa gayza tarafından Safranbolu çeşmelerine su getirmiştir. Paşa suyu tabiri de buradan gelirdi (Katılımcı 14).

Yemeklerde genellikle yufka ekmeği yenirdi. Düğün ve benzeri şöenlerde konuk ağırlama dışında, fırından somun ekmeği, sürekli olarak alınmazdı. Evinde yufka yapılmayan, fırın ekmeği yenilen aileler, tutumlu olmayan, "batakçı aile" olarak nitelendirilirdi. Bu yüzden genellikle tutumlu olmayı özendiren, "işten değil, dıştan artar" özdeyişi benimsenmiştir. Evin hanımlarının en önemli görevlerinden biri, yufka ekmek yapmaktır. Tarlalardan ortakçıların getirdiği veya tahıl pazarından satın alınan buğday, Gümüş ve Dereköy'deki su değirmenlerinde öğütülerek elde edilen un, evlere çuvallar içerisinde getirilirdi. Bu undan "aşevinin" ocağındaki, üçayaklı demir sac üzerine yufka ekmek yapılırdı (Katılımcı 15).

Safranbolu'da gün akşama varıncaya kadar özellikle Bağlar kesiminde çok iş yapılarak yöre insanı üretime katkıda bulunmuştur. En önemli kırışiklardan biri de dut pekmezinin hazırlanmasıdır. Dut pekmezinin hazırlanması çok meşakkatlidir. Dutların silkelmesi toplanması ve sabahın çok erken saatlerinde serinde yapılmıştır. Toplanan dut pekmezleri bahçede yakılan büyük kazan ocaklarına dökülüp saatlerce kaynatılarak hazırlanmıştır. Genelde bu işler komşularla birlikte hareket edilerek yapılmıştır (Tunçözgür, 1999: 122).

Safranbolu'da gün, eskiden sabah namazı ile başlardı. Çünkü sabah namazına kalkıldığında günün bereketinin yaşamın bereketinin artacağı bilinirdi. İnsanlar her şeyi beden gücüyle yapıyordu ve bunun için de çok erken saatlerde kalkıp bütün işleri yetiştirilmesi gerekiyordu. Bu nedenle günün bereketi buradan ve evin bereketi de buna bağlı olarak erken kalkmaktan geçiyordu. Sabah namazına sadece çalışan erkekler, büyükler kalkmazdı evin bütün bireyleri küçükten büyüğe herkes aynı anda kalkar, günün ilk öğünü olan çorba ile güne başlarlardı. Sonra da herkes yapacağı işe giderdi (Katılımcı 11).

Sabah en geç altı gibi kalkılır. Namazlar kıldıktan sonra çorba içerek güne başlanırdı. Mesleği olan evin erkeği dükkanını açmak yolcu olurdu. Kaymvalidenin ilk işi bağlardaki

evin bahçesine çıkarak bahçede yapılması gereken işleri yapardı. Evin gelini bütün odaları tek tek dolaşarak odalardaki yatakları toplar ve yüklüğe yerleştirirdi. Daha sonra bütün odalara ve mutfak bölümüne çeşmelerden su, odunluktan odun taşırdı (Katılımcı 13).

3.3. Osmanlı Konaklarında Gün Ortası

Konaklardaki selamlık odaları da gün içinde veya akşam saatlerinde toplanma meclisi yeriydi. Yerine göre konuşulacak konular olurdu. Edebiyat, musiki, sohbet, devlet işlerinin görüşülüp konuşulduğu ve eğlence meclisleri olurdu. Erkeklerin ev hayatlarının büyük bir bölümünü geçirdiği selamlık odaları, aynı zamanda onların arkadaşlarıyla bir araya gelerek, musiki yapıp hararetli memleket meselelerini, tartıştıkları ve vakit geçirdikleri yerlerdi (Katılımcı 2).

O dönemin en önemli işlerinden birisi de çamaşır yıkama günleridir. Bugünlerde derelere yakın olan evlerin, dere kenarında yaktıkları ocaklarla çamaşır yıkamayı gerçekleştirmişlerdir. Derenin kenarında bulunan küçük kayalıklarda "kille" hazırlanan sularla, bazen elle bazen de tokaç kullanarak çamaşır yıkanmaya çalışılmıştır. Çamaşır yıkama yerinde geniş düz taşların az olması sebebiyle bazen yer kavgaları olmuştur. Günün ağarması ile birlikte yıkama yerine erken giden kadınlar taşların üzerine odunlar koyarak yer kapma telaşlarından dolayı sözlü kavgalar olduğu görülmüştür. Bunun üzerine yöre halkı "sırayı odun değil, kadın bekler" sözü söylene gelmiştir (Tunçözgür: 1999,119).

Osmanlı döneminde görülen, zengin konakların konak işlerini ve hizmetini yapan yardımcıları Safranbolu zengin konaklarında da olurdu. Bu durum konak sahibinin nüfuslu olduğunu gösterirdi. Safranbolu konaklarında evin her türlü ihtiyacı, bağlar kesimindeki konakların bahçelerinde sebze, meyve yetiştirilerek hemen hemen bir yıllık erzak buradan karşılanırdı. Kış için kurutulacak olan yiyecekler kurutulur, kurutulmadan saklanacak olanlarda kilerde açıkta sedirler üzerine serilerek muhafaza edilirdi. Elmalardan tavşut (kabuklu elma kurusu), turşu, reçel, salça, yayım, tarhana gibi yiyecekler yazın hazırlanması gereken en önemli işlerdi. Bununla beraber hayvanların günlük bakımı, sütünün sağılıp alınması ve çıkan sütle tereyağı, peynir, yoğurt yapılması, yufka ekmeğin pişirilip kurutulması da diğer işlerdendi. Kışlık hazırlama olayı, Safranbolu'nun köylerinde ve bahçeli konaklarda yaşamaya devam eden ailelerde bu gelenek hala sürdürülüyor. Tüm işler çeşmelerden taşınan su ile gerçekleştirilirdi. Her oda içinde mevcut olan yüküklerin akşamdan serilmesi sabah tekrar toplanması ve oda düzeninin gün içinde kullanıma hazır hale getirilmesi, her yemek vaktinde sofranın kurulması, toplanması, cümle kapısından giren yaşlı, genç, çocuk fark etmeksizin hizmet etmek konaktaki kadınların her gün yaptıkları işler arasındaydı. İlkbaharla ve yaz mevsiminde bahçeli bağ evine taşınma başalardı. Okulların kapanması ile de bağ evinde bahçelerin toprağı havalandırılır, ekilecek fide ve tohumlar ayarlandıktan sonra dikmeye başlanırdı. Bizim zamanımızda evin kızları ve gelinleri bir araya gelince özellikle çamaşır yıkama ve hamam günlerinde çok eğlenilirdi. Çok iş yapmamıza ve yorulmamıza rağmen çok neşeli olurduk birlikte iş yaptığımız zaman çok mutlu olurduk (Katılımcı 6).

Görsel 15: Çamaşırhane

Konak içindeki her bir küçük aile için ayrılmış yüklüğü ve her türlü ihtiyacı karşılayacak odalar da gün içinde yemek hazırlama, dikiş dikme, gergef işleme, yeme, uyuma gibi rutin işler yapılırdı. Konağın giriş kısmında, taşlık veya hayat denilen alanda ocak yakılabilirdi. Bu ocakta pekmez, salça, bulgur yapılırdı. Özellikle kışlık erzak hazırlıkları bu alanda yapılırdı. Konakların temizliği çok zor olduğu için haftada bir veya on beş günde bir konağın temizliği yapılırdı. Eşyalar çardağa çıkartılarak Tavanların örümceklerinin temizliği ile başlayıp döşeme, tahtaların fırçalanması gibi detaylı olarak bütün odalar temizlenirdi. Tahtalar fırçalandıktan sonra nemlenmiş tahtanın kokusu evin tertemiz olduğunun kanıtı sayılırdı (Katılımcı 3).

Görsel 16: Yüklük-Gusülhane

Görsel 17: Taşlık

Gün İçinde kadınlar komşularla birbirlerine gidip gelirler. Bu esnada ikramlık olarak sulu yayın yapıp kurutulmuş yiyeceklerden ikramda bulunulurdu (Katılımcı 10).

Katılımcı 14, Safranbolu'nun ticaretin tarımın Merkezi konumunda olduğunu buna bağlı olarak da kapalı ekonomi sistemi ile her ürünün yine burada yaşayan insanlar tarafından üretilerek pazarlarda satışını yapıldığını, dışarıdan çok fazla ürün alınmadığını söylemiştir.

Konak bahçelerinin bir kısmı meyve ve çam ağaçlarına, bir kısmı da Bostan yapmak için ayrılmıştı. Eskiden bahçeler çok bereketli olurdu. Nedeni, hayvan gübresi kullanılması ve Bulak mağarasının suyunun haftada bir "ark" larla bahçelere verilerek ağaçlar, bostanların sulanmasıydı. Burada sıralı bir sistem vardı. Bahçe sulamasını bitiren kişi "savak" ile suyun yönünü değiştirerek ark'ı diğer komşuya yönlendirildi ve seslenerek "benim işim bitti, suyu alabilirsin" nidasıyla komşusunu bilgilendirirdi (Katılımcı 12).

Osmanlı döneminin de yansıması olan zengin ailelerin konak işlerini yapan kapı kızları olurdu. Evlilik çağı geldiğinde de bu kızlar münasip bir kişiyle evlendirilirdi (Katılımcı 8).

3.4. Osmanlı Konaklarında Günün Akşam Saatleri

Kadınlar ev işlerini bitirdikten sonra akşam yemeği için hazırlığa başlardı. Akşam yemeği genellikle erken yenilirdi. Yemekten sonra erkeklerden kahveye giden de, gitmeyip çocuklarla aile fertleriyle vakit geçirmek isteyen de olurdu. Annem kış aylarında Akşam vakitlerinde bağ evindeki bahçemizden topladığımız ihlamurları kaynatırdı. Yanında da tepsi içine konmuş dut, tavşut, erik, pestil olurdu. Ninem gaz lambasının gölgeğinde çok eskiden yaşanmış yokluk günlerini, hikâyeleri anlatırdı. Bir de kışın konakların her odasını ısıtmak zordu akşamları bir oda da oturulurdu. Uyku için herkes kendi odasına geçirdi. Ertesi gün çok erken kalkıldığı için çoğu zaman erkenden uyunurdu. Hatta biz çocuklar erken uyumak istemezdik eskiden gaz lambası vardı. Tasarruf etmek içinde büyüklerimiz bize "haydi gaz lambasını üfleyin de yatın" derlerdi (Katılımcı 6).

Safranbolu konaklarının ev düzeninde gündüz saatinde evdeki her insan bir işle meşgul olduğu için ancak akşamları bir araya gelinerek muhabbetler yapılırdı. Karşılıklı atışmalar, şakalar yapılır fıkralar, hikâyeler, askerde geçen günler anılar anlatılırdı. Vakit böyle geçirdi. Uyuma vakti geldiğinde yükülden yataklar çıkarılır oda içinde yataklar serilip uyunur, ertesi gün sabah ezanıyla bütün yataklar tekrar katlanıp yüküğe yerleştirilirdi ev gündelik yaşam için hazırlanırdı. Aynı durum yemek yerken de olurdu. Önce sofraya bezleri serilir üzerine ve büyük "sini" ler ortasına konur bütün aile o sofranın etrafında toplanır o sininin ortasındaki kaptan yemeğimizi yerdik (Katılımcı 4).

Konaklar; köylüler arası samimiyet ve yakın ilişkileri kurmada da bir hizmet merkezi olmuştu. Karşılıklı sohbetler, nükteler, hikâye ve fıkralar, duyulan macera ve olaylar, askerlik hatıraları buralarda anlatılırdı. Konaklarda yeme içme de ihmal edilmezdi. Zaman zaman "herfene" (Herkesin masrafına ortaklaşa katıldığı ziyafet) adı verilen yemek ziyafetleri düzenlenirdi. Bu ziyaretler helva ziyafetleri, et (şiş) ziyafeti olarak görülürdü. Bazen değişik yemeklerden de ziyafet verilirdi. Yemek ve helva ziyafetlerinden ziyade et ziyafeti daha renkli olurdu. (Sezen: 1988, 88)

Akşam saatlerinde kadınlar ev işlerini bitirdikten sonra akşam yemeği için hazırlıklara başlardı. Akşam yemekleri genelde erken saatte yenirdi. Çünkü ikindi namazından sonra evin büyükleri işten dönerdi (Katılımcı 10).

Misafir gelme ihtimali olduğu için yemek geç saate bırakılmazdı. Osmanlı dönemi geleneği olan sofraya bezi ya da **sini** denilen büyük bakır tepsi üzerinde yemek yenip yemek yenilen mekânda da oturulurdu. Akşam yemekten sonra gün içinde yaşanan olaylar konuşulur, ertesi gün yapılacaklar planlanır ve eskiden anlatılan efsaneler anlatılarak anılar tazelenirdi. Akşam vakitlerinde ve kış aylarında yazdan kurutulmuş meyveler yenir, buğdaydan kavurma yapılırdı. Her zaman çay içilmezdi. Yemek yendikten sonra erkekler kahveye gidebilir ya da

dinlenmek için odasına çekilirdi. Kadımlar yine komşularla bir araya gelip işlemler yapıp eğlenceler, sohbetler yaparlardı (Katılımcı 14).

Akşamları kimi zaman, gazyağlı gemici fenerleri yakılarak komşulara veya akrabalara ziyarete gidilirdi. Konuklara kahve ikramının dışında, kışın dut kurusu, kavurga (mısır patlağı), kabak tatlısı, karlı pekmez (üstüne pekmez dökülmüş kar); yazın ise, bağ bahçe ürünü çeşitli meyveler ikram edilirdi. Gece gezmelerinde, genç kızlar ve hanımlar örgü örerler, kanaviçe işlerlerdi. Bu arada sohbete dalarlar; dedikodu da yaparlardı. Gelen konunun çocuğu varsa evin çocuğu sevinir, birlikte oynarlardı. Ancak çocukların erkenden uykuları gelirdi, uyuyan çocuklar, annelerinin sırtında evlerine dönerdi (Katılımcı 13).

Akşam için şöyle bir hazırlık olurdu, evde iki kişi bulunur bir tanesi çeşmeden su getirir ya da yemek yapmak için ocağı yakar ve yemeği yapardı. Eşler aile büyükleri dışarıdan akşam eve gelirler büyük bir sofraya etrafında bütün aile bireyleri oturur yemek yerlerdi. Yemekten sonra herkes kendi odasına çekilir çocuğuyla birlikte dinlenmeye geçerdi. Evde dinlenmek isteyen dinlenir dinlenmek istemeyen de kahveye giderdi (Katılımcı 3).

Padişah tarafından korunmak amacıyla Safranbolu'ya gönderilen devlet erkânı sadrazamlar, kaymakamlar o dönemin valileri halkla birlikte akşamları kahveye giderek Osmanlı kültürünün devamı niteliğinde eğitici sohbetler yapılmış (Katılımcı 8).

Akşam sofrasında ortadan ve tek kaptan yemek yendiği için evin büyüğü olan kayınpeder ilk kaşığı almadan diğer aile fertleri yemeği başlatamazdı. Odaların içindeki ocaklar akşam saatinde yakılırdı. Akşam saatlerinde yemek yendikten sonra bazen baba ve oğul sofa 'da oturarak sohbet ederdi arada kayınpadede onlara eşlik ederdi. Akşamları komşumuz olan annemin ahretliği "Gödel Zehra'sı" gelip bizlere masal ve hikâyeler anlatıp eskilerden deyişler söylerdi. Benim babaannem çok otoriter bir kadındı masal ve hikâye bilmezdi ama biz "Gödel Zehra" teyzenin hikâyeleri ile büyüdük. Akşam çok erken saatlerde yatsı namazının ardından genelde uyunurdu (Katılımcı 14).

3.5. Osmanlı Konaklarında Konuk Ağırılama

Eskiden telefon gibi haberleşme aracı olmadığı için uzaktan gelen misafir ansızın gelirdi. Bu sebeple misafir odası kullanılmaz her zaman misafiri ağırlayacak hazırlıkta bırakılırdı. Konağın mutfak eşyalarının olduğu bölümde konuk için özel fincan takımları olurdu. Gelen konuk, konağa sık sık geliyorsa o kişi için özel fincan takımı her zaman hazırda bulunurdu. Aslında bu gelenek eski insanların, dedelerimizin de dedelerinin anlattığına göre iş için İstanbul'a gittiklerinde orada da böyle bir olayın olduğundan bahsederlermiş. Konağa gelen misafir evi beti bereketi olarak görülürdü. Hali vakti yerinde olan konakların fakara misafirleri hep olurdu. Onların ihtiyaçları karşılandığında konak ahaline bolca dua ederlerdi. Eğer gün içinde konağı uzak yakın hiç kimse ziyaret etmediyse aile büyükleri "Allah hayırlar çıkarsın, bugün hiç kapımızı çalan olamadı", "acaba birine bir hata mı ettik" hayıflanması yaşarlardı (Katılımcı 14).

Osmanlı'nın Anadolu'ya yansması olan misafir ağırılama geleneğinde, ev sahipleri konuğunu rahat ettirmek için hürmetini aksatmamaya çalışmıştır. Misafir olan kişinin kendisine verilen önem onun hayvanları içinde geçerlidir. Gelen yolcunu(misafirin) hayvanlarının güvenliği de bir o kadar önemli olmuştur. Anadolu şehirlerinden Erzurum'da söylene gelen "misafiri aç koy fakat atını aç koyma" sözü ile hala işlerliğini kaybetmemiştir. Bu kültür de misafire hürmet karşılıksız yapılmıştır. Yapılan hürmet karşılığında sadece dua alabilmektir. Ev halkı peynir ekmekle yetinirken, misafirin sofrasına bal, yumurta, manda yoğurdu koymayı ihmal etmezdi. Misafirin her şeyi öncelikli olarak yapılması gerekirdi (yemeği, kahvesi, yatağının serilmesi vb.). Eğer hizmet aksar ise büyükler bizi paylardı. Aile büyükleri şöyle düşünürdü, "misafir gidince arkamızdan, tabakçılardan Mehmet çok "misafirperver" ünvanını almayı önemserlerdi (Katılımcı 3).

Konakların ikinci katında konuk odaları olurdu. Bazen bürokrasiden kişiler gelirdi. Onlar selamlık olarak ayrılan oda kısmına alınırdı. Ev halkında genç erkek bu odanı hizmetini

yapardı. Bunun dışında aile yakınları geldiğinde kadın erkek birlikte ağırlanırdı. Bazen harem bölümünde kadınlar kendi aralarında eğlenir, erkeklerde kendi aralarında musiki yaparlardı (Katılımcı 6).

Misafirin odası olarak hazırlanan “başoda” da, Isınması ve sıcak su ihtiyacı için odanın ocağı yakılırdı, yatak, yorganı oda içindeki yükler içinde mevcut bulunduruldu. (Katılımcı 8).

1970’lerden önce sadece erkek misafirler gelirdi, sonradan bayan ve erkek misafir birlikte gelmeye başladı. Böyle durumlarda kadınlar bir oda da erkeler farklı bir oda da kabul edilirdi. Bahçelerden elde edilen ürünler en ufak parçasına kadar zayı edilemez kurtularak kışlık olarak hazırlanırdı. Kurutularak hazırlanmış cevizli pestil, dut, kayısı, armut, tavşut (kabuklu elma) kurusu gibi yiyecekler ve Kavurga yapılarak meyvelerden bir tepsi hazırlanır ortaya konur ve bu tepsi içinden bütün misafirler ikramlıklarını alırlardı. Önceki dönemlerde misafire çay ikram edilmezdi şerbet verilirdi çay daha sonraları daha sonra ilerleyen yıllarda ikram edilmeye başlanmıştı (Katılımcı 10).

Önceden haber verilerek bir eve misafirlğe gidilirdi. Yakın akrabalar misafirlğe gittiğinde hanımlar ve beyler aynı odada otururlar ama uzaktan misafirlğe gidildiyse haremlik selamlık olarak Beyler beylerle oturur, hanımlar hanımlarla otururdu. Bu durum Osmanlı dönemi geleneklerinden gelen bir durumdur. Beylere erkek çocuk, hanımlara da evin kızları ya da gelinleri ikramlarda bulunuyor. Kadınların sohbet konusu el işi kıyafet gibi konular olurken, beylerin sohbetleri ise bürokrasi, iş ve mesleklerini konuşurlardı. Genelde ticaretle meşgul olduğu için günlük kazancının bereketi üzerine mesleğin incelikleri gibi konular konuşulurdu. Büyükler varsa geçmişe dair yedi sene süren askerlik anıları dile getirilerek sohbet konusu olurdu. Misafirlik bittikten sonra el fenerleri eşliğinde herkes evine dönerdi (Katılımcı 6).

Eve gelen konuk sanki büyük bir mülkü amir gelmiş gibi eve karşılanırdı ona hizmet edilirdi. Eve gelen misafir uzaktan geliyorsa hane halkına paketlenmiş bir şekilde yiyecekler getirirdi “balık” balık bunlardan biriydi. Konuk uğurlanırken hane sahibi de evde üretilen mevsime göre mevcut olan yiyeceklerden paket yapıp konukla birlikte gönderilirdi (Katılımcı 5).

Gelen misafirin çok oturmasına karşılık örneğin, misafirin yağmurdan dolayı gidememesini ifade etmesi üzerine ev sahibi; "saçaklık altı kurudur, misafirin yoludur" ifadesini kullanarak yine Safranbolu mimarisindeki ince ayrıntıyı hatırlatır (Katılımcı 14).

3.6. Osmanlı Konaklarında Bayramlar

Konakların en neşeli günleri bayramlardı. Bayramdan bir hafta önce konak baştan aşağıya, dip köşe temizlenirdi, Bayram konukları için bahçeden toplanmış taze meyvede olurdu, kurulmuş meyvelerde. Güllü sakızlı, safranlı lokumlar, ikram edilir, çocuklar sevin sin diye akide şekerleri dağıtılırdı (Katılımcı 7).

Yörük köyünde, Ramazan ve Kurban bayramlarında konak halkı çok başka heyecanlanırdı. Bir hafta önceden konak kadınlarını bayram telaşı sarardı. Tatlılar, yemekler yapılır ev büyükleri çocuklara harçlık vermek üzere bozuk para hazırlarlardı. Arife günü çocuklar arife ‘ye (çarşı) giderek çeşitli oyuncaklar alırlar ve bayram gecesi de bayram heyecanı, sevinci nedeniyle çocukken gözümüze uyku girmezdi. Sabah erken saatte kalkılır, çocuklar babaları ile birlikte köy Camii’nde kılınacak namaza giderlerdi. Cami önünde büyükler ve küçükler bayramlaşma yapıldıktan sonra erkeklerin camiden dönüşüne kadar evde yemekler hazırlanmış olur bayram sabahı özellikle sütlü çorba pişirilir ve başka yemek yenmezdi. Eve gelen çocuklara el öptükten sonra bayram hediyesi olarak hazırlanan bozuk para verilirdi. Misafirlere ise baklava, kadayıf, deli oğlan sarığı denilen tatlılardan sunulur, sohbet edilirdi. Bayram ziyaretleri en yakın akrabalar, komşulardan başlanarak tüm köylünün ziyaret edilmesiyle tamamlanırdı (Katılımcı 3).

Bayramlarda, konaktaki bayramlaşmalarda aile büyüğü ayakta yer alarak hane halkının el öpmesi için sıraya girmesiyle bayramlaşma başlardı. Burada büyükten küçüğe doğru bir sıralama olurdu. Önce evin hanımı kocasının elini öperdi. Ardından amcalar bulunursa onların eli öpüldükten sonra gelinler ve en son torunlar el öperdi (Katılımcı 12).

Ramazan'da özellikle her sahurda göbü (yağlı hamur kızartması) yapılırdı. Kadın, erkek, çocuk herkes topluca teravihe giderdi. Kurban ve Ramazan Bayramı'nda, arife günü hakkın rahmetine kavuşmuş büyükler için mezarlık ziyareti yapılırdı. Bayram namazına gidilirken durumu iyi olmayan ihtiyacı olan kişiler yol boyunca otururlardı, oradan geçen insanlar onlara sadaka verirdi. Paylaşmayı ve yardımlaşmayı öğrenebilmesi için sadakayı çocuklar verirdi (Katılımcı 14).

Osmanlı döneminde bayramlar saray adabına göre olup, özellikle Ramazan bayramlarında şenlikler düzenlenirdi. Bayram yerinin ve sokaklardaki çocuk oyun alanlarını kurulması halkın bu etkinliklere tüm ailesiyle katılması doğal eğlence alanlarını oluşturmuştur. Mesire yerleri, çayırar Hokkabazların, cambazların ve çeşitli yeteneği olan insanlarla dolup taşmıştır. Safranbolu konaklarında da bayram için bir hafta öncesinde hazırlıklar başlardı. Bütün konak baştan aşağıya temizlenirdi. Misafirler için akide şekeri ve lokumlar hazır edilirdi. Temizlikten sonra ikramlıklar hazırlanırdı. Baklava börek mutlaka yapılırdı. Bayramlarda yenecek yemekler bellidir. Pirinç çorbası, bamya, pilav, bütün et, su böreği, yaprak Sarma, hazırlanırdı. Çocuklar için kıyafetler alınır, kıyafetlerle birlikte uyunur sabahı için büyük heyecan yaşanır. Sabah tüm aile sabah namazı vakti ile uyanırdı. Bayramlık kıyafetler giyinilerek erkek çocuklar büyüklerle birlikte bayram namazına giderlerdi. (Katılımcı 10).

Bayram öncesi ramazanda ekmekler yapılır, kıymalar kavrulur cevizler kırılır, kiler mutlaka dolu olurdu. İftar sofraları çok kalabalık olup en az 15 kişilik gruplar halinde iftar açılırdı. Beyler bir odada, kadınlar bir odada çocuklar ayrı bir odada olurdu. Bayrama yakın iftarlar yapılmaz. Bayram hazırlıkları başlar. Büyükmeler baklava, börek yaparlardı. Bayram ziyaretleri büyüklerden anne, baba, dedelerden başlardı. Bayram yemekleri her vakit bir ailede yenilirdi. (Katılımcı 6).

Safranbolu'nun köylerinde de bayram namazından dönüşte büyük bir alanda büyükler halka olur, küçükler arkada halka olur sırayla küçükten büyüğe bayramlaşarak dolaşırlar. Yörük Köycü'nde namazdan sonra ilk öğün sütlü çorba olurdu bayramlaşan köylüler hep birlikte aynı anda sütlü çorba içerlerdi. Bayramlarda büyükler ziyaret edilirken özellikle büyüklerin olduğu evlerde dört veya beş defa sofralar kaldırılırdı. En az 12 kişinin oturacağı bir yer sofrası hazırlanırdı. (Katılımcı 8).

Safranbolu'nun köylerinde bayramdan bir gün önce arife günü, ikindi namazından sonra hava güzelse harmanda, hava güzel değilse camilerin odalarında toplanılırdı. Köy halkının evinden getirdiği yufka ekmeği ve evde yaptığı un helvası ortak bir yerde karıştırılır ve herkesin ekmeklerin üzerine tekrar konarak dağıtım yapılırdı. Bu olaya "zirat" denirdi. Daha sonra dua okunuyor ve herkes mezarlıklara ziyarete giderdi. Bayramlarda her köye bir bayram verilirdi. O köyde toplanma olurdu. Örneğin; Bayram verilen (Ekincik) köye başka yerden misafirlige giden kişiyi herhangi bir hane büyüğü "bugün benim misafirimsiniz" diyerek o misafiri eve alıp o gün orada kahvaltı yapılırdı (Katılımcı 4).

Görsel 18: Zırat Geleneği (<https://www.sabah.com.tr>)

Safranbolu'da bayramlar arife günü başlardı. Arife gününü şöyle bir manası vardır. Bayram gelmeden yakınları vefat eden kişilerin mezarlığı ziyaretiyle başlar, orada okumalar yapılır vefat eden kişinin hayrı için mezarlığa ziyarete gelen insanlara ikramlar dağıtılırdı. Ertesi gün bayram namazı kılınıp cami dışına çıkılarak ilk bayramlaşma cami içindeki cemaatle yapılır sonra cemaat dağılarak, bayram evlerde hane halkıyla bayramlaşarak başlardı (Katılımcı 11).

Ramazan Bayramı'ndan önce uygulanan diğer bir geleneğe, Ramazan'ın diğer yarısından sonra çocuklar akşam saatlerinde kapı kapı dolaşarak "Albayrak" adı verilen manilerle bahşiş alırlardı.

Albayrak ırmazan,

Dün gece yattım bir daş idi.

Hak bağa yoldaş idi,

Sö lölö möl möl.

Şekerim var ezilecek,

Dülbentlerden süzülecek.

Çok bekletme Mehmet dayı,

Çok yerim var gezilecek,

Sö lölö möl möl.

Bu manileri söyleyen çocuklara evlerden ağızlarını tatlandırarak çeşitli ikramlıklar, bayram hediyeleri verilirdi (Katılımcı 14).

... "ben bayramları anlatırken çok buruk oluyorum o günler bana çok anıları hatırlatır" bayram günü bütün aile erkekleri bayram namazına giderdik. Camiye cemaati dışarıda bayramlaştıktan sonra herkes evine gelirdi. Ev halkı ile bayramlaşıp bayram yemeğini yedikten sonra konu komşu gezer bayramlaşırdık. Hiç tanımadığımız, bilmediğimiz insanların bile evine gider bayramlaşırdık. (Katılımcı 13).

3.7. Osmanlı Konaklarında Doğum Hadisesi

Anadolu'da gebe kadın aşerdiği zaman her türlü yemek ikram edilmiştir. Hamile kadının canı alakasız şeyler de çekse, istenen yiyecek bulunup yedirilmiştir. Aşeren kadının istediği yiyeceği yememesi durumunda kendisinde bir hastalık olacağı ya da çocukta olumsuz bir durum olacağı düşünülmüştür. "Çocuğun düşmesi, sakat kusurlu doğması gibi" (Sarıtunç: 2022: 108).

Safranbolu'da, doğum kadın için en önemli olaydı. Kadının yeni evinde değer görmesi katıldığı aileye çocuk kazandırıp ailenin soyunun devam etmesini sağlamakla mümkündü. Gelinin hamile olması bütün aileyi sevindirir başta erkeğin anne babası olmak üzere bütün çevre bu olayı büyük bir mutlulukla karşılardı. Doğumla ilgili geleneklerin ilki çocuğun cinsiyetini öğrenmek için yapılan uygulamalardır aileyi saran bu merak gebe kadını çeşitli yöntemlerle çocuğun cinsiyetini tespit etmeye yönlendirirdi. Bu yöntemlerin birinde sedirin üzerine iki minder konur birinin altına makas diğेरinin altına bıçak saptırır bundan habersiz olan gebe kadın hangi mindere oturursa onun altındaki alete göre çocuğun cinsiyeti tahmin edilirdi, hamile kadın altında makas olan mindere oturursa çocuğun kız çocuk bıçak olan mindere oturursa çocuğun erkek çocuğu olacağı inancı yaygındır. Gebe kadın uzman bir ebeinin yardımıyla evde doğum yapardı köylüler tarafından itibar gören bu ebeler senelerin verdiği tecrübe ile işlerinin ehli kabul edilirdi. Ebeler köyde zamanla "ebe ana" olarak bayramlarda ilk ziyaret edilen önemli kişilerin başında gelirdi (Katılımcı 3).

Doğum sonrası yeni doğan bebek öncelikle beyaz bir bezle sarılır bir süre bekletildikten sonra hazırlanan leğende yıkanıp bez örtülere sarılarak babasına gösterilir. Doğum sonrası lohusada yıkanır istirahate çekilir çocuğun göbeği hemen kesilir kız ise kulağı delinir ve doğumdan üç gün sonra çocuğa ad koyma töreni yapılır. Bu törende aile yakınları hazır bulunur. Kararlaştırılan ad çocuğun babası veya herhangi bir aile büyüğü tarafından bebeğin kulağma üç defa söylenip hafif bir sesle ezan okunur (Katılımcı 6).

Safranbolu Yörük Köyü'nde de çocuklara isim verilirken, verilen ismin yaşatılması ve yaşarken anılmasından dolayı milli geleneğe geleneklere uygun olması gerekirdi. Doğumun 7., 22. ve 40. günü çocuk yıkanır. 22. Gün yapılan yıkama işlemine "yarı kırklama" adı verilir. Yarı kırklamada tahinli beyaz hekve ve ekme dağıtımı gerçekleştirilir. Çocuğun kırkı çıkmadan yani 40 günlük olmadan lohusa elinden başka bir yere ateş verilmez. Çocuğun bulunduğu eve gelen misafirler el işi yapamazlar bu hususta ev sahibinden izin almaları gerekir. Çocuk yatağı yatırılacak çağa gelinceye kadar beşikte uyutulur beşiğe nazarlık takılır. Nazarlık içerisinde bereketli olması için sarımsak veya soğan güçlü olması için iğne ve çuvaldız bulunur al basmaması için kırmızı renkli bez ve kurdele, içinin aydınlık ve huzurlu olması için de ayna, uğur getirmesi için beyaz bez ve cesaretli olması için de bir parça kurşun konur (Katılımcı 3).

Lohusa için şerbet yapılarak gelenlere ikram edilir bu şerbet lohusa şekeri adı verilen kırmızı renkteki bir şekerden yapılırdı. Doğumla birlikte lohusalık dönemi 40 gün süre ile başlardı. Eskilere göre, anne ve çocuğuna "al kıza" diye bilinen gizli bir güç musallat olurmuş. Meskeni dam, samanlık, Ören gibi meskûn yerler olduğu inanılan al kızından korunmak için bazı uygulamalar yapılırdı. Ana ve çocuğunun bu dönemde başörtüsü olarak al renkli yazma bağlaması veya yanında al renkli bez parçası bulundurması gerekirdi. Lohusanın kırkı çıkana kadar bu inanç devam ederdi. Kırk gün içerisinde komşu ziyareti ve

başka bir yere gitmeleri gerekirse annenin besmelesiz bir yere basmaması, ziyaret dönüşlerinde çocuğun kundağında bir parça ekmek veya gıda maddesi konulurdu. Çocuğun çabuk yürümesi için üç cuma zamanı sala verilirken çocuk camiye doğru sallanarak mâni söylenirdi (Katılımcı 4).

Türk toplumunda ve Osmanlı döneminde doğum, kadının yeri, yeni evinde itibar görmesi ve katıldığı aileye çocuk kazandırıp ailenin soyunun devam etmesini sağlamakla mümkündü. Hamile kadının çocuk sahibi olması ile gelişen adetler kadar hamile kadın içinde önem arz eden töre ve törenler söz konusudur. Tecrübesi ile işlerinin ehli kabul edilen ebeler doğumları evde yaptırırlardı. Ebeler “ebe ana” olarak bayramlarda ilk ziyaret edilen önemli şahsiyetlerin başında gelirlerdi. Doğum gerçekleşikten sonra bebek ilk babaya gösterilir. Bebek kız ise kulağı delinir ve doğumdan üç gün sonra bebeğe ad koyma töreni yapılır. Belirlenen ad, babası veya herhangi bir aile büyüğü tarafından bebeğin kulağına üç defa söylenip hafif bir sesle ezan okunur. Safranbolu Yörük Köyü’nde de çocuklara konulan isimler, Geleneklere töreye uygun olmalıdır. Doğumun 7., 22. ve 40. günü çocuk yıkanır. Çocuğun kırkı çıkmadan lohusa evinden başka bir yere ateş verilmez (Katılımcı 3).

Görsel 19: Gelin odası

Gelinin hamileliği ev halkından bir süre saklanır sadece kayınvalideye evin oğlu haber verirdi. Ailedeki kişiler ve aile çevresi daha sonra öğrenir. Kız annesine haber verilerek doğum hazırlıkları başlar. Kız annesi ilk önce kızına bir pijama diker. Daha sonra bebeğin çeyizini yapmaya başlar. Bebeğin kullanabileceği kıyafetler zıbnlar, yelekler, kanaviçe beşik takımları, dantelli yorgan yatak yapılıyor. Kız annesi hazırladıklarını da beşiğe koyup süsleyerek oğlan evine gönderiyor. Doğumdan sonra kırk gün geçmiş olsun ve hayırlı olsun dileği için bebeği görmeye gelen çok olur. Gelen misafirlere ikramda bulunmak için nöbet şekeri(akide) karanfil ve tarçın ile hazırlanan kırmızı bir şerbet hazırlanır. Gelinin yatağı ve beşik hiç bozulmaz gelen misafiri odaya alınır gelen kişi hediyesini takımı burada takar. Kırk uçurmada bebekle birlikte bir zengin evine gidilir. Bebekle birlikte en üst kata çıkılır zengin evin hanımı bebeğin yüzüne un sürer. Nur yüzlü ve bereketli olsun diye. Kırktan sonra bebek mevlidi okutulur buna “ninni mevlidi” de denir bebek kucaktan kucağa alınır, kucaktan kucağa geçerken de ninni söylenir. Bebek 4 yaşına geldiğinde büyükannele

büyük babalar tarafından ilk besmele çektiler sureler öğretilir ve Kur'an eğitimi başlar. Sonrasında okul çağı başlar yaşama bu şekilde devam eder (Katılımcı 6).

Çocuğun çabuk yürümesi için üç cuma zamanı sala verilirken çocuk camiye doğru çevirerek sallanırdı (Katılımcı 3).

Eskiden aynı sokakta, yakın zaman aralıklarında bir evde doğum olup bir diğer eve gelin geldiyse ve bir diğer evde de ölüm gerçekleşiyse, ölümün kırkı çıkmadan ölü evinden bebek ziyaretine gidilmez, gelin; lohusa evine el öpmeye gidemez gibi bir inanış vardı. Ama benim babaannem bu inançların batıl olduğunu düşünür tam tesirini yapardı (Katılımcı 12).

3.8. Osmanlı Konaklarında Düğünler

Yöre halkında şu inanış vardır. Oğlan evlat ailenin soyunun devam etmesi için önemli olurken, kız evlat da anne babaya yakın olduğu ve eşi ve ailesi arasında olumlu bağ kurup ortamı yumuşatacağı düşünülmüştür. Dünyaya gelecek bebeğin cinsiyetini öğrenmek için farklı uygulamalar vardır. Anne adayı gökyüzünde ay görürse; erkek çocuğu, gündüz vakti gökyüzüne baktığında parlak güneşi görmesi kız çocuğu, kesici alet ve korkunç hayvanlar görürse; erkek çocuğu, dikmiş dikme aletleri, ziynet eşyası, ev eşyası görürse; kız çocuğu dünyaya getireceği yorumları yapılmıştır (Sarıtunç, 2022: 109)

Seymenler Osmanlı ordusunda da bir askeri sınıf olurdu. Safranbolu'da da Yörük köyünde Seğmenler geleneği sürdürülmektedir. Seğmenlerin Özel giysileri vardır seğmenler çuha şalvar, cepken, uzun kollu ve yırtmaçlı beyaz gömlek giyip başlarını poşu bağlarlardı. Gelinin kaçırılması tehlikesine karşı Kuşaklarında silahları ve bıçakları olurdu. Oğlan evinden gelen dünürler bahşişlerle gelin odasına girerler ve geline maddi durumuna göre, tefebaşı, üstefe ve benzeri değerli gelin elbiselerinden biri giydirilirdi. Buna "gelin geverilme" töreni denirdi. Erkek kardeş İpek kumaştan özel olarak hazırlanmış kuşağı gelinin başından üç defa geçirdikten sonra beline bağlar, daha sonra gelinin çeyizleri atlara yüklenirdi (Katılımcı 3).

Safranbolu ilçesi halk oyunları konusunda zengin bir birikime sahiptir. Kadın erkek ayrı ayrı oynanan oyunlar vardır. Özellikle erkek oyunlarında Seymen halk oyunu önemli bir yer tutar. Seymenler, efelik, yiğitlik, doğruluk, mertlik, güzellik, yardımlaşma gibi ahlak ve ruh asaletini, yürek bütünlüğünü yaşatan bir topluluktur. Memleketin en usta müzik oyunlarını bir araya topladıkları için müzik folklorunun en güzel, en hareketli ve en canlı örneklerini bu topluluklarla görmek mümkündür". Seymenler genelde düğünlerde bir araya gelirlerdi. Gösterilerini özellikle perşembe günü kız alma merasiminde yaparlardı. Oğlan evi düğün alayı, gelini alıp götürecekler ve "kız evi kızsız, tuz kabını tuzsuz bırakıp gidecek". "Kız evini yasta koymamak" adına bu halk oyununu gerçekleştirirlerdi. Safranbolu düğünlerinde bir diğer oynanan erkek oyunu da "köçek"tir. Bu oyunu oynayan erkeklere rakkas denilir. Oyunu gerçekleştiren erkekler kadın kıyafeti giyerek dans ederler. Köçek oyununu öğrenirken meşakkatli bir süreç izlenir küçük yaşta döndürme ve savurma hareketleri uzun zaman çalışılarak yaptırılmıştır (Acar, 2011).

Gelinin bineceği at özenle süslenir. Gelin atı seğmenlerin korumasında damat evine bırakılırdı. Damat eşinin yüzünü görebilmek için peçesini kaldırmak karşılığında "yüz görümlüğü" denen bir altın takardı. Düğün ertesinde damat evden çıkarken evden getirdiği baklava börek gibi yiyeceklerin davul zurna eşliğinde köy odasına getirir odada bulunan

yaşlıların elini öper getirdiği yiyecekleri onlara sunardı. Buna güveyi önlüğü “felfenesi” denirdi (Katılımcı 10).

Düğünden üç gün sonra kız evi damat ve gelin ile aile büyüklerini yemeğe davet eder. Yemeği ilk olarak damadın başlaması gerekir. Damat yemeğe başlamaz beklerse, "sunmalık verilmeden yemeğe başlamam!" anlamı taşır. Kayınvalide ve kayınpeder kızına ve damadına bağ, bahçe, tarla veya bir hayvan hediye ettiklerini söyleyerek damadı yemeye başlatırlardı (Katılımcı 8).

Safranbolu'da evlenmek, everilmek olarak adlandırılır. Ev olmak eve bağlanmak anlamındadır. Düğünler genelde Yaz mevsiminde yapılıyor. Evlilik çağına gelmiş delikanlılar çok eskiden evlenmek isteğini babasının ayakkabısının tekini tahta merdivenin basamağını çiviler, ayakkabının bağlarını birbirine bağlar veya ters çevirmiş. Baba sabah kalkıp işine giderken ayakkabısını giyemeyince oğlunun evlenmek istediğini anlar. Kız beğenmeleri de genelde düğünlerde ya da hamamlarda olurmuş. Oğlanın bu isteği doğrultusunda münasip kız araştırılarak kız evinin muhtemel evlilikle ilgili düşünceleri öğrenilmeye çalışılır. Sonuç olumlu geliyorsa oğlanın babası ve akrabaları eşliğinde kız evine kızı istemeye gidilir. Kız isteme gerçekleştikten sonra Ramazan Bayramı yakınsa gelin için bayramlık kıyafet alınır. Kurban Bayramı yakınsa boynuzuna altın bağlanmış koç hediye edilir. Düğünden önce okuyucu kadın herkesin evine dolaşarak düğüne davet eder. Düğünler pazartesi günü başlar ve cuma gününe kadar devam eder. Kız evi oğlan evine bir tepsi baklava gönderir. Oğlan evi de kız evine gelinin giyeceği tüm kıyafetleri sepet denilen sandığın içine koyup gönderir. Düğün her iki evde de öğleden önce başlar. Düğünlerde pişecek olan yemek bellidir. Pirinç çorbası, bütün et, pilav, bamya yemeği, baklava bütün düğünlerde Bu yemekler yapılır. Düğünler kalabalık olduğu için defalarca sofralar kurulur. Düğünün devam eden günlerinde her sabah Şafak vakti davul ve zurnalar köy merkezinde yüksek bir yerde uzun hava ile Taksim yaparlar buna "nöbet tutma" denir amacı düğünü hatırlatmadır. Salı günü evde kız kardeşi var ise sağdıç gecesi yapılıyor. Kızın abisi var ise yengeye sağdıç gecesi yapılıyor. Çarşamba günü hamam günü olur ve kınada burada olur. Oğlan evi geline ve hamamda düğün konuklarına ikramlıklar gönderir. Çarşamba günü aynı zamanda erkek evinde de erkek kınası yapılıyor (Katılımcı 10).

Gelinin kınası yakılırken, konuklar hep bir ağızdan aşağıdaki ilahiyi okur.

Kâbe'm sana varsam konuk

Kâbe'ye varan Hacı olur

Başında altın tacı olur Hep melekler duacı olur

Canım kabem varsam sana

Güzel kabem varsam sana

Kâbe'nin dörttür kapısı

Lâl-u mercandır yapısı

Misk-i amberdir kokusu

Canım Kâbe'm varsam sana

Güzel Kâbe'm varsam sana

Bu İlahiden sonra gelinin başı üzerine kırmızı renkli örtü örtülür. Bu örtünün kenarlarından tutan kadınlar örtüyü aşağı indirip yukarı kaldırırken hep birlikte,

Kınan kutlu olsun

Şu anda dirliğin tatl olsun

Sen bu evlere gelemesin

Evvelki gibi olamazsın mendilden ekmek almazsın

Kadınım kınan kutlu Olsun

Şunda dirliğin tatl olsun

Babanın öküzü beştir

Kızların emeği hiçtir

Kadınım kınan kutlu olsun

Şunda dirliğin tatl olsun manisini seslendirirler.

Perşembe günü gelin alması yapılır. Düğünün ertesi cuma günü **semet (duvak)** yapılır. Kadınlar arasında. Gelinin evliliğini ilk gününde kadınlar ve gelinin arkadaşlarının da katıldığı neşeli oyunlar oynanır, türküler söylenir. Düğünden sonra gelin ve damat yakın akrabalara amcalara dayılara halalara teyzelere el öpme ziyaretinde bulunulurdu. Duvak serpmeye töreninde okunan mani;

Kutlu olsun kutlu olsun

Ahire akıbeti hayır olsun

Süpürgenin elinde olsun

Eteğin belinde olsun

Bu gelin, gelin olursa

İşte dip bucak

Bu gelin, gelin olmazsa

İşte ip, işte nacak

Bu gelinin adı ezm

E Mahalle mahalle gezme

Kendirini köpeğe çaldırıp da

Karşiki komşuda tutma

Bu gelinin adı firak

Baban evinde huyunu bırak

Bu gelinin on oğlu olsun

Beşi Ekici beşi dikici olsun

Gelin kadın güvey

Beyle yesin otursun

Gelin geline gerinme

Kaynanana sırtma

Derelerde Söğüt

Bu sana büyük bir öğüt (Katılımcı 3).

Safranbolu köylerinde de daha farklı adetler vardı. Evlenmek isteyen genç evin dış kapısını kilitler ya da kapının kilidini bozarlardı. Evin kızı yuva kurma isteğini ailesine bildirmek için yemekte sofraya fazla kaşık getirir veya ibrikleri birbirine bağlardı. Evin kızı yuva kurma isteğini,

Yolda giden oğlan

Kendisi güzel oğlan

Ben sana gönül verdim

Arkana dön beriye bak oğlan gibi mâni söyleyerek de dillendirirdi. Safranbolu çarşı düğünlerinde gelin alınıp eve gelindiğinde damadın annesi ve babası güreş tutarlar. Kayınpeder kayınvalideye güreşte yenilerek geline şu mesajı vermek ister, “bu evde kayınvalidenin lafi geçer”. Kayınvalide gelinin önünde bereket için toprak testi kırar. Safranbolu'da birkaç düğün üst üste yapılmaz düğün yapacak aileler birbirlerinden haberdardır bunun sebebi de düğün yemeklerini yapacak aşçının müsait olması gerekir (Katılımcı 6).

Görsel 20: Hamamda düğün günü

Görsel 21. Düğün evine geçiş

Gelinin annesi tarafından gelin almasının olduğu gün, birisi gelin için birisi de Sağdıç için iki tepsi baklava hazırlatılır. Baklavalara eşekler ya da katırlar üzerinde yerleştirilen cibinliklerle taşınmıştır. Gelin de kırmızı veya ipekten yapılmış, dört köşesine çubuklar geçirilmiş olan iki köşesinden gelinin tarafından, iki köşesinden damadın tarafından çocukların tuttuğu cibinliğe girer. Gelin ile aşçı da bu cibinliğe girerek geline aile hayatı hakkında bilgilendirmeler yapmaktadır (Sarıtunç, 2022, 141)

Görsel 21: Haremde kına gecesi

3.9. Osmanlı Konaklarında Cenazeler

Cenaze defnedildikten sonra şerbet, helva ve ekme dağıtılır birinci, yedinci ve elli ikinci günde mevlit okutulurdu. Üç gün boyunca cenaze evi yemek pişirmez yakın akrabalar komşular cenaze evine yemek taşır ve onları yalnız bırakmazlardı. Bazı köylerde üzüntülerine saygı göstermek için bir süre eğlence ve düğün yapılmaz cenaze evinde de vefat edenin hayrı için mısır unu, ceviz ve tereyağı ile pişirilen helva, pekmez veya şekerle şerbetlenerek köylere dağıtılır ki buna "zirât" denirdi (Katılımcı 15).

Ölümler evde olurdu. Hastanın vaziyeti kötüye gidince eş, dost, akrabaları başında okuma yaparlardı. Vefat gerçekleşikten sonra vefat edenin kim olduğunu mahalleye duyurabilmek adına camiden sala verilir sala dan sonra hangi saatte ve defin olacağı hususunda hoca bilgi verirdi. Eğer vefat saati ikindiden sonra ise defin hazırlıkları ertesi gün olurdu. Eskiden camilerde teneşir olurdu. Bir ailenin yakını vefat edince teneşir vefat edenin evinin hayat kısmına getirilir ve hoca eşliğinde aile bireyleri tarafından yıkanırdu. Erkek ise erkek bireyler, kadın ise kadın bireyler tarafında defin için hazırlanırdı. Cenaze defin için hazırlandıktan sonra evinin kapısı önünde komşularından, eşinden, dostundan, akrabalarından helallik alınarak mezarlığa omuzlar üzerinde taşınarak mezarlığa götürülürdü. Defnedildikten sonra hoca başında bir süre daha okuma yapar bu ilerleyen günlerde de kırk gün boyunca mezar başında okuma devam ederdi. Üçünde, yedisinde, kırkında ve elli ikisinde okumalar yapılırdı (Katılımcı 11).

Mevtanın ayakkabılarının kapı dışına konması olayına Harput'ta da rastlanmaktadır. Bu inanışta mevtanın ruhunun evde bıraktığı ağırlığı, kasveti ayakkabılarının dışarıya konmasıyla uzaklaştırıldığına inanılır. Metehan'ın ayakkabılarının ihtiyacı olan bir kişiye verilmesi onun ruhunun evde dolaşmasının önüne geçilmesi demektir (Sartunc: 2022, 173).

Yaşadığı konakta ailesinden birçok insanın cenaze merasimlerine şahit olmuş. Hastanın durumunun ağırlaştığında akrabalarına haber verilir ve yakın akrabalar gelip hastanın başında okumalarını yapıyorlardı. Eve gelen her kişiler hastayla uğraşan kişinin yemek yapamayacağı düşüncesi ile eve yemek getirirlerdi. Ölüm akşam vakti gerçekleştiyse mevta odaya alınıyor ve ayakları kıbleye gelecek şekilde Sabaha kadar hoca başında okuma yapardı. Eğer hoca yok ise büyüklerden üç kişi dönüşümlü olarak sabaha kadar okumaya

devam ederdi. Yakın akrabalar ve komşular cenaze evinde yemek yaptırmazlardı. Yemekler bayramlar ve düğünlerde olduğu gibi pirinç çorbası, bamya, börek, pilav, tatlı olarak baklava gelmiyor ama baklavanın dışında tatlılar getirilirdi. Cenaze defnedildikten sonra eve dönülür. Kadınlar bir odada erkekler bir odada toplanarak akşam elli bir Fatiha okunur hatim duaları yapılarak ertesi gün taziye için misafirlige gidilirdi (Katılımcı 6).

Vefat eden kişinin mezarı başında kırk gün her sabah hoca okuma yapardı. Cenaze evine eli boş gidilmezdi her taziyeye giden mutlaka bir şey götürdü (Katılımcı 5). Cenaze merasimlerinde cenazeler öğlen ya da ikindi namazından sonra defnedilirdi. Akşam cenaze defni yapılmazdı. Cenazeyi yıkandıktan sonra evine getirilerek ev halkı ve komşularından helallik alınarak mezarlığa uğurlanırdı. (Katılımcı 14).

Cenaze evinde ölüm gerçekleştikten sonra mevta bir gece mutlaka evde "rahat döşeğinde" yatırılırdı. Halının üzerine serilmiş yorgan üzerine uzatılan mevtanın üzerine bıçak konarak sabaha kadar başında bir hoca okuma yapardı. (Katılımcı 13).

3.10. Osmanlı Konaklarında Askerlik Uğurlaması

Safranbolu bir asker savaş anında bayrakla birlikte cephede cenk ederken vatan için canını feda eder, maneviyatıyla yüksek sesle dua etmeye başlar. "Yarabbi beni top güllerinin mermilerine gaptuma ya rabbii, mermilere gaptusanda caccak kuşu gibi bairtuma yarabbi, bairtursanda akbabalara etlerini lime lime eddüme ya rabbi, lime lime etdüsen de en sonunda etlerimi derleyib doplayp cennetine dıkıya ya rabbiiii... Allah Allah Allah!.." (Sarıtunç, 2022: 103).

Pusulaları çıkmış gençler kendi aralarında davul- zurnalı eğlenceler düzenleyerek çeşitli oyunlar oynarlar askere gidecek gençlere köyün sakinleri tarafından evlere davet edilerek yemek ikramlarında bulunup harçlıklar verilirdi. Sevk günü köylüler köyün meydanında toplanarak, dualarla asker adaylarını yolcu ederler. Asker anaları ise oğullarının alın ya da ellerine kına yakarak sağ salim dönmesi için arkasından su döküp uğurlarlardı (Katılımcı 4).

Safranbolu'da askere gidecek şimdi kâğıdı geldiğinde geldikten sonra tüm aile akrabaları komşuları asker evinde toplanır orada büyükler tarafından peygamber ocağının yüceliğinin idraki ile okumalar yapılırdı. Bu amaçla toplanmış kişilere hane halkı tarafından da ikramlar yapılır ardından asker adayının annesi tarafından serçe parmağını kına yakılırdı. Kültürünüzde kına, Allah yoluna kurban adamak için, gelinin baba ocağından çıkıp eşine ve ailesine kurban olma maneviyatıyla ve bir de askeri uğurlanırken vatan için kurban olma manasında kına yakılırdı. Ertesi gün asker adayı cümle tanıdıklarından helallik isteyerek asker ocağına uğurlanırdı. (Muzaffer ATALAY).

Askerin ilk mektubunu ailesine ulaştırana bahşişler verilirdi. Bu mektup gelecek diğer mektuplarla birlikte saklanırdı. Askerin mektupları yavuklu tarafından üzerlik otu, boncuk ya da renkli kumaşlarla süslenip askerin kullandığı odaya asılırdı. Asker mektubu aile içerisinde okunur, bütün asker mektupları ailede bulunan herhangi bir erkek birey adına gönderilirdi. Özenli ve üzerinde süslerle belirtilmiş mektubun yavukluya geldiği anlaşılır bu tür mektuplar okunmazdı. Hatta yavuklunun utanacağı düşüncesi ile görmezden gelinir ve askerin annesi aracılığı ile yavukluya teslim edilirdi. Kişinin ölümüne ne kadar sürebilen askerlik anıları, ileriki yıllarda da temel sohbet konularını oluştururdu. Birçok kişinin asker ocağında okuma yazma öğrendiği ya da edindiği vasıflar ile terhis olarak meslek sahibi olduğu yaygın örneklerdendir (Katılımcı 8).

Peygamber ocağı olarak nitelendirilen ve Türk kültüründe "vatanın emanetçileri", "vatan borcu namus borcu" ifadesine vurgu yapılarak, askerlik çağı gelmiş her gencin bu görevi seve seve yapması gerektiği söylenir. Aileler, Peygamberimiz Hz. Muhammet zamanından başlayıp, her imparatorluk zamanında ve kurulmuş olan devletlerde cihat etmiş tarihte iz bırakmış komutan şehit, gazilerin adlarını yeni doğan çocuğuna koyarlar (Katılımcı 14).

Asker pusulası gelen asker adayının askere gitmeye bir hafta kala önce akrabalarına helallik almaya gider. Bu ziyarette askere harçlık olması için mendil içine para konulurdu. Bu hediye asker adayına hissettirilmeden cebini yerleştirilirdi. El öpülür ve vedalaşılırdı. Askere gitmeye 2 gün kala askere gidecek olanın evinde toplanıyordu. Büyükler ve yakın akrabalar olarak bir araya geliniyor erkekler bir odada Hanımlar bir odada toparlanarak sohbetler yapılır iyi dilekler dilenir ertesi gün asker yola çıkardı. Yine bütün akrabalar büyükler kapıda toplanır ailenin en büyüğü, yaşlısı duasını yapar dua eşliğinde asker ocağına uğurlanırdı (Hatice KARAGÖZ).

Asker ocağına gönderilecek kişi bütün akrabaları gezer ve akrabalar onu yemeksiz göndermezlerdi evden uğurlarken cebine harçlık koyarlardı. İlk asker mektubunu müjdeleyen kişiye asker ailesi tarafından bahşış verilirdi. Gelen mektup tüm aile üyeleri arasında okunurdu. Askerlikte birikmiş olan anılar asker görevini layıkıyla yerine getirmiş kişiler tarafından her zaman sohbet konusu olurdu. Askerlikler çok önceden yedi sene olduğu için orada bir meslekte öğrenilerek terhis olunurdu (Katılımcı 5).

Askerlik pusulası gelmiş gencin bölüğünü teslim olmadan birkaç gün önce yakınları arkadaşları komşuları bir araya gelerek eğlenirlerdi. Asker adayının her zaman yanında bulunan durabileceği bir iç kuşak hazırlanırdı. Harçlıklarını koyabilmesi ve hastalandığında özellikle ishal hastalığı için iyi gelen kiren (kızılçık) çekirdekleri tozu konulurdu için kuşağa bir cep dikilirdi (Kaynak).Askerin ilk mektubunu müjdeleyeni bahşış verilirdi. Asker yazdığı mektubu "kestane kebab acele cevap" cümlesiyle bitirip, ona gönderilen mektuba da "yüksek bir Türk gencine takdimdir" cümlesiyle başlardı (Katılımcı 2).

3.11. Osmanlı Konaklarında Özel Günler

Özel günleri anmak vakit geçirmek için sıra âlemleri düzenlerler. Yörükler Safranbolu'nun içinde köylerinde kış gecelerinde sıra âlemleri ile eğlenirler. Yaz ve kış eğlenmesini iyi bilen köylüler yazları kırlarda, kışları evlerde toplanıp sıra âlemleriyle vakit geçirirler sıra olmadığı gecelerde köy erkekleri köy odasında, kadınlarda evlerde toplanırlar sıra kadınlara ayrı erkeklere ayrı olarak tertip edilir. Sıra gecelerine katılanlar arasında kumanya düzülür bu kumanya hindi kaz yağ un şeker gibi geniş bir menüden oluşur (Katılımcı 3).

Sıra gecelerinde eğlence olur, oyunlarda oynanır, hikâyeler de anlatılırdı. Sıra geceleri aynı zamanda ülke meselelerinin konuşulduğu, bürokrasinin de içinde yer aldığı bir toplanma meclisiydi. Sıra gecelerinde yıllık toplanan paralarla çeşitli illere gezi düzenlerdik Hataya, İskenderun, İzmir'e, tarihi ve turistik yerlere gezilerimiz olurdu (Katılımcı 13).

Sıra gecelerinde, iş dışında kalan zamanlarda sohbet edilir, eğlenceler düzenlenirdi. Eğlenirken aynı zamanda öğrenmede gerçekleşirdi. Toplumsal konular, bürokrasi, ekonomi ve sağlık gibi sohbet konuları değişebilmekteydi (Katılımcı 10). Sıra geceleri erkekler ve kadınlar arasında ayrı düzenlenirdi. Eğlence mahiyetinde oyunlar oynanır, sohbetler edilir, oyunu kazanamayan tarafa cezalar verilirdi. Sıra gecelerinin düzenlenmesinin sebebi, insanlar o dönemde çok çalışıyorlar ve herhangi bir sosyal aktivite olmadığı için sosyalleşmek adına bir araya gelerek muhabbetle aralarındaki bağı güçlendiriyorlardı (Katılımcı 14).

Eğlenmek amacıyla bir araya gelinen "sıra âlemleri"nde ikramlar olur, yaşanmış hikâyeler anlatılırdı. Yöreye özgü halk oyunları oynanır, eğlencelik oda içi oyunlar ve seyirlik oyunlar gibi etkinlikler ile yemek, sofr kültürü de önemliydi. (Katılımcı 15).

Sıra gecesini eğlenceleri cuma günü kış gecelerinde yapılırdı. Toplumda sözü dinlenir güzel davranışlarıyla ahlakı ve terbiyesiyle örnek olmuş "yarenler" bir araya gelerek hoş sohbetli ortamlar oluşturuldu. En sevilen ve en yaşlı kişisi bu yarenliğe başkanlık ederdi. İkramlıklar yapıldıktan sonra müzikle ilgili kişiler çalıp, söylerlerdi. Bir araya gelmelerin e n vazgeçilmez etkinliği, "yüzük oyunu" dur. İki grup arasında oynanan bu oyunda fincanlara saklanan yüzüğün bulunması gerekir (Acar, 2011).

Milli bayramlar çok coşkulu olurdu ve hükümet konağı alanında yapılırdı. Elimizde bayraklarla yürüyüşler yapardık. Daha sonra annelerimiz şehirde ünlü olan terzileri bayram kıyafetlerimizi diktirirlerdi. Poturlu etekler beyaz çorap ve beyaz ayakkabılar giyerdik. Bayrama özel saçlarımıza papatyadan taçlar yapardık. O dönemde rahmetli Nezih Aycan hocamız bando takımını yetiştiriyordu. Törende okunmak için hepimize şiir dağıtılırdı biz o şiirleri ezberlerdik. Atatürk ve Atatürk'e bağlılığı anlatan şiirler okunurdu. Bütün Safranbolulu o gösterileri izlemeye giderdi. Tören alanda dağıldıktan sonra müsamereler olurdu. Sinema salonunda sahne olduğu için orada küçük bir piyes gösterisi ile harp canlandırılırdı (Katılımcı 6).

Görsel 22: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları

Çanakkale savaşında baba çocuğunu, çocuk babasını görememiş. Bu savaşta Safranbolulu bir bölük varmış ve savaştaki yemeniler Safranbolu tarafından yapıp gönderilmiş (Katılımcı 5).

Açık ve kapalı alanda da sinema günleri olurdu. Aslanlar mevkiinde Çınar sineması vardı. Bir de (şimdi eski çarşı deniyor, biz oraya şehir diyoruz oraya) şehirde milli birlik binasında sinemalar olurdu. Sinemada eski filmler gösterilir daha çok tarihi anlatan filmler gösterilirdi. Özel günlere bayramlara çok değer verilirdi çünkü her evin mutlaka bir şehidi vardı (Katılımcı 6).

3.12. Osmanlı Konaklarında Komşuluk ilişkileri

Komşu için özel hazırlık yapma durumu olmazdı. Hazırda ne varsa misafire ikram edilirdi. İhtiyaç olan araç gereçlerde komşular birbirlerine yardımcı olurdu. Bayram ve kışlık hazırlıkları komşularla beraber yapılırdı. Hatice karagöz, "Komşu evimizden çıktuktan sonra o, tamamen evden uzaklaşmaya kadar arkasından kapı kapatılmazdı. Evde eksik olan bir şey komşudan alınır. Almanın karşılığında komşuya mendil, tülbent ya da herhangi bir yiyecek verilir. Evden çıkılacaksa mutlaka komşuya haber verilir. Akraba ya da yakını ile haberleşmede evler birbirini görecektir şekilde ise, pencereye kırmızı bir örtü serilmiş, sana ihtiyacım var gelir misin? Anlamında iletişim kurulmuş. Eğer evler birbirini görünmeyecek şekilde ise evin küçük çocuğu ile haber gönderilir. Herkes birbirinin yardımına koşardı her şey birlikte yapılırdı. Kapıların ön taraflarında saksak, şakrak,

tutamak gül lap ya da çekecek denilen kapı halkaları ve tokmaklar vardır. Tokmağın kalın sesine göre, evin beyi çağrılır. İnce ses tokmağı vurulduğunda da evin hanımı kapıya bakması gerekir mesajı verilir. Her evin kapısında halkalar vardır ve halkalarda ipler vardır. Ve halkadan halkaya ip germe olayı vardır. Buradaki anlam eğer ip aşağıya doğruysa ev halkı evdedir. İp bir halkadan diğer halkaya sadece geçirilmişse çok az bir işim var hemen döneceğim mesaja taşır. Eğer ipler sıkı sıkıya bağlanıp kilit takılmışsa ve pencere kapakları da kapalı ise ben uzun süreli evde yokum mesajı verir (Katılımcı 3).

Görsel 23: Konak giriş kapısı

Komşular arasında iletişimi sağlamak amaçlı birbirini paralelinde olan evler arasında ip gerilerek her iki ipin ucuna da çingırak bağlanırdı. Bir komşunun diğer komşuya ihtiyacı olduğunda gergin olan ipe dokunup çingırak çalarak komşuya haber verilir. Bazen çingırak'a kuş konduğu zaman yanıltıcı olabiliyordu. (Katılımcı 1).

Evlerin duvarları bitişik ise yan taraftaki komşuyla haberleşmek için duvara vurulurdu. Duvara vuran kişi "sana ihtiyacım var hemen gel" mesajı vermeye çalışırdı. Evlerin anahtarlarının belli yerleri vardır ve bu komşular tarafından da bilinirdi. Kimsenin kimseden gizlisi saklısı yoktu. Örneğin buzdolabı olmayan bir kişi, komşusunun buzdolabını kullanırken, komşusunun evini rahatlıkla anahtarla açıp girebilirmiş (Katılımcı 5).

Komşular arasında o kadar yakın ilişkiler vardır ki komşular akşam misafirliklerine genelde yatsı namazından önce gelirdi ve yatsı namazından yatsı namazında da gidilirdi. Çünkü sabah insanlar çok erken kalkıyor ve günün telaşına giriyorlardı. Herkes birbirine akrabalık derecesinde yaklaşarak seslenirdi. Hala, Dayı, Teyze, Amca gibi ifadeler kullanılırdı. İyi günde de kötü günde de mutlaka birlik ve beraberlik içinde hareket ederlerdi. Bir ihtiyaç varsa hiç tereddüt etmeden bir komşu diğer komşunun kapısını çalardı (Katılımcı 14).

Komşuluk ilişkileri o kadar güzeldi ki hiç kimse tek başına kışlık yapmazdı. Özellikle kışlık yiyecekleri hazırlarken her gün bir evin kışlığı için o eve gidilirdi örneğin, bir gün kavuşturucuların ev, diğer bir gün hamamcıların evi, diğer bir gün döş Niyazilerin evi, diğer

bir gün Őeri babaların evi gibi lakapları ile seslenerek veya haberdar ederek o konaklara imece usulü yardım gidilirdi (Katılımcı 13).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Safranbolu coğrafyasında hayat bulmuş kültürel birikimin temel unsurunu oluşturan ve bu özelliği ile yaşayan hazine değerindeki Safranbolu konakları ve bu konaklarda yaşatılan değerler araştırmanın özünü oluşturmaktadır.

Osmanlı dönemi aile yaşantısının yansıması durumunda bulunan, Safranbolu'nun doğası içine gizlenmiş ve koruma altında olan konaklar, Safranbolu'nun tüm yaşam öyküsünün, değerlerinin yeni kuşaklara somut olarak anlatılması açısından mutlak önem taşımaktadır.

Safranbolu konaklarında ataerkil yaşam biçimine uygun şekilde tasarlanmış, mahremiyeti ön planda tutan çok sayıda odaya sahip bir mimari yapı görülmektedir. Zamanla çekirdek aile yaşam biçimine dönüşmesi ile altı ve sekiz odalı konaklarda yaşamın zor olması, evlerin bakımının, temizliğinin ve ısınmasının zor olması sebebi ile konaklardaki yaşamın terk edildiği görülmüştür.

Osmanlıdan gelen Türk evi yaşam geleneğinde evin sokakla direkt bağlantısının yüksek duvarlar sebebiyle daha sınırlayıcı olmasında ahlaki değerler, toplumun inançları, gelenek- göreneklerin tesiri etkili olmuştur. Koruma altındaki Safranbolu ve çevresindeki konaklar yaş aldıkça bilinçsiz yapılan yenileme çalışmaları ve evler hem yaşam alanı olarak devam ettirilip aynı zamanda yaşanmayan odalarının müze tarzında fazla eşya kalabalığı nedeniyle gezilen evlerin gerçek tarihi dokusuna kimi yerde zarar vermiştir.

Safranbolu konak yaşantısının sonraki kuşaklara aktarılabilmesi için, yapılmış olan belgesellere yenileri eklenerek anlatılabilmesi ve ortaokul, lise kademelerinde "kültürel geçmişimiz ve müze kentler" dersi içeriğinde piyes, drama, tiyatro çeşitliliği ile müfredat programında yapılan yeniliklerle bu değerlerin yaşatılabilmesi sağlanabilir.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü öncülüğünde, konakların ilk ismi korunarak yaşamın devam ettiği konaklarda, her bir konağın ilk kuşaktan başlayan yaşam biçimi ve hikâyeleri derlendikten sonra kitap haline getirilerek sonraki kuşakların ellerinde ve zihinlerinde iz bırakabilmesi sağlanabilir.

Karabük Üniversitesi ve yerel yönetimin öncülüğünde mayıs ve haziran aylarında çarşı evlerinden bağlar (yazlık) evlerine geçiş döngüsünün yaşatıldığı

festivaller düzenlenebilir ve büyük konakların bahçelerinde farkındalık oluşturmak adına konak yaşamlarını anlatan fotoğraf sergileri oluşturulabilir. Bu kapsamda çevre ve kardeş şehirlerden getirilecek ziyaretçiler ve öğrenciler sayesinde konak yaşantısı tanıtımına katkı sağlanmalıdır.

Safranbolu konaklarında gelenekselleşmiş yaşantı (düğünler, konuk ağırlama, ramazanlar, bayramlar, doğumlar, cenazeler, askerlik, özel gün ve kutlama gelenekleri) günümüzde kısmen de olsa devam etmektedir. Söz konusu geleneklerin sürdürülebilirliği ve tanıtımı konularında yerel yönetim, il kültür ve turizm müdürlüğü ve stk'lar etkin rol oynamalıdır.

KAYNAKÇA

- ACAR, G. (2011). *Safranbolu'da Zamanın Renkleri*. Ankara: Karabük Valiliği yayını-0001-11-29. ISBN:9786058830943
- ACAR, M. (2007). *Safranbolu Folkloru 1. Safranbolu Düğünleri Safranbolu İlçesinde Köy Düğünleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- ACAR, M. (2011). *Karabük Safranbolu Folkloru*. Ankara: T.C. Karabük Valiliği. Anıt Matbaa.
- AHUNBAY, S. (2004). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul. Yapı Endüstri Merkezi yayını. 28, 3. Baskı. 183. ISBN : 975-7438-38-3.
- AHUNBAY, Z. (2005), *Tarihi Çevre Yönetimi ve Yönetim Planları*, Tarihi Kentlerin Yönetimi Paneli, İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, 3 Şubat. 35-50.
- AKBAŞ, S. ve OKTAY, K. (2020). “*Geleneksel Türk Konaklarının Turizme Kazandırılması: Kastamonu Örneği*”. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(2): 179-194.
- AKIN, G. (1985). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Tarihi Eser Ev Tiplerinde Anlam*. İTÜ. Mimarlık Fak. Baskı Atölyesi.
- AKIN, N. (1992) *Koruma Uygulamaları ve Düşündükleri*. Yapı dergisi. 124, 3:39-44.
- AKSOY, M., KUŞ, A. (2003). *Müzekent Safranbolu*, 6. Basım, Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayını No:1.
- AKSOY, M., KUŞ, A.(1998). *Müze kent Safranbolu*. İzmir. 3. Baskı
- AKTÜRE S. VE ŞENYAPILI, T. (1976). *Safranbolu'da Mekânsal Yapının Gösterdiği Nitelikler ve Koruma Önerilerinin Düşündükleri*, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi* Cilt 2, Sayı 1, 61-96.
- AKTÜRE, S. (1985). “*Osmanlı Devleti'nde Taşra Kentlerindeki Değişimler*”. *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. C. IV. 891-904. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ANONİM, (1995). *Osmanlı Ansiklopedisi, cilt 1, cilt 3*. İstanbul: Ağaç Yayınları,196-197, 9 5-26 7

- ARCA, D. (2010). *Tarihi yapıların kayıt altına alınması ve Korunmasına Yönelik Tarihi Kent Bilgi Sistemi Oluşturulması Safranbolu Örneği*. Zonguldak. Yüksek Lisans Tezi, ZKÜ. Fen bilimleri enstitüsü.
- AREL, A. (1999). *Anadolu'da geleneksel Konut Kültürel Etmenler*. Ankara: Dördüncü Türk Kültürü Kongresi 1, 37-40.
- ARNTZEN, S. (2001). *Cultural Landscape and Approaches to Nature, Ecophilosophical Perspectives, in Place and Location* Estonia: Proceedings of the Estonian Academy of Arts 10, 27-49. Tallinn.
- ASLANOĞLU, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı (1923-1938)*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- ATALAY, İ. (2010). *Uygulamalı Klimatoloji*. İzmir. 514-516.
- AVCI, Y. (2017). *Osmanlı Hükümet Konakları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- AYDEMİR, Ş., AYDEMİR, S. (1999). *Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı*. Trabzon: KTÜ mühendislik Mimarlık Fakültesi Ders Notları. no:54.
- AYVERDİ, S. (1985). *"Fakir Düsen Efendi", Ne idik Ne Olduk*. İstanbul. Hülle Yay, 20.
- AYVERDİ, S. (1999). *İbrahim Efendi Konağı*. İstanbul Kubbealtı Neşriyatı, 37.
- BARLAS, U. (1982). *Safranbolu halk Bilgisi, Koruma Derneği Yayınları* Yayınları, 2, s,13
- BAŞARAN, U. (2021). *Nostalji-Kültür İlişkisi ve 21. Yüzyıl Türk Halk Şiirinde Nostaljik Unsurlar Üzerine Bir Değerlendirme*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 14(34): 636-651.
- BAYAZIT, N. (2014) *Safranbolu Evlerinin Plan Tipolojisi ve Kullanıcı İhtiyaçları Hiyerarşisi*. Tasarım-Kuram, 14: 1-15.
- BAYAZIT, N. (2014). *Safranbolu Geleneksel Konutları ve Toplumsal Değişme*, İstanbul: Safranbolu Belediyesi Safranbolu Araştırmaları Merkezi, Kültür Yayını No. 9, ISBN: 978-605-85791-8-7.
- BAYAZIT, N. (2016). *Safranbolu Evlerinin Plan Tipolojisi ve Kullanıcı İhtiyaçları Hiyerarşisi*. Tasarım, Kuram. 10(17):1-1.
- BAYTAR, İ. (20179). *"Bir Temsile Dönüşen Hane ve Hoca Ali Rıza'nın Resimleri"*. Art-Sanat. 8, 291-306
- BAYVAS, A. (2009). *Türkiye'nin Dünya Miras Alanları, Koruma ve Yönetimde Güncel Durum*. UNESCO. Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, Haz. Ankara: UNESCO. 222, 230

- BEKTAŞ, C. (2014). *Türk Evi*. İstanbul: Yem yayınları.
- BEŞİKÇİOĞLU, Ü. (2002) *Safranbolu Yörük Köyü Tarihi Çevresinin Peyzaj Planlaması* Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- BOZKURT S. G., (2009). *19.yy Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 16- 51-61-84.
- BÖKE, F. (2020). *Dünya Miras Alanları ve Alan Yönetimi: Dünya Miras Kenti Safranbolu İçin Bir Yönetim Planı Önerisi*. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BÖLÜKBAŞI ERTÜRK, E. (2010). *Safranbolu'da Su Mimarisi: Havuzlu Oda/Sofa-Havuzlu Selamlık Köşkü*. Erdem, 56, 27-58.
- BURKUT, K. (1998). Konut Planlamasında Türk Ev Geleneğinin Yeri Konusunda Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- CANBULAT, İ. (2011). *Safranbolu'nun Havuzlu Konakları*.
- CANBULAT, İ. (2016). *City of Safranbolu*. N. Ertürk, Ö. Karasu (ed), Ankara: UNESCO World Heritage in Turkey içinde, 224-251.
- ÇELİK, Z. (2008). *Empire, Architecture, and the City: French-Ottoman Encounters, 1830-1914*. Seattle: University of Washington Press.
- ÇOBANOĞLU, A. V. (2007), "Osmanlılar" TDV İslam Ansiklopedisi, C. 33. 580
- DALDALOĞLU, O. (2005). *Ressam Rahmi Pehlivanlı Konağı Restorasyon Önerisi ve Keskin Geleneksel Konakları*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi,
- DENİZ, T., & ERSÖZ, D. (2020). *Safranbolu Şehri Yer Adları: Mekân, Kimlik ve Kültür*. *International Journal of Geography and Geography Education*, (42), 427-542.
- DOSTOĞLU, N. (2014), "UNESCO Yolculuğunda Bursa'nın Başarısı: Bursa UNESCO Dünya Miras Listesinde", Bursa'da Zaman Dergisi. 11. Temmuz. 2-7.
- DURSUN A. H. *İstanbul'da Yaşama Kültürü, Eski İnsanlar, Eski Evler*.
- ELDEM S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). İstanbul. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- ELDEM, S. H. (1955). *Türk Evi Plan Tipleri*: İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. Pulhan Matbaası.

- ELDEM, S. H. (1968). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Mim. Fak. Baskı Atölyesi, 10.
- ELDEM, S. H. (1984). *Osmanlı Dönemi Türk Evi I*, İstanbul: 14.
- ELDEM, S.H. (1986). *Türk Evi II: Osmanlı Dönemi*. İstanbul. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı,
- ELDEM.S. H. (1984) *Türk Evi Osmanlı Dönemi*. İstanbul: I. Turizm değerlerini koruma vakfi yayımları.
- EMECEN, F. (2008). *Safranbolu Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara. c. XV. 484-183
- ENLİL, Z. (1992). *Tarihi Bir Çevreyi Yaşatmak: Paris ve Bologna'da Bütüncül Koruma Yaklaşımları*. Yerleşim Yazıları (Ed. A. Ökten) İstanbul: YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, 199-201.
- ERDOĞAN, M. (2003). *Selçuklular Devrinde Karadeniz ve Safranbolu*. I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu 4-6 Mayıs 1999. Karabük. Türk Tarih Kurumu Basımevi. 1-6.
- ERENCİN, A. (1979) *Kapadokya Yerel Konutlarında Turizme Yönelik Yenileme Çalışmalarına Bir Yaklaşım*, İTÜ mimarlık fakültesi baskı atölyesi (Doktora Tezi).
- EROL, S. (2008). *La Communication interculturelle entre la communauté chrétienne.(Assyrienne) et la communauté musulmane le d'une ville pluriculturelle. Mardin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- ERTÜRK, A. E. B. (2010) *Safranbolu'da Su Mimarisi: Havuzlu Oda/Sofa-Havuzlu Selamlık Köşkü*, *Erdem Dergisi*, Güzel Sanatlar Matbaası, 10-56.
- ERTÜRK, M. (2013). *Mekânın Diyalojisi: Kent-Mekânı-Kent Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- FAİZ BÜYÜKÇAM, S. VE ZORLU, T. (2018). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Geleneksel Konutlarında Mahremiyet". *The Turkish Online Journal of Design. Art and Communication*, 8(2), 422-436.
- GÖKOĞLU, A. (1952). *Paphlagonia-Paphlagonia, Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası. I.
- GÜNAY, R. (1981) *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,

- GÜNAY, R. (1989). *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*, Ankara: 2.Baskı, Kültür Bakanlığı Yay. No:456. Tanıtma Eserleri Dizisi No:23.
- GÜNAY, R. (1998). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, İstanbul: YEM, 32-33,113,138.
- GÜNAY, R. (2003). *Safranbolu Evleri*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları. Yapı Yayın No:94. Bektaş. C. (1996). *Türk evi Yapı Kredi Yayınları*.
- GÜNAY, R. (2005). *Safranbolu Houses*. İstanbul: Yapı Yayın,
- GÜNAY. R. (1999) *Türkiye Geleneği ve Safranbolu Evleri*, İstanbul: Yem Yayın, 2. baskı
- GÜNDOĞDU, N. (1988). *Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Osmanlı Mülki İdareleri*. Doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- GÜRÇAYIR, S. (2013). *Resmî eğitim süreçlerinde gelenek aktarımı ve kadın: Ankara ve Trabzon Olgunlaşma Enstitüleri örneği*. Ankara. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HACISALİHOĞLU, İ. (1995). *Geleneksel Türk Şehri*. Safranbolu. Türk Coğrafya Dergisi, 30: 411.
- HACISALİHOĞLU, İ. Y. (1995). *Şehir Coğrafyası açısından Safranbolu-Karabük İkilemi*, İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Beşerî ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 43-160.
- HASOL, D. (2012), *Konak. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: 522.
- ICOMOS (2013). *Türkiye Mimari Koruma Bildirgesi*.
- İNSAN, M. V. S. “*İstanbul’un İç Yüzü*” Ve “*Üç İstanbul*” Romanlarında.
- İPŞİRLİ, M. (1997), *Osmanlı Devleti’nde Harem*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 16.
- JURKOW, G. (2000). *Rediscovering and recovering the front yard, a study of garden yard meaning and owner attitudes*.
- KALA, A. (2000). *İstanbul Su Külliyesi-Maileziz Defterleri 8*. İstanbul: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Yayınları.
- KALYONCU, H. (2010).*Tarih İçinde Safranbolu*. İstanbul. Safranbolu Belediyesi Kültür Hizmetleri. 11
- KARA, Ş. UYSAL, B. ve SÜMERKAN, R. M. “*Tarihi Safranbolu Evlerinin İskelet Yapısı*”. Haz.

- KARABEKİR, O. (2016). *Türk Kültürü Bağlamında Türk Tasarım Kimliğinin Geleceği*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 63-83.
- KARABÜK İL ÇEVRE DURUM RAPORU (2010). Karabük Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü.
- KARACAKAYA, R., YÜCEDAĞ, İ. Ve YILMAZ, N. (2013). *Arşiv Belgelerinde Karabük*. Haz İstanbul: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları.18,19
- KARACAKAYA, R., YÜCEDAĞ, İ. Ve YILMAZ, N. (2013). *Safranbolu Şer'iyeye Sicili, Haz.,2116 Numaralı Defter*.İstanbul: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları, 30
- KARAMAĞRALI, B. (2003) *Sempozyum Değerlendirmesi 1. Uluslararası Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu*, Ankara: Türk tarih kurumu
- KARAMAN, A. (2005), *Safranbolu Evlerinde Kullanılan Ahşap Malzemenin Dendrokronolojik Özelliklerinin Belirlenmesi*, Karabük: Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- KARATOP, B. ve KARATOP, T. (2021). *Mimarinin Yaşam Kalitesine Etkisi: Mudurnu Geleneksel Ev Mimarisi Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (39), 88-99.
- KAYA, Ş. (2010). “*Bazı Liman Kentlerindeki Örnekler Işığında Tanzimat Dönemi ve Sonrasında İnşa Edilen Gümrük Binalarının Mimari Özellikleri*”. Sosyal Bilimler Dergisi. IV: 73-92.
- KELES, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: 2. Baskı. İmge Kitabevi.
- KOCA, S. (2021). *Osmanlı İmparatorluğu'nda mekân tekstilleri*. (Master's thesis, Altınbaş Üniversitesi).
- KOÇAN, N. (2012). *Safranbolu'da Zaman ve Mekân*. Karist Baskı.
- KUBAN, D. (2000) *Safranbolu Yapı endüstri*. İstanbul. Merkezi Yayınları ISBN 975 7438 96 – 0.
- KUBAN, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu - Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, s.207.
- KUBAN, D. (2017). *Türk Ahşap Konut Mimarisi 17. – 19. yüzyıllar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın: 3873,
- KUBAN, D.(1966). *Anadolu- Türk Şehri Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerine Bazı Gelişmeler*. İstanbul: Vakıflar Dergisi, Sayı VIII.
- KUBAN. D. (1998), *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*. İstanbul: Yem yayınları.

- KUTLU, İ. ve SOYLUK, A. (2021). *Artuklu Dönemi Mimarisinin Anadolu Cami Tipolojisindeki Etkilerinin İncelenmesi*. Social Science Development Journal.
- KUTLU, R. (1999). İkinci Konutların Tasarımında Geleneksel Türk Evi Tasarım İlkelerinin Kullanılması. *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.İstanbul.
- KÜÇÜKERMEN, Ö. (1991). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu. İstanbul: 51-55-80- 81
- KÜÇÜKERMEN, Ö. (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları. İstanbul
- KÜÇÜKKIRCA, A. İ. (2011). *Homelessness and Homemaking*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Binghamton Üniversitesi. New York.
- LEFEBVRE, H. (2019). *Mekânın üretimi*. İstanbul: Sel Yayınları. (I. Ergüden, Çev.). (5.bs.).
- MADRAN, E. (2007). *Taşınmaz Kültürel Mirasın korunması: İlkeler. Mevzuat. Yöntem ve Uygulamalar*. Ankara: Mimarlar Odası sürekli Gelişim Merkezi Yayınları 4.
- MARDAN, E. (2006). *Modern mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve korunması süreci için bazı notlar*. Mimarlık Dergisi, 332.
- METİN, N. Y. (2019). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi*. İstanbul: Kitabevi.
- OĞUZOĞLU Y. (1987). *Anadolu Şehirlerinde Osmanlı Döneminde Görülen Yapısal Değişiklikler. V.Araştırma Sonuçları Toplantısı I*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara: 6.
- ORAL, B. (2019). *Geleneksel mimariye öykünme bağlamında günümüz Safranbolu sivil mimarisi*, *İnsan ve İnsan*, 6(21), 597-631.
- ORHAN OKAY, M. (2002). *“Bir Sokağın Fotoğrafı”, Bir Başka İstanbul*. İstanbul. Kubbealtı Neşriyatı, 200.
- ORTAYLI, İ. (2000). *Tanzimat devrinde Osmanlı mahalli idareleri(1840-1880)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara
- ORTAYLI, İ. (2004). *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul
- ÖZDEMİR, Ü. (1998). *Beşerî ve İktisadi Coğrafya Açısından Bir Araştırma: SafranbolPlatosu*. Erzurum. Doktora Tezi.
- ÖZDEMİR, Ü. (2011). *Safranbolu'nun Kültürel Miras Kaynakları ve Korunması*, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26: 129-142.

- ÖZDEMİR, Ü., GÜNER., İ., KOPAR, İ. (2002). *Safranbolu Platosunda Geçici Kır Yerleşmeleri*. Doğu Coğrafya Dergisi. Sayı 7. 133-152.
- ÖZKÖSE, A (2022), *Safranbolu Köylerinin Yöresel Mimarisi*, İstanbul: Yem Yayınları,
- ÖZKÖSE, A. (2001). “*Safranbolu’da Yorgun Ahşap Yapı Kültürü*”, Haz. Özköse, Aysun. *Anadolu’nun Ahşap Evleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZKÖSE. A. (2001) *Ahşap Kültürü, Anadolu’nun Ahşap Evleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- PAMUK, F. (2010) *Safranbolu Evlerinde Metal ve Ahşap Süslemeler*, Ankara: Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü.
- PAYASLI OĞUZ, G., AKSULU, İ. (2013). *Adana Tepebağ’daki Tarihi Yerleşim Dokusunun İncelenmesi, Koruma Sorunları ve Öneriler*. Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22 (2). Retrieved from
- RAPOPORT, A. (2004). *Kültür, Mimarlık, Tasarım*. İstanbul.
- REİS, A. (2003). *Original and converted social housing: Spatial configurations and residents' attitudes*. In International Space Syntax Symposium. (4. 2003: London). Proceedings. London: University College London, 2003.
- SAFRANBOLU BELEDİYESİ. (2014),*Safranbolu’da Kültür ve Medeniyet İzleri Araştırması*. Safranbolu: Seçil ofset.
- SAFRANBOLU KAYMAKAMLIĞI. (2011). *Safranbolu*.
- SAĞIR, A. (2017). *Batı Karadeniz’de bir kültür unsuru olarak köçeklik*. Sosyoloji Dergisi, 36, 171-203
- SALUK, Y. (2014). *Kırıkkale - Keskin’deki Kültür Varlıklarının Belgelenmesi. Koruma Önerilerinin Geliştirilmesi ve Fişekhane Binası Restorasyon Projesi*. Yüksek Lisans Tezi.İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- SARI, E. (2010). *Kültür, Kimlik, Politika. Mardin’de Kültürlerarasılık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- SARITUNÇ, B. (2022). *Bir Anadolu Kentinin Folklorik Hikâyesi, Safranbolu*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SEZEN, L. (1988). *Erzurum Köylerinde Konaklar*. Psikoloji Çalışmaları, 16, 87-90.
- SOMONCU, M., YİĞİT, T., BÖLÜKBAŞIŞ- ERTÜRK, E. (2009). “*Safranbolu Raporu*”, *İçinde: Türkiye’nin Dünya Miras Alanları-Koruma ve Yönetimde Güncel Durumlar*. Ankara. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi. 215- 240. UNESCO SÜRECİ

- ŞEHSUVAROĞLU, H.Y.(1951.) *Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği*. Taha Toros Arşivi. İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- TEMEL, S. C., & Türkyılmaz, Ç. C. *Geleneksel Safranbolu Evi'nin İşlevsel Dönüşümünde Ergonomik Tasarım Faktörlerinin Değerlendirilmesi: Curtlar Evi Örneği*. Ergonomi, 1(3), 163-175.
- TOPÇUBAŞI, M. (2009). *19. Yüzyıl Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- TOPUZ, H. (1998). *Dünya ve Türkiye'de Kültür Politikaları*. İstanbul. 73-86.
- TUNCEL, M., (1980), *Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*, İstanbul: İ. Ü. Coğrafya Ens. Der. Sayı:23.
- TUNÇÖZGÜR, Ü. (1999). *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*. Ankara
- TUNÇÖZGÜR, Ü. (2002). *Dünü bugünü ile Safranbolu*: Safranbolu: Işıl yayıncılık. 158
- TUNÇÖZGÜR, Ü. (2012). *Dünden Bugüne Safranbolu*. Safranbolu: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları.
- TURİNG ve OTOMOBİL KURUMU. (1998). *Safranbolu Evleri*. İstanbul.
- UĞUR, İ. (2012). *Tarihi Kentlerin Turizm Destinasyonu Olarak Geliştirilmesi : Safranbolu Örneği*. Çanakkale: (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UĞURLU, B. S. (1999). *Osmanlı Ev Tekstili Örnekleri*. Brillance. No 4; 16-17.
- UĞURLU, B. S. (2000). *Osmanlı Ev Tekstili*. Ev Tekstili Dergisi, yıl 7 (24); 4 6 -4 9.
- ULUKAVAK, K. (2007) *Bir Safranbolu'nun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler Derlemeler, Denemeler)*, Ankara: Bizim Büro Basımevi Yay. dağ.Tic.Ltd.Şti.
- ULUKAVAK, K. (2010). *Safranbolu'da Bir Zaman Bir Başkan (1974-1980)* 2. Basım. Safranbolu Belediyesi Kültür Hizmeti.
- ULUKAVAK, K. (2015). *Safranbolu Korumada 40. Yıl*. İstanbul: Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı Yayınları: 2, Göksu Ofset Matbaacılık, s. 287 -296.
- UYSAL, B., KURT, Ş., KARAMAN, A.,YILDIRIM, M. N. (2010). "Dating of Some Historical Safranbolu Houses With Dendrochronological Methods".*Technology*, 13 (4); 201-218.
- ÜLGER, (2008). *19. Yüzyıl Osmanlı Fikir Hayatında Konakların Yeri*. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13 (1): 197-206.

- YAZICI M, N. (2019). *Devlet Kapısı - Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları
- YAZICI, M. N. (2019). "Son Dönem Osmanlı Mimarlığının Başat Yapıları: Hükümet Konakları". *Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm* (ed. Ayşe Budak-Muzaffar Yılmaz). İstanbul: Literatür Akademi: 273-315.
- YAZICI, N. (2008). "*Trabzon Örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konağı Binaları*". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol 1/5, 943-59
- YILDIRIM, K., HİDAYET, M. L., (2006). *Geleneksel Türk evi süsleme özelliklerinin ve yapım tekniklerinin çeşitliliği üzerine bir inceleme*, İzmir: 9. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 333-339.
- YURDAKUL. Ç (2007) *Safranbolu Evlerinde İnsan-Mekân-Donatı İlişkisinin İncelenmesi üzerine bir deneme*, İstanbul: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul teknik Üniversitesi.

İnternet Kaynakları:

- https://www.google.com/search?q=safiranbolu+lokasyon+haritas%C4%B1&sca_esv=1eabd946f7bc57df&bih=641&biw=971&rlz=1C1YTUH_trTR1062TR1062&hl=tr&ei=TzXJZYboMeWFxc8P8LiPqAI&udm=&ved=0ahUKEwjGy-SNl6SEAxXIQvEDHXDcAyUQ4dUDCBA&uact=5&oq=safiranbolu+lokasyon+haritas%C4%B1&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcniHXNhZnJhbmJvbHUgbG9rYXN5b24gaGFyaXRhc8SxMggQABiABBiiBDIIIEAAYiQUYogQyCBAA GIAEGKIESLkUUPgGWIQMcfAF4AZABAJgBjgGgAf0EqgEDMC41uAEDyAEA-AEBwgIKEAAYRxiWBBiwA-IDBBgAIEGIBgGQBgg&scient=gws-wiz-serp#vhid=UCns0sZBWrUhdM&vssid=l/ (Erişim tarihi: 06.03.2024, 01:07).
- <https://gulevisafiranbolu.wordpress.com/2011/11/15/safiranbolunun-havuzlu-konaklari>
Erişim tarihi: 15.01.2024, 02:45).
- <https://istanbultarihi.ist/126-istanbulda-yasama-kulturu-eski-insanlar-eski-evler>
(Erişim Tarihi: 13.01.2024, 21:50)
- <http://www.safiranbolu.gov.tr/tarihce> (Erişim tarihi: 06.03.2024, 01:14).
- <https://safiranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-155851/safiranbolu.html> Erişim tarihi: (06.03.2024, 01:22).
- <http://www.safiranbolu.gov.tr/safiranbolu-evleri-ve-mimari-zellikleri> (Erişim tarihi: 03.03.2024, 01:31)

<https://gulevisafranbolu.wordpress.com/2011/11/15/safranbolunun-havuzlu-konaklari/>
(Erişim tarihi: 15.01.2024, 02:45).

<https://istanbultarihi.ist/126-istanbulda-yasama-kulturu-eski-insanlar-eski-evler>
(Erişim tarihi :13.01.2024, 21:50).

<http://www.safranbolu.gov.tr/ilcemiz> (Erişim tarihi :06.03.2024, 01:39).

<https://www.safranboluevleri.net/safranbolu-fotograf/>

<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/safranbolunun-dugun-gelenegi-kayit-altina-aliniyor/146>

<https://www.sabah.com.tr/karabuk/2024/04/10/karabukte-ziyarat-gelenegi-surduruluyor>
(Erişim tarihi :07.05.2024, 23:32).

Kaynak Kişiler

Katılımcı 1: Belma TUNÇÖZGÜR: Ev hanımı, 75 yaşında.

Katılımcı 2: Erhan HANGÜN: Emekli Albay, 68 yaşında.

Katılımcı 3: Filiz AYDIN: Yörük köyü Sipahioğlu gezi evi sahibi, 68 yaşında.

Katılımcı 4: Filiz KURT: Ev hanımı, 72 yaşında.

Katılımcı 5: Hakkı AYNACI: Kardemir emeklisi, 69 yaşında.

Katılımcı 6: Hatice BÜYÜKKARAGÖZ: Ev hanımı, 78 yaşında.

Katılımcı 7: Hüsniye ALTAY: Ev hanımı, 63 yaşında.

Katılımcı 8: İlhan TUNÇÖZGÜR: Kardemir emeklisi, 82 yaşında.

Katılımcı 9: Kâmil ŐEN: İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğünde Őube Müdürü,55 yaşında.

Katılımcı 10: Mustafa ŐEHİRLİ: Karabük Üniversitesinden Emekli, 65 Yaşında.

Katılımcı 11: Muzaffer ALTAY: Emekli Din Görevlisi, 68 yaşında.

Katılımcı 12: Sevgi ERGÜN: Ev hanımı, 60 yaşında.

Katılımcı 13: Yılmaz KAVUŐTURUCU: Kardemir emeklisi, 88 yaşında.

Katılımcı 14: Zafer ÇAMLICA: Emekli tümgeneral, 68 yaşında.

Katılımcı 15: Zùhtü ELMA: Elektrik teknisyeni, 62 yaşında.

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Safranbolu Konakları (https://www.safranboluevleri.)	43
Görsel 2: Cümle kapısı.....	44
Görsel 3: Ocak.....	45
Görsel 4: Oda kapı girişi	45
Görsel 5: Barok ve Rokoko süslemeleri	46
Görsel 6: Yörük köyü çatı katı odaları.....	47
Görsel 7: Ocak (Aşhane).....	48
Görsel 8: Çardak	48
Görsel 9: Mutfak	49
Görsel 10: Kiler.....	49
Görsel 11: Başoda	50
Görsel 12: Yeydana Sistemi.....	51
Görsel 13: Daraba Sistemi	52
Görsel 14: Dönme Dolap	52
Görsel 15: Çamaşırhane	55
Görsel 16: Yüklük-Gusülhane	56
Görsel 17: Taşlık	56
Görsel 18: Zırat Geleneği (https://www.sabah.com.tr	61
Görsel 19: Gelin odası.....	63
Görsel 20: Hamamda düğün günü	68
Görsel 21: Haremde kına gecesi	69
Görsel 22: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları.....	72
Görsel 23: Konak giriş kapısı.....	73

ÖZGEÇMİŞ

Nurhayat YILMAZ ilk, orta lise öğrenimini Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde tamamladı. 1997 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğrenime başlayıp 2001 yılında mezun oldu. 2003 yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Okul Öncesi Öğretmenliği öğrenimine başlayıp 2007 yılında mezun oldu. 2009 yılında Karabük ili Merkez ilçede öğretmen olarak başladığı Mimar Sinan Ortaokulu Anasınıfında Okul Öncesi Öğretmeni olarak görev yapmaya başladı ve halen aynı okulda bu görevi sürdürmektedir.